

¹Incipiunt capitula quinti libri

Quinta pars continet de clericis sola infamia sine testibus accusati quota manu se debeant purgare. De causis et negotiis laicorum. De vocatione excommunicandorum. De licita et illicita excommunicatione. De absoluteione. De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt, quod possunt sine periurio absolvi ab illo sacramento. De hereticis post mortem excommunicandis. Quod sit communicandum non ex ratione excommunicatis.

Expliciunt capitula

Incipit liber quintus²

¹ Inc. - libri. Quinta - Expl. capitula Tb; Quinta pars - ratione communicatis PhQeVm; *om.* AdBdBcCaDbEaEgLdLfLjMjMgMjMkMmMoOaPdPfPtQaRaSeSgSITcVpVqWc

² Incipit liber quintus BeLcMhMkPhPkQeSeSITbTc (PhQe *before capitula*); Incipit quinta pars Bb²CaEgLg; Quinta pars hic incipit Cb; Incipit v. BdDbEaLmPdOfVo; Quinta pars MgOemg; Liber qu<i>ntus Oe²mg; Incipit quintus ObOcOdPfPw; Incipit pars quinta Ra, Vp *in mg.*; *om.* MmMqOaPdPtQaSgWc

1¹Ex concilio Agathensi², cap. iiii³

Si quis presbiter vite sue negligens pravis exemplis mala de se suspicari permiserit, et populus ab episcopo iuramento seu banno Christianitatis constrictus, infamiam eius patefecerit, et certi accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendaverit, in conventu presbiterorum⁴ episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero neque sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad dignam⁵ satisfactionem, ne populus fidelium in eum⁶ scandalum patiatur. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifestis indiciis probare contenderint, et ipse

¹ i. De clericis sola infamia accusatis quota manu se debeant purgare *add. in mg.* BdLj; Quod presbiter de sola infamia septem testibus sui ordinis se purgare debeat *add. in mg.* CaLn²; De clericis – manu se debeant purgare Ea; De clericis sola infamia sine testibus accusatis, quota manu se debeant purgare *add.* DbOf; De clericis sola infamia sine testibus accusatis *add.* Lm; Ieronimus *add.* Mo; De presbiteris accusatis sola infamia *add.* Ra; De accusatis sola infamia Vp(*mg.*). Quod presbiter de sola infamia septem testibus sui ordinis se purgare debeat *add. in mg.* Ca

² Agathensi CaMgMqPfVoVp; Triburiensi QeTb; Mathensi Tc. Ex conc. Ag. *in mg.* Be

³ cap. iiii MgMqPfVoVp; *om.* BeCaPtTbTc; *no insc.* LcOaOcOdPhPwRaWc; *i in mg.* Be²

⁴ presbiterorum *CaMgPfTb; populi Tc

⁵ *in mg.* Ra²

⁶ eum BeCaPfTb; eo MgTc

negaverit, tunc ipse⁷ cum septem sociis suis eiusdem ordinis, si valet, a crimine semetipsum⁸ expurget. Diaconus vero si eodem crimine accusatus fuerit semetipsum cum tribus⁹ excuset¹⁰.

ID 6.226] cf C 2 q 5 c 12b, widely var.; X 5.34.2 to scandalum patiat

⁷ tunc ipse *CaMgPFTb; om. Tc

⁸ semetipsum *CaMgPFTb; om. Tc

⁹ testibus *add.* Tc, *om.* *CaMgObOdPFTb

¹⁰ excuset BeMgMqPFTbVo; *om.* Ca; expurget PtRaTcWc

2

Ex concilio Hilerdensi¹, cap. x

Si quis presbiter a plebe sibi² commissa mala opinione infamatus fuerit, et episcopus³ legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur presbiter usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiat. Digna enim⁴ satisfactio est⁵ si⁶ eis a quibus reus⁷ creditur post rectam⁸ securitatem de imposito crimine innocens esse manifestetur. Quod ita a nobis et a maioribus constitutum esse docetur. Sed sive secundum canones sive ad arbitrium episcopi sibi collegas septem coniungat, et iuret in sacro coram posito evangelio, quod eum sancta Trinitas et Christus Filius Dei qui illum⁹ fecit et docuit quod evangelium continet et sancti quatuor evangeliste qui illud scripserunt sic adiuvent quod ille prenominatam actionem ita non perpetrarit¹⁰, sicut ei de illo¹¹ oblatum est, et in hac satisfactione¹² purgatus, secure deinceps suum exerceat ministerium. Quam¹³ satisfactionem nonnulli precedentium patrum sanctum Leonem papam in basilica¹⁴ sancti Petri apostoli coram reverendissimo cesare Carolo ac¹⁵ clero et¹⁶ plebe ita fecisse commemorant, atque ita

¹ Hilerd- *BeCaOcOd²PkTbTc; Hilern- ObOdPFPw

² sibi *CaMgPFTc; *om.* Tb

³ episc. *CaMgObOcOdPFPkPwTb; ipse Tc

⁴ autem Be

⁵ sat. est BeRa²TbVo; sat. est fidelium Ca; sat. MgPf; satisfactio OaRa; est sat. Tc

⁶ *ss* Ra

⁷ *ss* Vo. esse *add.* CaMgTc, *om.* *BePFTbVo

⁸ rectam *BePFTbVo; factam CaMgTc

⁹ illum *MgPFTb; illud CaTc

¹⁰ -rarit *BeCaPFTbVo; -raverit MgTc

¹¹ ei de illo MgPFTbTc; eidem illi Ca

¹² *corr. fr.* -onem Ca

¹³ Quam *CaMgTbTc; Qua Pf

¹⁴ id est parva ecclesia (*corr. fr.* parvam ecclesiam) *add. in mg.* Ln²

¹⁵ ac *CaMgPFTb; et Tc

¹⁶ et CaMgPFTb; ac Tc

mox venerandum¹⁷ principem contra eiusdem sancti pape adversarios digne ultionis vindictam exercuisse.

ID 6.229] C 2 q 5 c 13 to suum exequatur ministerium *only, var.*

¹⁷ venerandum *MgPfTbTc; reverendum Ca

3

¹*Decretum et responsio Leonis pape ad Carolum*²

Omnibus vobis visu aut³ auditu notum esse non dubitamus quod⁴ sepissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diversa⁵ obiciantur, sed quoniam qualiter ex eis ab⁶ his rationabilis⁷ examinatio et satisfactio fiat, licet tempore bone memorie domini genitoris nostri⁸ Pipini, sive priscis temporibus a sacris patribus et a⁹ reliquis bone devotionis hominibus sepissime ventilatum¹⁰ fuerit, nos¹¹ tamen pleniter et ad liquidum¹² diffinitum reperire minime¹³ quivimus. Nostris quippe temporibus id ipsum a sanctis episcopis et¹⁴ reliquis sacerdotibus a ceteris¹⁵ ecclesiastice dignitatis ministris nostris in regnis seu in aliis Deo degentibus¹⁶, nobisque una cum eis agentibus, sepissime propter multas et nimias reclamaciones que¹⁷ ex hoc ad nos¹⁸ ex diversis partibus venerunt ventilatum est, sed qualiter consultu domini et patris nostri Leonis¹⁹ apostolici²⁰ ceterorumque Romane ecclesie episcoporum et reliquorum sacerdotum²¹, sive orientalium et Grecorum patriarcharum et multorum sanctorum

¹ Quod Leo papa xii episcopos in sua purgatione habuerit *add. in mg.* CaLn²

² Decr. et resp. (repositio Mq) Leonis pape ad Carolum *BeCaEaLdLfLmMqOaPfVo; Karolus imperator Pt; Decr. - pape Tb; Decr. - ad Carolum Tc; Decr. Caroli imperatoris CbLj; *om.* Mg

³ aut *BeCaCbLjLmMgTc; et Ld; ac Pf; an Vo; *om.* LfTb

⁴ quod *BeCaCbLdLfLjLmPfTbVo; quam (vel quod *ss*) Mg; quoniam Tc

⁵ crim. div. *BeCaCbLdLfLjLmMgPfTcVo; div. crim Lf; crim. Tb

⁶ ex eis ab *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; ab eis ex Tc

⁷ -abilis *CaMgPfTbTc; -alis Lf

⁸ gen. nostri CaLdLfLjMgPfTc; nostri gen. Tb

⁹ a *Ca²CbLdLfLjLmMgPfTb; Ca *erased*; *om.* Tc

¹⁰ sep. vent. *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; vent. sep. Tb

¹¹ nos *CaMgPfTbTc; non Ld

¹² ad liquidum CaMgPfTbTc; aliquidum Lm

¹³ rep. min *BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; min. rep. Lf; rep. non Tc

¹⁴ a *add.* CaLfMgRa, *om.* *BeDbPfTbTcVo

¹⁵ a ceteris LmOaTb; ac ceteris Be; et ceteris CaLdLfRa; ceteris CbLjMq(*lacuna follows*)PfVo; ceterisque MgPf²; et reliquis Tc

¹⁶ *corr. fr.* gentibus Ld

¹⁷ que *CaPfTbTc; qua Mg

¹⁸ ex hoc ad nos *BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; ad nos Lf; ad nos ex hoc Tc

¹⁹ unde *add. and canc.* Ca, papa *add.* Vo (*moved from before Leonis*)

²⁰ -lici *BeLfMgOaTbTc; -li CaCbDbLdLjLmPf; *om.* Vo

²¹ -otum *CaMgPfTbTc; -otibus Lm

episcoporum et²² sacerdotum, necnon et nostrorum²³ episcoporum²⁴ omniumque²⁵ sacerdotum²⁶ ac²⁷ levitarum auctoritate et²⁸ consensu, atque²⁹ reliquorum fidelium et cunctorum³⁰ consiliariorum³¹ nostrorum consultu diffinitum est, vos³² omnes utriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque³³ ratione et³⁴ necessitate atque³⁵ auctoritate predicta³⁶ consultu omnium, ut quotienscumque cuique sacerdoti³⁷ crimen imponitur, si ipse³⁸ accusator talis fuerit ut recipi debeat, quia quales ad accusationem sacerdotum³⁹ admitti debeant in canonibus pleniter expressum est. Si autem⁴⁰, ut dictum est, ille accusator qui canonice est recipiendus eum cum legitimo virorum numero et bonorum⁴¹ testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonice diudicetur⁴², et si culpabilis inventus fuerit, canonice dampnetur⁴³. Si vero eum suprascripto⁴⁴ pretextu approbare ipse accusator minime⁴⁵ poterit, et hoc canonice diudicetur. Ipse vero sacerdos, si⁴⁶ suspiciosus aut⁴⁷ incredibilis suo episcopo⁴⁸ aut reliquis suis consacerdotibus⁴⁹ sive⁵⁰ bonis et iustis⁵¹

²² omniumque *Vosm.*; et reliquorum sac. - episcoporum et *om.* Sg

²³ sanctorum (suorum Lf) episcoporum - nostrorum BeCaEaLdLflLjMgMqOaObPfTbTcVoWc; *om. Brant; in Vosm.*

²⁴ necnon et (*om.* Oa) nost. episc. *BeCbLdLjMgMqOaObOcOdPfPwTbVoWc; necnon et nost. CaLfRa; necnon. Lm; et sacerdotum necnon et ... episcoporum *add. in mg.* Mq; necnon omnium ceterorumque sacerdotum Vm; *om.* PkTc

²⁵ omnium ceterorumque Oa

²⁶ nec non et nostrorum episcoporum omniumque Romanorum sacerdotum necnon (*om. Vosm.*) *add. Brant, om.* BeCaEaLdLflLjMgObOeOfPfPtRaSgTbTcVo

²⁷ ac *BeCaPfTbTcVo; et CbLjMg

²⁸ et *BeCaCbLdLflLjMgPfTb; *om.* Lm; cum Tc

²⁹ atque *BeCaCbLdLjLmMgPfTb; ac Lf; *om.* Tc

³⁰ sacerdotum et *add.* Lm, *om.* *CaMgPfTbTc

³¹ consiliariorum Lf

³² vos CaCbLdLflLjLmMgPfTb; et nos Tc

³³ est namque *CaCbLdLflLjLmMgPf; namque est TbTc

³⁴ ratione et *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; *om.* Tc

³⁵ *ss* Be

³⁶ auct. pred. *BeLjLmTb; predicto CaCbLdMgMqPfTcVo

³⁷ -oti *BeCaCbLflLjLmMgPfTbVo; -otum LdTc

³⁸ ipse CaCbLdLjLmMgPfTb; *om.* Tc

³⁹ -otum *CaPfTbTc; -otium Mg

⁴⁰ autem *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; *om.* Tc

⁴¹ et bon. *CaPfTbTc; *om.* Mg

⁴² can. diud. *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; diud. can. Tc

⁴³ -etur *CaCbLdLflLjLmMgTbTc; -atur Pf

⁴⁴ -scripto *MgPfTbTcVo; -dicto BeCaCb

⁴⁵ minime *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; non Tc

⁴⁶ sit *add.* CbLj, *om.* *CaMgPfTbTc

⁴⁷ aut *BeLmTb; et CaMgPfTc; an Vo

⁴⁸ fuerit *add. and canc.* Ld

⁴⁹ consac- *CaMgPf²TbTc; sac- Lm

⁵⁰ et *add. ss* Cb²

⁵¹ de suo episcopo aut reliquis – et iustis *in mg.* Mq²

de suo populo⁵² vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut predicta suspicione remaneat⁵³, cum tribus aut quinque vel septem⁵⁴ bonis ac vicinis sacerdotibus, exemplo Leonis pape, qui duodecim episcopos in sua purgatione habuit, vel eo amplius si suo episcopo visum fuerit aut necesse propter tumultum populi prospexerit⁵⁵, et cum aliis⁵⁶ bonis et iustis⁵⁷ hominibus se⁵⁸ sacramento coram populo super quatuor evangelia dato⁵⁹, purgatum⁶⁰ ecclesie reddat⁶¹. Si quis autem scire⁶² desiderat quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, et quid⁶³ de⁶⁴ accusatore⁶⁵ faciendum sit, pleniter in canonibus reperiri poterit⁶⁶.

ID 6.419] C 2 q 5 c 19

⁵² suo pop. BeMgPfTbTcVo; pop. suo CaLf; episcopo Lm. aut reliquis suis - de suo populo *repeated* Lm

⁵³ purgat se *add.* Tb, *om.* *CaCbLdLfLjLmMgPfTc

⁵⁴ septem *CaMgPfTbTc; vi Lf

⁵⁵ prospexerit BeCbLdLfLjLmMgTbTcVo²; perspexerit Ca; prospexerint Pf; proserit Vo

⁵⁶ aliis *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; *om.* Tc

⁵⁷ bon. et (ac Lf) iust. BeCaCbLdLfLjLmMgPfTc; bon. et cum iust. Ld; iust. et bon. Tb

⁵⁸ se *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; *om.* Tb

⁵⁹ dato *BeCaCbLdLjLmMgPfTc; dat Lf; *om.* Tb

⁶⁰ purgatum *BeTbTcVo; purgamento CaCbLdLfLjLmMgMqObPfRa

⁶¹ reddat BeCaLdLfMgMqOcOd²RaTbTcVo; *om.* CbLjLmObOdPfPw; purg... *add.* Pf²

⁶² autem scire *CbLjMgPf(*after lacuna*)TcVo; autem scire se BeLfLmMqOaRa; autem scire *and erasure* Ld; scire se Ca; autem se scire Tb

⁶³ quid *CaMgPfTbTc; quicquid Cb

⁶⁴ de *CaMgPfTbTc; *om.* Lm

⁶⁵ -atore *BeMgPfRaTbVo; -atione CaCbTc

⁶⁶ rep. pot. BeCaOaPfRaTb; reperiri potest Mg; reperire poterit Tc; repperire potest Vo

4

De purgatione¹ Leonis pape

Auditum est², fratres carissimi, et divulgatum est per multa loca, qualiter homines mali adversum me insurrexerunt et debilitare³ voluerunt et miserunt super me gravia crimina. Propter quam causam iste clementissimus ac serenissimus dominus⁴ Carolus una cum sacerdotibus et optimatibus suis istam pervenit ad urbem. Quamobrem ego Leo pontifex sancte Romane ecclesie a nemine iudicatus neque coactus sed spontanea mea⁵ voluntate, purifico me in conspectu vestro coram Deo et angelis eius, qui conscientiam meam novit, et beato Petro principe apostolorum in cuius conspectu consistimus, quia istas criminosas et sceleratas res quas illi mihi

¹ De purg.] Deprecationes Ph; De purificatione Ra

² est *BeCaOaPfTbTcVo; *om.* MgQa

³ debellare (?) *add. in mg.* Ra²

⁴ rex *add.* BeMgQaTb, *om.* *CaMqPfRaTcVo

⁵ mea *CaMgPfTb; *om.* Tc

obiciunt nec perpetravi, nec perpetrare⁶ iussi. Testis est mihi⁷ Deus in cuius iudicium venturi sumus et in cuius conspectu consistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea voluntate facio, non quasi in canonibus inventum sit aut quasi⁸ ego⁹ hanc consuetudinem aut decretum in sancta ecclesia successoribus meis nec non et fratribus et coepiscopis nostris imponam, sed ut melius a vobis abscidatis rebelles cogitationes.

ID 5.313] C 2 q 5 18 is remote

⁶ -are *CaMgPfTb; -ari Tc²

⁷ est mihi Pf?Tc; mihi est BeCaMgTb; enim mihi est Oa (mihi Deus est Vo)

⁸ in can. inv. sit aut quasi *MgQaRa²; om. BeCaMqOaPfRaTbTcVo

⁹ ss Be

5

¹Ex registro Gregorii pape ad Iustinum² imperatorem³

Habet⁴ proprium antiqui⁵ hostis invidia ut quos in pravorum actuum perpetratione⁶ sibi resistentes⁷ decipere non valet, opinionem eorum falsa ad presens⁸ simulando dilaceret. Quoniam igitur quedam contra sacerdotale propositum de Leone fratre et⁹ coepiscopo nostro sinister rumor aspersionem, utrum vera essent districta diutius fecimus¹⁰ inquisitione¹¹ perquiri, et nullam in eo de his¹² que fuerant dicta culpam invenimus, sed ne quid¹³ videretur omissum¹⁴ nostro¹⁵ potuisset¹⁶ cordi dubium remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundantia¹⁷ fecimus¹⁸ sacramenta prebere, quibus prestitis magna sumus exultatione gavisi, quod huiuscemodi innocentia¹⁹ evidenter²⁰ enituit²¹. Pro qua re gloria²² vestra predictum

¹ Register liber est in quo institutiones suas scribebant apostolici *add.* Tc² mg

² Iustinum EaLdOaPfPhQaVo; Iustinianum BeCaLfMgRaTcVp; iustissimum Tb

³ ad Iust. imp. om. CbLjMq. Stephanus papa V Leoni Teanensi episcopo Lm

⁴ hoc *add.* LgMgQaTc, om. BeCaCbFcLdLfLjLmMqOaPfPkPwRaSeTbVo

⁵ prop. ant. *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; ant. prop. Tb

⁶ -ione PfTcVo; -ionem BeCaMg(vel e ss)Tb

⁷ -tes *BeCaPfTb²TcVo; -te (vel s ss) Mg; restentes Tb

⁸ falsa ad pres. *MgPfTbTc; ad pres. falsa Ca

⁹ et *TcVo; nostro et BeCaPfTb; om. Mg

¹⁰ fec- *CaPfTbTc; fac- Mg

¹¹ *corr. fr.* -iones Ld

¹² his *CaMgPfTbTc; iis CbLj

¹³ quid CaCbLdLfLjLmMgPfTbTc; quod Pf²

¹⁴ quod *add.* CaCbLd²LfLjMgTcVo, om. *BeLdLmOaPfTb

¹⁵ nostro *BeCaMg (vel v ss)PfTbTcVo; vestro Ld; non Oa

¹⁶ -set CaCbLd²LfLjMgPfTc; -se BeLdLmTb

¹⁷ -andi Cb

¹⁸ ex ab. fec. *CaPfTbTc; fec. ex ab. Mg

¹⁹ eius *add.* *Mg, om. BeCaPfTbTcVo

virum²³ cum omni caritate suscipiat, et reverentiam ei²⁴ qualem sacerdotem decet exhibeat, nec ulla remaneat²⁵ de his²⁶ que iam sunt purgata²⁷ dubietas. Et ita suprascripto²⁸ vos episcopo devotissime oportet in²⁹ omnibus adherere, ut congrue decenterque Deum in eius persona videamini cuius minister est honorare.

ID 5.309] C 2 q 5 c 6

²⁰ evidenter *LmMgPftbTc; om. Ca

²¹ enituit CaCbLdLfljLmMgPftc; innotuit Tb

²² re gloria *CaCbLdLfljLmMgTbTc; regula Pf

²³ virum BeCaMgPf²TbTc; verum LmPf

²⁴ ei *MgPftbTc; om. Ca

²⁵ remaneat BeCaCbLdLfljLmPftb; cordibus rem. Mg; rem. cordibus Tc

²⁶ his *BeCaMgPftbTc; iis Cblj

²⁷ sunt purg. *CaCbLdLfljLmMgPftc; purg. sunt Tb

²⁸ suprascripto *CaLdLfljMgPftc; dicto Tb

²⁹ his add. Ca, om. *MgPftbTc

6

¹Ex registro² ad³ Brunehildem⁴ reginam Francorum⁵

Menam⁶ vero reverendissimum fratrem coepiscopum nostrum⁷ postquam⁸ ea que de eo dicta fuerunt⁹ requirentes in nullo invenimus esse culpabilem, qui insuper¹⁰ ad sacratissimum¹¹ corpus beati Petri apostoli¹² sub iureiurando satisfaciens¹³ se monstravit alienum¹⁴, reverti illum¹⁵ purgatum absolutumque¹⁶ permisimus. Quia

¹ Quod prebiter postquam se purgaverit non debet ulterius quasi reus affligi add. in mg CaLn²

² registro BeDbLdLmMhMkMqTb; registro Gregorii pape (om. MjTc) CaEgLfMgMjOd²RaTcWc; registro eiusdem Cblj; regis Oa; eodem Pf; eodem reg. Vo

³ ad *CaCbLdLfljMfMgMjTbTc; et Pf

⁴ Brunehildem *BeLdLfljLmMgTbVo; Bruchenildem CaCb; Burnehildem Db; Brunnihildem Mj; Prunehildem Mq; Brunchildem Oa; Burnehildem Pf; Brinegildem Tc

⁵ reg. Franc. *BeCaCbEgLdLfljLmMgMhMkPtTbTc; whole insc. added Od²; om. Pf

⁶ Menam CaLfmfMhMjMkOdPwQeRa²VoVp; Menan BeCbEgLdLjMgMq²OcPftcWc; Nenam Lg; Zenam LmOa; Nenan Mq; Penam PkPt; Senam Ra; Mennam *Tb

⁷ coep. nost. BeCbLdLjLmMhMjMqPftbVo; nost. et coepiscopum CaMkPtTc; coep. nost. et Cb; et coep. nost. EgMfMg; nost. et coepiscoporum Lf; nost. coep. Oa

⁸ -qua Ld

⁹ dicta fuerunt BeLdLjMfMhMjMkOaPftbVo²; dicta fuerint CaLfmG; dicta fuerant Pt; fuerant dicta Tc; dicta sunt Vo

¹⁰ qui insuper om. Mf

¹¹ corr. fr. sact- Ld

¹² Petri ap. *CaLdLfljTbTcVo; ap. Petri BePf; Petri LgMg

¹³ faciens Ph. ab his que ei obiecta fuerant add. EgTc, ab his qui opinioni eius obiecta fuerant add.

Ra²mg, ab his que obiecta fuerant eius opinioni de add. Brant, om.

BeCaCbDbLdLflgLjLmMfMgMhMjMkMmMoMqOaObOcOdOeOfPfPhPkPtPwQaRaTbSgSeVmWc [ab his que obiecta eius opinioni fuerant add. ID]

¹⁴ ab his que obiecta eius opinioni fuerunt add. Mg, om.

*BeCaDbMfMhMjMkMmMoMqPfPtQaTbTcVoWc

¹⁵ illum *CaCbLdLfljLmMfMgMhMjMkPftb; illuc Tc

sicut dignum erat ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum¹⁷ non¹⁸ fuit, ut eum adiuvante innocentia diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus¹⁹.

ID 5.311] C 2 q 5 c 7a

¹⁶ -tumque *BeCaLdLfLmMfMgMjTbTcVo; -tum MhMkPf

¹⁷ erat *add. and canc.* Lm

¹⁸ non *CaMfMgMhMjMkOaPfTbTc; *om.* CbLj

¹⁹ affl. (*iam add.* Mk) in aliquo (*non add.* CbLj) deb. *BeCaLfljLmMfMhMjMkOaPfTb; <in> aliquo affl. deb. Ld; affl. deb. in aliquo MgTc

6A¹

Ex dictis Augustini

Nemo amplius in ecclesia nocet quam qui perverse agens nomen vel ordinem sanctitatis et sacerdotis habent. Delinquentem namque hunc nullus² redarguere presumit, et in exemplum vehementer culpa extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur.

BD 1. 209, cf D 83 c 2

¹ *here* EgLgQa, *after c 5* EdMgVp; *in mg.* Ra²

² namque hunc nullus MgQaRa; nullus namque Vp

7

¹*Alexander II Rainaldo*² *Cumano*³ *episcopo*

Super causas⁴ Gillandi presbiteri tui⁵ de morte episcopi sui⁶ predecessoris tui infamati⁷ in medium consuluimus. Itaque circum⁸ omnium astantium fratrum unanimi assensu tue dilectioni rescribimus, prefatum Gillandum presbiterum⁹ ante te presentandum. Ubi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iustitia sine omni controversia presbiter quecumque ob hoc iniuste amisit ac¹⁰ sacerdotium accipiat, et integra beneficia. [8] Purgationem tamen antea¹¹ duobus sibi sacerdotibus¹² iunctis

¹ Quod presbiter solo iuramento non vulgari lege de obiectis se purgare debeat *add. in mg.* CaLn²

² -aldo *BeCaOaPfTbVo; -allo Ea; Reinaldo Mg; Rumaldo Mg; -oldo Tc

³ *corr. fr.* Cumaldo Ra

⁴ causas *CaMgPfTb; causa Pt; *om.* Tc

⁵ Gill. pres. tui CaMgPfTb; Gillardo (*corr. fr.* -aldi) presbitero tuo Tc

⁶ sui *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁷ infamati *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ circum *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ Gill. pres. *BeCaMgPfVo; presb. Gillandum (-aldum Tc) TbTc

¹⁰ ac *BeCaMgPfVo; ad Tb; et Tc

¹¹ *corr fr.* anna *in mg.* Ra

¹² sibi sac. *CaMgPfTb; sac. sibi Tc

ubi accusator cessaverit eundem ex¹³ se prebere tuo committimus¹⁴ arbitrio.
Vulgarem denique¹⁵ ac¹⁶ nulla canonica sanctione fultam¹⁷ legem ferventis scilicet
sive frigide aque ignitique ferri contactum¹⁸, aut cuiuslibet popularis inventionis, quia
fabricante hec sunt omnino ficta¹⁹ invidia, nec ipsum exhibere nec aliquo modo te
volumus postulare, immo apostolica auctoritate prohibemus firmissime.

ID 10.15] C 2 q 5 c 11 to integra beneficia, C 2 q 5 c 7b from Purgationem (cf c 6)

¹³ ex *CaMgPfTb; se Tc

¹⁴ -imus CaMgPfTc; -amus Tc

¹⁵ denique *CaMgPfTb; namque Tc

¹⁶ ac *Tc; a BeCaMgPfTbVo

¹⁷ -tam *CaMgPfTc; fulgatam Ra (*with obsc. corr. in mg.*); -tum Tb

¹⁸ Lex ignis et aque frigide vel calide popularis est, non canonica, et eius prohibetur examinatio *add. in mg.* Tc²

¹⁹ ficta *BeCaMq²PfTcVo; facta Mg(vel fic ss)MqPhTb

9

¹Ex epistola Gregorii²

De presbitero vel quolibet sacerdote a populo accusato, si certi non fuerint
testes³ qui crimini illato veritatem dicant, iusiurandum erit in medio et illum testem
proferat de innocentie sue puritate cui nuda et aperta sunt omnia, sicque maneat in
proprio⁴ gradu.

ID 6.231] C 2 q 5 c 5 var. to sunt omnia

¹ Quod presbiter sola manu se purgare possit si certi accusatores defuerint *add. in mg.* Ca

² II *add.* Tc, papa *add.* Ea, *om.* *BeCaLcMgOaPfTbVo

³ non fuer. testes *CaMgPfTc; testes non fuer. Tb

⁴ proprio *CaMgPfTb; pristino Tc

10

¹Ex concilio Triburiensi, cap. xxi²

Si quis presbiter contra laicum vel laicus contra presbiterum aliquam habet
querimonie controversiam³, episcopo precipiente sine personarum acceptione finiatur.
Laicus per iuramentum si necesse sit se expurget, presbiter vero vice iuramenti⁴ per
sanctam⁵ consecrationem interrogetur, quia sacerdotes ex levi causa iurare non

¹ Qualiter finienda sit controversia inter presbiterum et laicum *add. in mg.* CaLn²; Hic agatur de negotiis clericorum ac laicorum *add in mg.* Tc²

² xxi *BeMgOaPfTbTcVo; xxii Ca; xxx Lm

³ hab. (habeat Ld) quer. cont. *CaCbLdLfLjLmPfTc; quer. cont. hab. Tb

⁴ iuramenti *MgPfTbTc; sacramenti Ca

⁵ sanctam *BeCaLd²LfLmMgPfTbVo; sacram CbLjTc

debent. Manus per quam corpus et sanguis Christi conficitur⁶ iuramento⁷ polluatur⁸? Absit, cum Dominus⁹ in evangelio discipulis suis quorum vicem nos¹⁰ indigni in sancta gerimus ecclesia¹¹ dicat, Nolite omnino iurare¹². Sit autem sermo vester, est, est, non, non. Quod autem his abundantius est, ex¹³ malo est¹⁴.

ID 6.227] C 2 q 5 c 4

⁶ et sang. Chr. conf. *CaCbLdLflJLmMgPfVo; Chr. et sang. conf. BeTb; et sang. conf. Chr. Tc

⁷ ut add. Pf, om. *CaCbLdLflJLmMgTbTc

⁸ -atur CaLmLdLflMgPfTb; -etur CbLjTc

⁹ dicat add. Tc, om. *CaCbLdLflJLmMgPfTb

¹⁰ vicem nos *CaMgPfTbTc; nos vicem Lm

¹¹ ger. eccl. *CaCbLdLflJLmMgPfTb; eccl. ger. Tc

¹² omn. iur. *CaMgPfTbTc; iur. omn. CbLj

¹³ est ex CaCbLjLmMgPf; est a BeLdLflMqPtTcVo; ex Tb

¹⁴ Cavendum est sacramentum fidelibus add. in text Tc, om.

*BeCaCbLdLflJLmMgMqObOcOdPfPkPtPwQaRaTbVoWc

11

Ex concilio Remensi, cap. v¹

Ut nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquam supra sacra vel super sancta² evangelia iuret, sed simpliciter cum puritate et veritate dicat, Est, est, non, non. Sed si est aliquid quod eis³ a laicis obiciatur, ad episcopum in cuius territorio est deferatur, et iuxta id⁴ quod illi qui eiusdem sunt ordinis diudicaverint aut corrigatur aut expurgetur.

ID 6.233] +C 22 q 5 c 22

¹ v *BeMgPfTbTcVo; i Ca; xxi Vp

² vel super sancta CbEaLcMqOaObPkPtPwTbTc; vel supra sancta BeCaMgQaRaVo; om. Pf

³ eis *CaMgTbTc; his Pf

⁴ id *CaMgPfTb; hoc Tc

12

¹Nicholaus ad consulta Bulgarorum², cap. lxx³

Consulendum⁴ decernitis utrum presbiterum habentem uxorem debeatis sustentare et honorare an a vobis proicere. In quo respondemus, quoniam licet ipsi⁵

¹ Quod presbiteri uxorati aut prave conversationis donec episcoporum suorum reprobentur iudicio, non sunt a plebe reprobandi add. in mg. CaLn², Quod a populo missa sacerdotum uxoratorum debeat patienter audiri add. in mg. Tc²

² Bulg- *BeMgMqPfTcVo; Burg- CaTb; Burgalorum Oa

³ cap. lxx om. Be

⁴ esse add. CaMgRaTc, om. *BePfTbVo

⁵ lic. ipsi *CaMgPfTb; ipsi lic. Tc

valde sint reprehensibiles vos tamen Deum⁶ convenit imitari, qui solem suum oriri facit, ut evangelium testatur⁷, super bonos et malos⁸, et pluit super iustos et iniustos⁹. Deicere enim a vobis¹⁰ ideo non debetis, quoniam¹¹ nec¹² Iudam Dominus cum esset mendax discipulus¹³ de numero apostolorum deiecit¹⁴. Verum de presbiteris vobis qui laici estis¹⁵ nec iudicandum est nec de vita eorum quicquam investigandum¹⁶, sed episcoporum iudicio quicquid illud est, reservandum.

ID 2.82] D 28 c 17

⁶ Deum *BeCaMgTcVo; Dominum PfTb

⁷ ut ev. test. *CaMgPfTb; sicut test. ev. Tc

⁸ bon. et mal. *BeCaOaPfTbTcVo; iustos et iniustos MgQa

⁹ iust. et iniust. *BeCaOaPfTbTcVo; bonos et malos MgQa

¹⁰ vobis *MgPfTbTc; nobis Ca

¹¹ quoniam *CaMgPfTb; quia Tc

¹² nec *Be²MgTbTcVo; om. BeCaPf

¹³ discipulus *BeMgOaTbTcVo; a discipulis nec Ca; discipulus nec Pf

¹⁴ deiecit *CaPfTbTc; eiecit Mg

¹⁵ *corr. fr.* istis Mg?

¹⁶ est *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

13

Item cap. lxx¹

Sciscitantibus vobis si a sacerdote qui sive comprehensus² in adulterio sive de hac³ sola fama respersus est⁴, debeat communionem suscipere⁵ necne, respondemus. Non potest⁶ aliquis quantumcumque pollutus sit⁷, sacramenta divina polluere que purgatoria cunctarum contagionum⁸ existunt⁹. Nec potest solis radius¹⁰ per cloacas et latrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahere¹¹. Proinde qualiscumque sit sacerdos que¹² sancta sunt¹³ coinquinari non possunt. Idcirco ab eo usquequo¹⁴

¹ It cap. lxx *BeCaCbEaLcLdLjLmOaTbTcVo; Idem cap. lxx Lj; Item idem cap. lxx Mg; Idem in eodem Pf

² comp. BeCaCbLjLmMgPfTb; comp. est Ld; comp. sit Lf; dep- TcVo

³ de hac *CbLjMqPfTcVo; de hoc BeCaLdLmMgTb; clericis Lf

⁴ resp. est *BeMgPfRa²TbTcVo; reprehensus CaLf; comprehensus est Ra

⁵ susc- *BeCaCbLdLjLmMgPfTbVo; rec- Lf; acc- Tc

⁶ *corr. to* potat Ld

⁷ poll. sit BeLdLjLmMgPfTb; sit poll. CaLfTc; poll. nsit Vo

⁸ cunctarum contagionum BeCbLdLjLmMgPfTb; contagionum cunctarum Ca; cunctarum cogitationum

OaVo; cunctorum contagiorum Tc

⁹ existunt Lf

¹⁰ sol. rad. *CaCbLdLjLmMgPfTb; aliquis sol. rad. Lm; rad. sol. Tc

¹¹ attr- *CaPfTbTc; abstr- Mg

¹² que *CaCbLdLjLmMgPfTc; quia Tb

¹³ sunt *CaCbLdLjLmMgPfTc; om. Tb

¹⁴ usquequo *BeCbLdLjLmMgOaPfTb; usquequo CaLfTc

episcoporum iudicio reprobetur communio percipienda est, quoniam mali bona¹⁵ ministrando se tantummodo ledunt. Et cerea fax¹⁶ accensa sibi quidem detrimentum prestat, aliis vero lumen in tenebris administrat, et unde¹⁷ aliis commodum exhibet inde¹⁸ sibi dispendium¹⁹ prebet²⁰. Sumite igitur²¹ ab omni sacerdote intrepide Christi misteria, quoniam omnia in fide purgantur. Fides est enim²² que vincit hunc²³ mundum²⁴.

ID 2.83] C 15 q 8 c 5a

¹⁵ in *add. and canc.* Ld

¹⁶ igne *add.* Tc, *om.* *CaCbLdLlLmLjMgPFTb

¹⁷ unde *CaCbLdLlLjLmMgPFTb; tamen Tc

¹⁸ inde *CaCbLdLlLjLmMgPFTb; unde Tc

¹⁹ dispendium *CaMgPFTbTc; disponendum Lf

²⁰ prebet CaMgPFTbTc; probat Lm

²¹ igitur BeCaMgMqPFTbTcVo; ergo *LdLj

²² est enim *BeCbLdLjMgMqPFTbVo; enim est CaLlLmPkTc

²³ vinc. hunc *MgMqPFTbTc; hunc vincit CaRa

²⁴ quia non dantis meritum sed accipientis fit *add Brant with ID (cf Gratian), om.*

BeCaCbDbLcLdLlLgLjLmMgMqOaObOcOdOeOfPfPkPtPwQaRaSgTbTcVmVoWc

14

In¹ libro VIII²

Quicumque alium de homicidii crimine periculosa vel capitali³ obiectione pulsaverit non prius a iudicibus audiatur quam se similem penam quam reo intendit conscripserit⁴ subiturum.[15] Et si servos alienos accusandos esse crediderit, se simili inscriptione constringat futurum ut supplicia innocentum⁵ servorum aut pena capitis sui aut facultatum amissione⁶ compenset.

ID 16.247]

⁷Quicumque inscriptione premissa cuiuscumque criminis reum accusare voluerit, ab eo die quo inscripsit intra annum peragat propositas actiones. Qui⁸ si distulerit infamis effectus bonorum suorum quarta parte multabitur.

ID 16.249]

¹ In BeCaMgOaTcVo; Hec deflorata sunt a Romanis legibus in Qe(mg.)Tb; *om.* Pf

² VIII PfTbTcVo; IX BeCaMqOaPh; *om.* Ea; IX idem Mg; IX ... Qa. (ii. *add.* Bd) De causis et negotiis laicorum. *in mg* BdLj, *in text* EaPh. ii *add.* *in mg.* Be²

³ crimine *add.* Ca, *om.* *MgPFTbTc

⁴ sive dicto vel scripto *add.* Mg *ss*

⁵ -tum *BeTbTc; -tium CaMgPfVo

⁶ constringat – amissione *in mg.* Pt

⁷ Item *add.* RaTb, cap. cciii *add.* Mg *mg, om.* *BeCaMqPFTc; Ex eadem lib' viiii *add.* *in mg.* Bd²

⁸ Qui *BeCaPfPkTbVo; Quod MgMqTc

16

Cap. cciiii¹

Convinci nemo potest in iudicio sine testibus aut scriptura². Sententia absente parte alia a iudice data nullam obtinet firmitatem. Causa inter presentes iudicata post decennium revolvi non potest, nec inter absentes post vigennium. In causa capitali nemo absens dampnetur. Neque absens per aliquem³ accusatorem accusari potest.

ID 16.316]

¹ iiii Pt

² vel privilegio ss Mg

³ aliquem BeCaEaMgMq²PfRaTcVo; aliquam Mq?; alium *OaPhTb

17

Qui debeant iurare¹

Lex precipit ut probatio non a possessore² sed a petitoris partibus requiratur³, quia omnem probationem ab eo queri debere dicit qui petitam rem desiderat obtinere⁴, non ab illo⁵ qui se iuste tenere contendit⁶, preter illum tantum casum⁷ ubi⁸ interrogare necesse est possidentem utrum ex sua persona aut ex successione⁹ ceperit¹⁰ possidere.

ID 16.203]

¹ deb. iur. *BeCaEaMgMqOaPhPkQaRa²TbTc; deb. probare Pf; bene deb. iur. Cb; benedicant iur. BdOcPw; bene debeant Ra; bene dicantur iurare Vo. Item *add.* Bd². Qui - iur. *om.* Pt, SeWc *with no break*

² -ore *MgPfTbTc; -oris Ca

³ req- *CaMgPfTb; inq- Tc

⁴ des. obt. *CaMgPfTc; obt. des. Tb

⁵ illo *MgPfTbTc; alio Ca

⁶ cont- *BeMgTbTc; int- CaPfRa; vel con- ss Ra²

⁷ illum tant. casum *BeOaTb; illam tant. causam CaPfRaTc; illam tamen causam MgVo

⁸ ubi *MgPfTbTc; de qua Ca

⁹ -ione *Be²MgPfTb; -ore BeCaTc

¹⁰ -erit *CaMgPfTb; -it Tc

17A¹*Ex concilio Agathensi, cap. viii²*

Si quis discernit presbiterum coniugatum tanquam occasione³ nuptiarum quod⁴ offerre non debeat, et ab eius oblatione ideo se abstinet, anathema sit.

BD 3. 75, ID 2.128, D 28 c 15

¹ EgLgMgQaVc² *here, in Ed after c 19, in mg. Ra², in Vp after c 15, in Wa after 5.16*

² Ex - viii MgRa; Ex concilio Gingrensi cap. iiii Eg; Libro XII. Item Constantinus Qa

³ occasione EgLgMgRa; accione Qa

⁴ q' EgMgRa; quod Lg; qui Qa

18

Libro XXII, titulo ii¹

Ei² incumbit probatio³ qui dicit non qui negat.

ID 16.179] L. II, iuncta gloss. ff. de probat. et est summ. Bar.

¹ Lib. XXII tit. ii (tit. i Vo) BeCbMgOcPfPh(*after* negat)PkPtSeVo; Lib. XXVII CaOd²; Lib. XXVII tit. ii Ob; *om.* OdPwTb; cap. iiii Qa; Lib. XXII tr? v const. ix.iii.i Ra; Item Tc; *om. with no break* Mq

² Ei BeCaDb²MgMj²MqPfPtRaTbTcVoWc; Si DbMoPdPk; Et PhPt

³ testibus *add. ss* Mg

19

Constitutionum LXIII¹, cap. i²

Testimonia autem sic exhiberi oportet ut dicant testes quod sub presentia sua vel susceptum est depositum vel quod depositarius suscepisse conscripsit³.

ID 16.136b] C 3 q. 9, c. Testes in principio [c 15 is quite distinct]

¹ Const. LXIII *CaCbEaFcMgOaPfPtTbWc; Const. XLIII Be; Constantinopol' LXIII Mq; Lib. XXVII tit. ii Pw (*cf c 18*); Ex lib. XXII Constitutionum Tc

² cap. i *om.* Ca, Const. - i *om.* QaRaVo

³ conscribit Wc

20

¹Cap. vii

Testium productio non aliter habeatur nisi presente quoque adversaria parte vel contumaciter non veniente, scilicet ut salva eius prescriptio ei competat quam opponendam² existimaverit. Contumaciter autem non videtur³ abesse qui ex necessitate abfuit, forte enim intra loca sanctorum fugerat⁴.

ID 16.156]

¹ Item *add.* PfTc, Item II *add.* Mg, *om.* *BeCaOaTb

² -dam BeCaMgTc; -dum PfTbVo

³ -etur *CaMgTbTc; -erunt Pf

⁴ fug- *BeMqOaPfTbVo; confug- CaMgRaTc

21

De lege Theodosiana

Testes priusquam de causa interrogentur sacramento debent constringi ut¹ iurent se nichil falsi² esse dicturos³. Honestioribus autem magis quam vilioribus fides adhibeatur. Unius autem testimonium quamlibet splendida et idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum⁴.

ID 16.204a]

¹ deb. const. ut CaMgPfTb; const. deb. ne Tc

² se nich. fal. *CaMgPfTb; nich. fal. se Tc

³ esse dict. *BeMgPfTb; dict. esse CaTc

⁴ aud. *BeCaMgOaPfTbVo; audiatur Cb; aud. est Tc

22

cccxiii¹

Ut testimonium unius² hominis non accipiatur. Nam si ex utraque parte plures sint, veraciores atque religiosiores³ et honestiores eligantur qui sacramento suum confirmant testimonium, nihilque se falsi⁴ esse dicturos.

ID 16.210]

¹ cccxiii *BeEaMgMqPfRa; *after* accipiatur *below* CaSl; cccxxiii Oa; cccxxxiii Tb; Cap. ccclxiii Tc; ccclvi. xiii Vo; *om.* Lc

² *om.* Vo

³ *corr. fr.* -siores Ca

⁴ se fal. *BeCaPfRaTcVo; fal. se MgTb

23

ccclxvi²

Omnes itaque³ cause que⁴ vel⁵ pretorio iure vel civili tractantur⁶ episcoporum sententiis terminate perpetuo stabilitatis iure⁷ firmentur. Nec liceat ulterius retractari negotium quod episcoporum sententiis⁸ deciderit. Testimonium etiam⁹ ab uno licet¹⁰ episcopo perhibitum omnes iudices indubitanter accipiant, nec alius audiatur cum

¹ Cap. *add.* Tc, *om.* *CaCbMgPfTbVo

² ccclvi Be

³ itaque *CaMgPfTb; igitur Tc

⁴ que *BeMgPf²TbTcVo; *om.* CaPf

⁵ vel *Be²CaMgTbTc; *om.* BePf

⁶ vel civ. tr. *CaPfTbTc; tr. vel civ. Mg

⁷ stab. iure *CaMgPfTc; iure stab. Tb

⁸ sententiis *CaMgPfTc; iudiciis Tb

⁹ etiam *CaMgPfTb; enim Tc

¹⁰ licet *BeMgPfTb; fidelis Ca; *om.* Tc

testimonium episcopi a qualibet¹¹ parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibate protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus¹², hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina¹³ comprimentes.

ID 16.312b] C 11 q 1 c 36, last sentence var. but much here part of later addn

¹¹ a qual. *CaMgPfTb; ab aliqua Tc

¹² censuimus *MgPfTbTc; censum Ca

¹³ lit. sem. *BeMgOaPfTb; sem. lit. CaPtTc

24

[Item]¹

Summopere admonendi sunt comites et iudices ne viles et indignas personas coram se permittant ad testimonium accedere, quoniam multi sunt qui periurare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei satietate aut pro quolibet parvo pretio ad iuramentum conduci possunt et² animas suas perdere minime³ formidant. Quamobrem tales⁴ nequaquam ad quodlibet testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum quod⁵ non solum illi⁶ qui periurant sed etiam illi qui periuris consentiunt simili plectendi sunt dampnatione.

ID 16.337]

¹ Item TbTcWc; ccclxxviii Mg; *om.* BeCaEaMqOaPfPtQaRaVmVo

² possunt et BeCaMgPfVo; possint Tb; possint et RaTcVo²

³ minime *CaMgPfTb; non Tc

⁴ tales *CaMgPfTb; talem Tc

⁵ ad quodl. - not. quod *BeOaTb; admittimus quia

CaCbDbLgMgMqObOcOdOeOfPfPtQaRaTcVmVoVp

⁶ illi *CaMgPfTb; *om.* Tc

25

Constitutionum¹ LXXX, cap. i²

Nullius recipiatur testimonium nisi eius³ qui sit bona opinione⁴ vel quem dignitas commendat vel militia vel vite honestas⁵ vel artis titulus laudabilis vel etiam aliorum testium vox de bona vita eius⁶ consentiens. Alius autem testis vilissimus si

¹ Constantinus Mq

² cap. i *BeMgOaPfTcVo; *om.* Ca; ? Tb

³ eius *CaMgPfTb; illius Tc

⁴ bona opinione *BeCaDbMg(vel bone opinionis ss)OaPfRaTbVo; bone opinionis Tc; bona opinione habitus *Brant*

⁵ vite honestas CaMgPfTb; vita honesta Tc

⁶ vita eius *CaPfTbTc; eius vita Mg

productus in iudicio⁷ fuerit liceat iudici, si hoc existimaverit, tormentis eum subigere. Item⁸. Non admittimus autem testimonia eorum qui dicere solent transeuntes se audisse aliquem dicentem⁹ pecuniam sibi solutam¹⁰ esse. Sed nec tabulariorum sola presentia sufficit nisi testes quoque¹¹ rogati subscripserint.

ID 16.152a and section in med.]

⁷ iudicio *BeMqOaPfTbVo; medio Ca(vel iudicio *add.* Ca²)MgRa; medium Tc

⁸ *as rubr. to new cap.* BeVo

⁹ se aud. al. dic. *BeCaPfRaVo; se al. aud. dic. Mg; se aud. al. Oa; se al. dic. aud. Tb; aud. se al. dic.

Tc

¹⁰ solutam *BeMqOaPfTbVo; sublatam CaMgRaTc; vel solutam *add.* Ca²; vel solv *ss* Mg; vel solutam *esse add. in mg.* Ra

¹¹ test. qu. *CaPfTbTc; qu. test. Mg

26¹

²Cap. iii

Si testis productus servus esse³ dicatur, ille autem dicat se liberum esse, siquidem⁴ ingenuum scribatur testimonium⁵ eius⁶. Postea autem si⁷ probatus fuerit servus⁸, nullius momenti sit. Sin⁹ autem libertinum¹⁰ se esse dixerit¹¹, siquidem¹² strumentum¹³ manumissionis sue ostenderit, dicat testimonium. Sin¹⁴ autem in alio loco dicat¹⁵ strumenta¹⁶ sui status¹⁷ habere, scribatur quidem¹⁸ testimonium eius. Postea autem¹⁹ si non produxerit²⁰ strumenta²¹ nullius momenti sit.

ID 16.153] L. Si testis, c. De test., § De vero

¹ *repeated* Oa

² Ex eisdem *add.* Pf

³ servus esse *BeCaOaPfTbTcVo; servus Lf; esse servus Mg

⁴ siquidem *BeCaMgPfTbTc; si quod DbLmVo; quidem Vm

⁵ *repeated and cancelled* Oe

⁶ ing. (ingenium Mq, Ra *before corr.*, Vo) scrib. (quidem *add.* Be) test. eius BeCaCbDbLdLfLjLmMqOaObOcOdOeOfPkPwRaSgTbVo*Brant*; ing. scrib. eius test. LgMgPf; scrib. ing. test. eius Tc; ex nativitate impleatur testimonium eius *Vosm.*

⁷ autem si *BeMgTbVo; si CaCbLdLfLjMqPfRaTc; aversi Lm

⁸ fu. serv. *CaMgPfTbTc; servus fu. Lm

⁹ Sin *BeCbMgTb; Si PfTc

¹⁰ -inum *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; -um Tc

¹¹ esse dix. *CaCbLdLfLjLmPfTc; esse dixit Be; dix. esse MgTb

¹² si quidem *BeCaMgPfTbTc; si quod Lm; si quod Vo

¹³ strum- CbLd²LjLmMg(vel instr *ss*)MqPfTbVo; instrum- BeCaLfRaTc

¹⁴ Sin *BeCaCbLdLjLmMgOaTbVo; Si LfPfTc

¹⁵ *ss* Vo. se *add.* Pf, *om.* CaCbLdLfLjLmMgTbTc

¹⁶ strum- MgMqPfTbVo; instrum- BeCbRaTc

¹⁷ sui status *BeCaCbLdLfLjLmMgPf²TbTcVo; sui status sui Lj; sua status Pf

¹⁸ quidem *CaMgPfTbTc; quod Lm

¹⁹ autem CaCb²PfTbTc; *om.* Mg

²⁰ non produxerit *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; non probaverit Tc; comprobaverit Wc

²¹ str- LdLjMgMqPfTbVoWc; instr- BeCaLfRaTc

27

De lege Theodosiana¹, cccxliiii²

Servo penitus³ non credatur si super aliquem crimen obiecerit aut si etiam dominum suum⁴ crimine impetierit⁵. Nam si in tormentis positus exponat quod obicit⁶, credi tamen⁷ illi nullomodo oportebit⁸.

ID 16.224, cf 16.57] L. Servos, q. et l. Ex quibus

¹ -osiana BeCaEaMgMqOaTb; -osii PfVo; -osiani cap. Tc

² cccxliiii *CaMqOaPfTbVo; cccxliiii Be; cccliiii Lc; cccxliiii MgTc; om. Ea

³ paratus Pk

⁴ in add. BeCaMqTb, om. MgPf

⁵ aut si - impet. (non petierit Mq) *CaMgMqPfTb; om. Tc

⁶ obicit CaMgPfTb; obiecit Tc

⁷ credi tamen *CaMgRaTcVo; credi tum Be; creditum LcMqOaPfTb

⁸ -ebit CaMgPfTb; -et Tc

28

Constitutionum¹ XLII, cap. ii²

Si hereticus contra hereticum litiget liceat³ cuius eorum⁴ hereticum⁵ testem adducere⁶. Sin⁷ autem orthodoxus⁸ contra hereticum litiget pro⁹ orthodoxo quidem¹⁰ heretici etiam testimonium¹¹ valeat. Contra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat¹². Orthodoxis autem litigantibus ad testimonium¹³ nullus¹⁴ heretico¹⁵ pateat aditus¹⁶.

ID 16. 131] +C 2 q 7 c 26, Palea

¹ Constantinopo Mq

² Const. - ii om. Ld

³ -eat *BeCaCbLdLfLjLmMgPkPwTbVo; -et PfTc

⁴ obsc. corr. Ld

⁵ -icum *CaMgPfTbTc; -icorum Lf

⁶ add- *BeCaCbLfLmMgPkPwTbTc; abd- Pf; producere LdOc²

⁷ Sin *BeCaCbLdLfLjLmMgTbVo; Si PfTc

⁸ -uxus Lf

⁹ pro *CaCbLdLfLjLmMgOcPkPwTbTc; om. Pf

¹⁰ quidem *CaCbLdLfLjLmMgOcPfPkPwTb; om. Tc

¹¹ her. etiam test. (-onum Lm) *BeLmOaTbVo; her. test. CaCbLdLfLjMgPfRaTc; test. her. Lf

¹² Contra orthodoxum autem - test. (om. EgMgSeSITcVmWc) valeat

Be²CaEbEcEgGcEgEgLfLmMgMjOaPfPhPkQaSeSg²SITbTcVmWaBrant [in text of IDc, in mg of IDp]; om. AbAdBbBdBeCbDbEaKaLbLdLfLjMhMkMmMoMqObOcOdOePdPtPwSdSgRaVoVtVqWbZa

¹³ ss Vo

¹⁴ ad test. null. (vel add. Lm) *CaCbLdLfLjLmMgOcPwTbTc; null. ad test. Pf

¹⁵ corr. to -ticorum Ca

¹⁶ aditus *CaEgPfQaTbTc; accessus Mg

¹⁷Cap. v

Si quis dixerit testem productum inimicum suum esse, si quidem ex criminali causa¹⁸, omnino non dicat testimonium. Sin¹⁹ autem²⁰ ex alia occasione²¹ dicat testimonium²² sed perscriptio²³ eius ei²⁴ opponatur²⁵.

ID 16.154]

¹⁷ Earumdem *add.* Pf, *om.* *CaCbLdLflLjLmMgOcTbTc

¹⁸ est *add.* Pf, *om.* *CaCbLdLflLjLmMgOcPkPwTbTc

¹⁹ Sin *BeCaRa²TbTcVo²; Si MgQaRa

²⁰ autem *CaMgTbTc; ante Lf

²¹ occasione *CaMgRaTbTc; accusatione Cb; de aliis ei *add. in mg.* Ra²

²² Sin autem - testimonium BeCaEaLdLflLjLmMgMqObOcOdOeOfPkPtPwRaSgSITbTcVo²VmWc [*in text of IDC, in mg of IDp*]; *om.* PfVo

²³ persc- OaPftbVo; presc- BeCaLfMgQaTc; prosc- EaMq

²⁴ eius ei *om.* Ra; eius *add. ss* Ra

²⁵ -atur *MgPftbTc; -at Ca

29-30¹cccix²

Placuit ut³ testes non admittantur⁴ qui socii sunt criminis⁵ nec infames nec calumniatores, vel ceteri quos canones et lex prohibet.

ID 16.208]

¹ Cap. *add.* Pftc, *om.* *CaMgOaTb

² cccxiii Mq; cccxi Ph; cccix.ii Ra; ccclx Vo

³ ut *CaMgPkTbTc; *om.* Pf

⁴ -tantur *CaMgPkTbTc; -ti Pf

⁵ socii sunt criminis Pf; sunt soc. crim. BeCaEaMg(*followed by lacuna*)OaPkTbVo; sunt soc. divinis Lc; sint crim. soc. Tc

31¹cccxi²

Placuit ut qui de se confessus est super alium non credatur.

ID 16.209]

¹ Cap. *add.* Pf; *om.* BeCaMgObTbTc

² cccxiii *BeCaEaMgMqOaOcPhTcVo; ccxii Cb; cccx Ob; ? Pftb; *om.* Pk; cccix Ra

32*Tit. iiii*¹

Ne² invito denuntietur ut testimonium litis dicat adversus socerum, generum, victricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrino natum³, eosve⁴ qui priore gradu

sint⁵. Item. Ne⁶ liberto ipsius⁷ liberorum eius⁸, parentum, viri, uxoris⁹. Item¹⁰. Patrone et ut ne patroni patrone¹¹ adversus liberos¹² neque liberti adversus patronum cogantur testimonium dicere.¹³

ID 16.180] +dp C 4 q 3 c 3

¹ Tit. iiii BdCaMgOcPkTbTcVo; Tit. iii Be; Tit. ii Cb; om. MqPf

² Ne *BeCaMgOdRa²TbTc; De AdBdEaLgMqPfObPkVoVqWc; []e Oa; Nec OcOd²

³ -tum *CaMgPfTb; -tam Tc

⁴ eosve *CaMgPfTb; eosque Tc

⁵ priore gradu sint (sunt Vo) CaEaMgOaRaVo; priores gradu sint Pf; proprio gradu sint Be; priores gradu sunt Tb; in priori gradu sint Tc

⁶ Ne *BeCaMgPt²QaRaTb; De EaMqOaPfPtTcVo

⁷ ne add. ss Mg

⁸ ne add. ss Mg

⁹ eius add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁰ om. Vm

¹¹ Patrone et (om. Oc) ut ne (om. Tc) patroni patrone (-ve add. BdTc)

BdBdCaDbEaLgObOcOdOe²OfPhRaSgTcVmVoWc; Ne patroni patroneve Mg; Matrone et ut ne patroni patroneve MqVp; Ne patroni Oa; Patrone Oe; Patrone, patroni patrone Pf; Ne patrone <Et> ut ne patroni patroneve Qa; Matrone eiusve patroni vel patrone Qe; Matrone eius nec patroni Tb

¹² -ertos *CaMgTbTc; -eros Pf

¹³ dare Ra. Ne liberto ipsius – dicere om. Vc, add ss Vc²

33¹

²Item

Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest ut testes sint. [34] Testis idoneus pater filio, aut filius patri³ non est. [35] Item. Qui falso vel varie⁴ testimonia dixerunt⁵ vel utrique parti⁶ prodiderint⁷ a iudicibus puniantur⁸. [36] Item. Pater et filius qui in potestate eius est⁹. Item¹⁰. Duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt¹¹ testes¹² utrique in eodem testamento vel¹³ eodem negotio fieri possunt, quoniam nihil nocet ex una domo plures testes alieno¹⁴ negotio adhiberi. [37]

¹ to patri only Lc

² no break CaDbLdLfljMqRa

³ patri CaCbLdLfljLmMgPfTb; patris Tc

⁴ varie *CaMgPfTbTc; vane Cb

⁵ -erunt *BeCaCbLflmTbVo; -erint MgPfRaTc

⁶ utrique parti *CaCbLdLfljLmTbTc; utramque patrem Pf

⁷ -erint *PfTc; -erunt BeCaCbLfljLmRaTbVo; secreta alterius s. add. Ra

⁸ puniantur CaMg(vel proiciantur ss)PfRaTbTc; perimantur BdCb; puniuntur BeLmMqVo; perimuntur Ea; punnantur Oa

⁹ Pater et – pot. eius est (eius pot. est Mq)

*BdBdBeCaCbEaLdLfljLmMfMhMjMkMmMqObOcOdOeOfPfPhPkPtPwRaSgTbVmVoWc; om. LgMgMoPdQaTc

¹⁰ Item *CaCbLdLmTb, om. Pf

¹¹ pot. sunt BdBdCaMgPfTbTc; sunt pot. et Ca; sunt pot. Ld

¹² ss Be

¹³ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹⁴ alieno *CaCbLdLfljLmMgTbTc; communi Pf

Item¹⁵. Ex eo quod prohibet lex Iulia¹⁶ de adulteriis¹⁷ testimonium dicere
condempnatam mulierem, colligitur etiam mulieres testimonium in iudicio dicendi ius
habere.

ID 16.181] cf +dp C 4 q 3 c 3; C 15 q 3 c 2a from Ex eo quod

¹⁵ Item *CaCbLdLflJLmMgPfTb; om. Tc

¹⁶ deiulia Vo

¹⁷ -eris *BeMgRaTb; -eris CaPfTcVo

38

*xvi*¹

Homines² liberi qui uxores fiscalinas regias et femine libere que homines
fiscalinos regios accipiunt, nec de hereditate parentum nec de causa querenda nec de
testimonio³ pro hac re abiciantur.

ID 16.346, cf 8.51]

¹ xvi *MgMqOaPkTbVo; Item BeEa; cap. xvi Pf; om. CaCbRaTc

² Homines *BeCaEaPfRaTbTcVo; Omnes homines MgQa; Omnes Pt

³ vel in iudicio ius habere *add. Mg, om. CaPfQaRaTbTc*

39

*ccxv*¹

Omnium anathematum² vox in accusatione vel testimonio aut humano iudicio
plenius³ non audiatur.

ID 16.357]

¹ ccxv *MgPfTbTcVo; Item Be; om. Ca

² -atum *BeCaMgOaPfVo; -atizorum TbTc

³ plenius *EaMqOaPfPwTbVo; penitus Be²CaMgQaRaTc

40

*clxxvii*¹

Servus si super dominum fuerit delator, etiamsi obiecta probaverit, puniatur.

ID 16.356]

¹ Item Be

41

Iudices qui inscriptione premissa criminalia negotia audire ceperint, a die inscriptionis, si inducias aut accusator aut reus petierit¹, intra annum prestare debebunt², ut hec actio intra anni circulum finiatur. Quod si accusator intra annum que proposuerit probare distulerit, absoluto reo penam suscipiat legibus superioribus comprehensam.

ID 16.250a]

¹ aut reus pet. *add.* Ca²

² -ebunt *CaMgOaPfTb; -ent Tc

42

Ex libro VII, cap. clxxxi¹

In civilibus² causis vel levioribus criminibus³ legibus dilatio prestanda est. Homicide, adulteri, malefici, venefici, convicti si appellare voluerint non audiantur.

ID 16.226, cf 16.315]

¹ Ex libro VII cap. clxxxi Mg; De VII libro cp. lxxxi Be; De libro VII cap. i. lxxxi Ca; De (Qui Vo) VII libro cap. clxxvi EaVo; Cap. clxxxi Mg; Ex VII libro cap. lxxxi Oa; VII lib. cap. clxxvi Pf; De VII libro cap. clxxxi (lxxx Qa) PtQa; De VII libro cap. clxxviii Tc; *om.* Cb; ? Tb

² vel quibuslibet *add.* *in mg.* Ra

³ criminibus *MgPfTbTc; causis crim. a Ca

43

Ex libro V

Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conventus¹, vel tribus edictis ad iudicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est quod causam exstinguit², fuerit evocatus, et presentiam suam apud eum iudicem a³ quo ei denuntiatus est exhiberi⁴ noluerit, adversus eum quasi in contumacem iudicari potest; quin immo nec retractari per⁵ appellationem negotia possunt quotiens in contumacem fuerit iudicatum.⁶[44] Probat illa vera esse que adversus⁷ se dicta sunt, qui ad ea confutanda minime vult adesse. Unde in secularibus legibus invenitur⁸ scriptum,

¹ conventus *BeMgOaPfPkTbVo; convictus CaEaRaTc; vel conventus *in mg.* Ra²

² -guit *CaOaPfTb; -g' Mg; -guet Tc

³ a *CaPfQaTbTc; de Mg

⁴ -eri *CaMgPfTb; -ere Tc

⁵ per *CaMgTbTc; *om.* Pf

⁶ *For Ra see Conspectus*

⁷ -sus CaMgPfTb; -sum Tc

⁸ -itur *CaMgPfTc; -imus Tb

Iniuste victus infra tres⁹ menses repara¹⁰ causam. Quod si facere neglexerit¹¹, sententia que adversus¹² eum collata fuerit¹³ perseveret. Et ne sit vobis contrarium vel etiam ne miremini quod de secularibus legibus locutus sum in nostro iudicio, quia ecclesiastice leges et divine eas¹⁴ recipiunt.

ID 16.258, 16.343 from Probat] L. Tres denunt.

⁹ tres *CaMgPfTb; iiii Tc

¹⁰ repara¹⁰ *CaEaMgMqPfVo; reparat BeOaPhRa; recipiat Tb; reperiat Tb²; repetet Tc

¹¹ neglexerit *CaMgPfTb; noluerit Tc

¹² -sus CaMgPfTc; -sum Tb

¹³ fuerit *CaMgPfTb; est Tc

¹⁴ eas *CaMgPfTb; has Tc

45

cccxl¹

Si quis ex familiaribus vel ex servis cuiuslibet domus cuiuscumque² criminis delator atque accusator emerit, eius estimationem³ caput⁴ atque fortunas petiturus, cuius familiaritati vel dominio inheserit, ante exhibitionem testium, ante examinatum iudicium in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio feriat. Vocem enim funestam potius intercidi⁵ quam audiri oportet. Eorum vero accusandi sacerdotes vel testificandi in eos⁶ os⁷ obstruimus, quos non humanis sed divinis vocibus mortuos esse scimus.

ID 16.332] L. Si quis ex famil., c. Qui accusari non possunt

¹ cccxl BeCaPfRaTbVo; cccxl Mg; Al' Qa; om. OaTc

² cuiuscumque *CaMgPfTb; cuiusque Tc

³ estim- CaMgPfTb; existim- Tc

⁴ caput *BeMgPfTbVo; om. Ca; etiam caput Ca²; capites Tc

⁵ -cidi *BeCaPfTb; -dici MgTcVo

⁶ in eos *CaMgTbTc; om. Pf

⁷ os *MgPfTbTc; omnes Ca

46¹

²De his criminibus de quibus quis absolutus est ab eo qui accusavit, refricari³ accusatio⁴ non potest.

⁵Flagitari⁶ iudicium non debet de causa que definita⁷ vel iudicata est.

¹ to acc. non potest *only* Lc

² Item titulo cccxli *add. in mg.* Bd², Item *add.* Tb, om. *BeCaMgOaPfTc

³ refricari *BdBeCa(scil. retractari *add.* Ca²)CbMg(vel retractari *in mg.*)MqPFPkTb; testificari (vel refricari *in mg.*) Ra; iterari Tc

⁴ vel act... *add. in mg.* Ra

⁵ Item *add.* Tb, om. CaMgPfTc

Si quis autem⁸ iudicem recusaverit⁹, et alium pro eo petierit, eumque iterum recusare¹⁰ maluerit, ut aliquem sibi iudicem petat, non audiatur.

¹¹Iudices autem sententiam scriptis¹² dicant, et provocationes¹³ condempnato non denegentur, nisi forte ter appellare aliquis¹⁴ maluerit, vel contumax in absentia fuerit. Nam¹⁵ et tertia provocatio preiudicata est, et contumaces condempnati appellare non possunt.

ID 16.319 to non potest; 333 to iudicata est; 133b to non audiatur; 147 from Iudices to end]; cf X 5.1.6 for first para.

⁶ Flagitari *CaMgMqPFTc; Flagellari Tb; litigare ss Mq

⁷ defin- *CaMgPFTb; fin- Tc

⁸ autem *CaMgPFTb; ante Tc

⁹ iud. rec. *CaMgPFTc; rec. iud. Tb

¹⁰ recusare *CaMgPFTb; revocare Tc

¹¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPFTc

¹² scriptis *CaMgPFTb; *om.* Tc

¹³ et prov. *BeCaEaMgOaPfQaTbTc; provocationis licentia *Brant*

¹⁴ app. al. *CaMgPFTb; al. app. Tc

¹⁵ *in mg.* Ra²

47

¹Si servus quem possidebam² fugerit, etiam si pro libero³ gerat, videbitur⁴ a domino possideri. Sed hoc tunc⁵ intelligendum⁶ est⁷, si cum apprehensus fuerit non sit pro libertate sua paratus⁸ litigare. Nam si paratus est litigare⁹, non videbitur a domino possideri¹⁰, cui se adversarium preparavit.

ID 16.75]

¹ Item *add.* LmTb, *om.* CaCbLdLfljMgPFTb

² quem possidebam *BeCaCbLdLfljLmMgOaOcOdPtTbTcVo²; qui possidetur Pf; qui possidebatur Pk; quem possidebant Vo

³ pro lib. *LdLmOaTbVo² (si pro *ss*) ; pro lib. se BeCaCbLfljTc; se pro lib. MgPf; libero Mq

⁴ videbitur *CaCbLdLfljLmMgPFTb; iubebitur Tc

⁵ tunc *CaMgPFTbTc; *om.* Lf

⁶ vel videli.. agendum *add.* *in mg.* Ra²

⁷ est *CaCbLdLfljLmMgPFTc; *om.* Tb

⁸ pro lib. sua par. CaCbLdLfljMgPFTcVo; ausus pro lib. sua Be; pro lib. sua LmMq; par. pro lib. sua Tb

⁹ Nam si paratus est litigare (lit. est Lg) *CaCbLdLfljLmMgObOcOdOeOfPkQaSgTbTcVm; *om.* Pf

¹⁰ a domino possideri *BeLfljMgMqPfRa²TbTcVo; possideri CaRa; a domino possideri suo Lm; a domino poss. ab eo Ra². Sed hoc – possideri *om.* Vc, *add.* *ss* Vc²

48

¹Nexum² non facit prediorum nisi persona que³ iure potuit obligare⁴. Per⁵ servum autem, colonum⁶, procuratorem vel auditorem⁷ conductoremve preiudicium possessioni invito vel inscio domino imponi non posse, et⁸ iure⁹ et legum actoribus¹⁰ declaratur¹¹.

ID 16.94] L. Nexum, c. Si res aliq.

¹ Item *add.* Tb, *om.* BeCaMgPfTc. Non debere quemquam continentie causa filios negligere *add.* in *mg.* Tc², *or, less probably, against c53*

² Nexum *CaCbMgPf²TbTc; Reum Pk

³ iuste vel *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁴ pot. obl. *CaMgPfTc; obl. pot. Tb

⁵ ss Ra

⁶ et *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

⁷ auditorem MgPfTbTc; auctorem Ca

⁸ et CaMgTbTc; *om.* Pf

⁹ et legibus *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁰ actoribus MqOaPfTbTc; auctoritatibus BeCaCbRa; auctoribus MgVo

¹¹ actoribus declara... *in mg.* Mq

49

¹Qui² metu et³ impressione alicuius terroris apud acta presidis servum se esse mentitus est⁴ postea statum suum defendendi⁵ non preiudicetur.

ID 16.100]

¹ Item *add.* Tb, *om.* BeCaCbMgPfTc

² et *add.* MgQa, *om.* BeCaPfTbTc

³ metu et] metuens Mq

⁴ si *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

⁵ defendendi *BeCaCbEaMgOaPhPkRaVo; defendi Mq; defendere voluerit Pf; defendendo Tb; defendere Tc

50

¹Si quis ex servo alieno² aliquid comparaverit nesciente domino suo, si dominus firmam noluerit esse³ emptionem, reddet pretium emptori, ut emptio nihil habeat firmitatis.

ID 16.101]

¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

² ser. al. *CaMgPfTb; al. serv. Tc

³ nol. esse BeMgMqPfVo; voluerit esse Ca; voluit esse Oa; esse nol. TbTc

51

¹Si invito vel² ignorante te, partus ancille tue³ expositus est, repetere eum non prohiberis, sed restitutio eius, si non a fure vindicaveris, ita fiat ut si qua⁴ in alendo eo vel forte ad discendum artificium iuste consumpta fuerint, restituantur.

ID 16.95] L. Si invito c. De infant. expos.

¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

² vel *BeMgOaPfTbVo; et CaEaRaTc

³ anc. tue *CaEaMgPfTb; tuus Tc

⁴ qua *MgPfTbTc; que Ca

52

Tit. ii¹

Unusquisque sobolem suam nutriat. Quod si exponendam putaverit, animadversioni que constituta est subiacebit. Sed nec dominis vel² patronis repetendi aditum relinquimus. Si ab ipsis expositos quodam modo ad mortem, voluntas que misericordie³ est amica, non collegerit. Nec⁴ enim suum dicere poterit⁵, quem pereuntem contempsit⁶.

ID 16.96] L. Unusquisque, c. De infant. expos.

¹ Tit. ii *CaMgOaRaTbTcVo; *om.* BeCbMqPf

² vel *CaMgPfTb; et Tc

³ *corr. fr.* -dia Pf

⁴ Nec *CaMgPfTc; Neque Tb

⁵ poterit *CaMgPfTc; potuit Tb

⁶ -sit *MgPfTbTc; -serit Ca

53

Tit. ii¹

Sancimus nemini licere, sive ab ingenuis genitoribus puer parvus procreatus, sive a libertina progenie, sive servili conditione maculatus expositus sit², eum puerum suum dominium³ vindicare sive⁴ nomine⁵ sive ascriptione⁶, sive colonarie conditionis⁷. Sed neque his qui eos⁸ nutriendos sustulerunt, licentiam concedi penitus

¹ Tit. ii CaMgTb; Tit. iii BeOa; Item Tc; *om.* CbMqPfVo

² exp. sit *CaMgPfTb; sit exp. Tc

³ eum (cum Ea) puerum suum dominium EgMgMqOaPtQa; eum puerum in dominium suum Be; eum puerum in sinum dominum Ca; eum in dominium suum Pf; eum puerum in suum dominium Ra; cum puero suo dominio Tb; cum puero suo dominium Tc; cum puerum dominum suum Vo

⁴ a *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵ domini *add.* Ca, *om.* MgPfTbTc

⁶ ascriptione *MgPfTb; ascripticie Ca; *corr. fr.* adscr- to a scr- Tc

⁷ colonarie conditionis *BeCaMgTcVo; colonaria conditione OaPfTb

eum⁹ quadam distinctione eos¹⁰ tollere, et¹¹ educationem eorum procurare¹², sive masculi sint sive femine, ut¹³ eos vel loco liberorum, vel loco servorum aut colonorum habeant, sed nullo discrimine habito, hi qui ab huiusmodi hominibus educati sunt, liberi et ingenui appareant.

ID 16.97] Ibid., 3, Sancimus, c. De infant. expos.

⁸ eos *CaMgTbTc; huiuscemodi Pf

⁹ eum *Ca; cum BeMgTbTc; om. Pf

¹⁰ distinctione eos CaMgTbTc; districtione Pf

¹¹ et *CaMgTbTc; nec qui Pf

¹² -are CaTbTcVo; -avit Be; -ant MgPf

¹³ ut *CaMgTbTc; om. Pf

54

*Item*¹

Si is² ad quem ancille pertinet usus³ fructus partum suum esse credens vendiderit, aut donaverit, furtum non committit. Furtum enim sine affectu furandi non committitur.

ID 16.105]

¹ Item TbTc; De eodem Vo; om. BdBeCaMg(with no break)MqOaPfRa

² Si is BeMgMqPfRaTbTc; Hiis Bd; Si his CaVo

³ et add. Tc, om. BdCaMgPfTc

55

*[Item]*¹

Capitali crimine dampnatorum bona non ad lucrum presidis preferri² sed cognatis punitorum reddi oportet.

ID 16.119] L. De bon. prescript. c. Bona damnat.

¹ Item TbTc, De eodem Vo; om. BdBeCaEaMgMqOaPfPh

² pref- *MqOaTbVo; perf- BdBeCaMgPfTc

56

¹Hec² constitutio iubet neminem lenonem esse neque³ in urbe imperiali neque⁴ in provinciis, et hoc prohibere debent pretores et presides. Ultimo enim supplicio

¹ Item add. Tb, De eodem add. Vo; om. *BeCaMgMqOaPfTc

² Hec *CaMgPfTbTc; Nec Pk

³ neque *CaMgPkTbTc; om. Pf

⁴ neque *CaMgPkTbTc; seu Pf

subiciuntur qui contra constitutionis normam lenones⁵ esse ausi sunt. Omnia autem instrumenta et fidei iussiones apud lenones interpositas, vel a lenonibus contra bonos mores factas⁶, infirmas atque invalidas esse constitutio iubet.

ID 16.121]

⁵ lenones *MgPfTbTc; leones Ca

⁶ in mg. Pf, corr. fr. leones Ca

57

¹Si quis nefarium et² incestum atque dampnatum matrimonium contraxerit³ liberos⁴ autem⁵ ex priore legitimo matrimonio⁶ non habuerit⁷ statim suis facultatibus careat, et dos que data est ei fisci iuribus vendicetur. Post publicationem autem et cinguli sui patiatur⁸ amissionem, et exilio puniatur. Quod si vilior sit et corporali questionem subsistat, et uxor eius contra leges⁹ nupta easdem penas patiatur, scilicet si nulla iusta excusetur ignorantia.

ID 16.122] L. I, Qui contra, c. De incest.

¹ De eodem *add.* Vo

² et *BeOaPfTbTc; *om.* Ca; ac Mg

³ -axerit *CaMgPfTb; -axit Tc

⁴ -eros *MgPfTbTc; -ero Ca

⁵ lib. autem *CaMgTbTc; <et> liberos Pf

⁶ matrimonio *CaMgPfTb; coniugio Tc

⁷ -uerit *CaMgOaTbVo; habuerit et Pf; -uit Tc

⁸ patiatur *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁹ leges *MgPfTbTc; legem Ca

58

*[Item]*¹

Si quis nepotes ex filio reliquerit, et ex filia nepotes vel neptes², pariter ad hereditatem ab³ intestato avi defuncti vocentur, et non minus⁴ tertiam partem sicut ante accipiant, sed integram portionem sequantur⁵, nepotes ex filia talem accipiant nati⁶ qualem accipiunt nepotes⁷ ex filio procreati.

¹ Item TbTc; De eodem Vo; *om.* BeCaMgMqOaPf

² nepotes vel neptes *BeLcMgOaPfTbVo; neptes vel nepotes Ca; nepotes Tc

³ ab *CaMgPfTb; ex Tc

⁴ minus *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁵ seq- CaMgPfTb; asseq- Tc

⁶ talem acc. nati *CaMgPfTb; nati talem accipiant partem Tc

⁷ nepotes *CaMgPfTb; *om.* Tc

*Item*⁸

Si avia decesserit⁹, nepotibus ex filio et¹⁰ nepotibus ex filia derelictis¹¹ omnes pariter ad hereditatem avie sue vocentur, et omnino nulla sit differentia¹² utrum omnes nepotes sint aut neptes¹³, utrum ex filio an ex filia procreati sunt¹⁴.

ID 16.123] L. Si defunct., et c. De suis et leg. fil. ab intest.

⁸ *om.* Mq

⁹ dec- *CaMgPfTb; discesserit et Tc

¹⁰ et *CaMgPfTc; *om.* Tb

¹¹ -ictis *CaMgTbTc; -icti Pf²

¹² sit diff. *CaMgPfTc; diff. sit Tb

¹³ neptes *CaMgPfTc; nepotes Tb

¹⁴ sunt BeLcOaPfTbVo; sint CaMgTcWc

59¹*Item*²

Non scripto in ius³ venit quod usus probavit⁴. Nam diuturni mores, consensu utentium comprobati⁵, legem imitantur. Item⁶. Ea que ipsa sibi⁷ queque civitas⁸ constituit, sepe mutari solent, vel tacito consensu principis, pape⁹ vel alia postea lege data¹⁰.

ID 16. 184] Instit. De iur. not. et civ. § Ex non scrip.

¹ Wc has only 'C' and a lacuna.

² Item BeTbTc; De eodem Vo; *om.* CaMgMqPf

³ Non scripto in ius EaMgMqPfPhQeSITbTcVo; Conscripto in ius AdOa; Cum scripto in ius Be; Ex conscripto ius Ca; Ex non scripto in (ss Ra) ius LdPtRa; Conscripto vivis Pk

⁴ propriavit Oa; approbavit Pt

⁵ cum propriati Oa

⁶ *om.* Mq

⁷ ipsa sibi] sibi ipsa Oa; sibi ipsi SI

⁸ queq. civ. *BePfPtSITbTc; quecumque civ. Ca; civ. queq. MgVo

⁹ princ. pp *MgMq; princ. pape BeOaPfsIVo; princ. CaTb; princ. vel pape Pt; proprii ?Ra (*with principis in mg in second hand*); princ. et pape Tc

¹⁰ postea lege data *MgMqPfPhQeSITbTc; lege postea data Ca; data lege postea (*with lata, data added later in mg.*) Ra

60¹Tit. iii²

Ingenuus is³ est, qui statim⁴ ut natus est liber est, sive⁵ ex⁶ duobus ingenuis⁷ matrimonio editus, sive ex libertinis, sive ex altero libertino⁸ et altero ingenuo. Sed et⁹ si quis de matre libera¹⁰ nascitur patre servo, ingenuus nihilominus nascitur¹¹, quemadmodum qui ex matre libera¹² et incerto patre natus est, quoniam¹³ vulgo conceptus est. Sufficit autem liberam habuisse matrem¹⁴ eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit, et econtrario si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur liberum nasci¹⁵, quia non debet calamitas¹⁶ matris¹⁷ ei nocere qui in utero est. Ex his et¹⁸ illud quesitum est si ancilla pregnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta¹⁹ pepererit, liberum an servum pariat. Marcellus probat liberum nasci. Sufficit enim²⁰ ei qui in ventre est, liberam matrem vel²¹ medio²² tempore habuisse²³, quod et²⁴ verum est.

²⁵Non omnibus licet facere testamentum. Statim enim hi²⁶ qui alieno iuri subiecti²⁷ sunt, testamenti faciendi ius non habent. Item. Testamentum facere non

¹ Lc has only Testamentum facere non possunt – iudicium est below

² Tit. iii *CaCbEaLdMgOaTbTcVo; om. BeLfLjLmMqPfRa

³ is BeMgMqPfTbTcVo; om. CaEaLfOaRa

⁴ corr. fr. statione Ld

⁵ sive *CaMgPfTbTc; vere Lm

⁶ ex *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; a Tc

⁷ in add. Tb, om. *CaCbLdLfLjLmMgPfTc

⁸ -tino *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; -to Tc

⁹ et *CaCbLfLjLmMgTb; om. Ld; etiam PfTc

¹⁰ libera *CaCbLdLfLjLmPfTb; ingenua Tc

¹¹ (et add. Be) patre servo (servo patre CaObOdOeSg) - nascitur

*BeCaEaLgMgOaObOcOdOeOfPfTbSgTcVm; om. Lm

¹² nascitur Lj???

¹³ quoniam *CaMgPfTbTc; quin Lm

¹⁴ hab. mat. CaCbLdLfLjLmMgPfTb; mat. hab. Tc

¹⁵ vel esse add. ss Mg

¹⁶ camitas Ca

¹⁷ matris *CaMgPfTbTc; om. Ld

¹⁸ et *CaCbLdLjLmMgTbTc; etiam Pf

¹⁹ postea (ss Tb) facta *BeLdLmMgOaPfTbVo; facta sit et Lf; postea facta sit et CaCbLjTc

²⁰ enim *CaMgPfTbTc; vel Lf

²¹ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

²² me Lm

²³ ut liber nascatur add. Vosm.; om.

*BeCaCbDbLdLfLgLjLmMgMqOaObOcOdOeOfPfPtPwQaSgRaTbTcVmVoBrant

²⁴ quod et *BeCaCbLdLfLjLmOdMgPfTb; quod Oe; quia Tc

²⁵ Item add. Tb, Titulo iiiii add. Vo, om. BeCaLdLfLjMgMqOaPfRaTc. Non rubricated LfLj. De testamento add. in mg. Cb², De testamentis add. in mg. Tc²

²⁶ enim hi BeCaMgPfTbTc; ii CbLj

²⁷ subiecti *CaMgPfTbTc; suditi Lm

possunt impuberes²⁸, quia nullum eorum animi²⁹ iudicium est³⁰. Item. Furiosi, qui mente carent. Non ad rem pertinet³¹, si impubes³² postea pubes³³ factus, aut furiosus postea compos³⁴ mentis factus fuerit³⁵, et decesserit³⁶. Furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum³⁷ quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur. Item. Mutus et surdus non³⁸ semper testamentum facere³⁹ possunt. Utique autem⁴⁰ de eo⁴¹ surdo loquitur qui omnino non exaudit⁴², non qui tarde exaudiat. Nam et mutus is⁴³ intelligitur qui eloqui nihil potest, non qui tarde loquitur.

[Titulo v]⁴⁴

Cum⁴⁵ lex in⁴⁶ preteritum quid⁴⁷ indulget in futurum vetat.

ID 16.185 to et verum est; 188 from Non omnibus to loquitur; 192 from Cum lex to end] Instit. De ingenuis

²⁸ impubes BeCaCbLdLfLjMgOaPfRaTbVo; impuberes *LmTc

²⁹ quia nullum eor. an. *BeCbLdLfLjLmMgPfRaTbVo; quia ullum eor. an. Ca; et nullum eorum an. Ld; quia nullum an. eor. Tc

³⁰ iud. est *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; est iud. Tc

³¹ set *add.* Ld

³² impubes *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; impub<er>is Tc

³³ -es *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; -er Tc

³⁴ compos *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* Tc

³⁵ ment. fact. fuer. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; fact. fuer. ment. Tc

³⁶ dec- *CaPfTbTc; disc- Mg

³⁷ fec. test. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; test. fac. Tc

³⁸ non *CaMgPfTbTc; *om.* Lf

³⁹ non *add.* LfLm, *om.* *CaMgPfTbTc

⁴⁰ autem *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁴¹ eo *CaMgPfTbTc; illo Lf

⁴² exaudit *Be²CaCbLjMgPfTcVo; audit Ld(*obsc. corr.*)LfTb; exaudivit Lm

⁴³ is *MgPfTbTc; his Ca

⁴⁴ Tit. v Mg(mg)PhTbVo, Item Tc; *om.* BeCaCbEaLdLmMqOaPfRaWc [tit. ii *add.* ID]

⁴⁵ Dum Pk

⁴⁶ in *BeCaCbLdOaOdMgTbTcVo; *om.* EaLmPf

⁴⁷ quid *BeCaCbLdMgOdTbTc; quod Lm; quidem Pf

61¹

Tit. v²

Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis. Et ideo credendum est eum qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse³. [62] Item. Cum legitime nuptie facte sint⁴

¹ Lc has only sections 62 and 64

² Tit. v *EaOaOcPkPw; De eodem Vo; Tit. Od; Item Tb; Tit. x Tc; *om.* BeCaCbMgMqPfPhRa

³ fil. esse *CaMgPfTc; esse fil. Tb

patrem liberi sequuntur, vulgo quesiti⁵ matrem sequuntur.[63] Item.⁶ Vulgo concepti dicuntur qui patrem demonstrare non possunt vel qui possunt quidem, sed eum habent quem habere non licet⁷. [64] Item. Lex nature hec est ut qui nascitur sine legitimo matrimonio matrem sequatur.[65] Item. Qui in utero sunt, in toto pene iure civili intelliguntur in rerum natura esse⁸. Nam et legitime hereditates⁹ his¹⁰ restituuntur, ita ut si pregnans mulier ab hostibus capta sit, id quod natum erit, quamvis apud bone fidei emptorem pepererit, tanquam furtivum usu non capitur¹¹.

ID 16.193] L. Sept mens. § De stat.; L. Cum legit. § De stat., et 32, q. 5, c. Libert. [C 32 q 4 c 15 is remote], L. Vulg. quesit., § De stat.; L. Lex nat. § De stat. L. Qui in uter. § De stat.

⁴ sint MgPfTb; sunt CaTc. SI replaces Item. Cum legitime nuptie facte sunt *with* Vulgo concepti dicuntur (*repeated below*) and a lacuna of several words

⁵ quesiti *CaMgPfTc; quasi PhTb

⁶ om. Ph

⁷ hab. non lic. *MgPfTbTc; non lic. hab. Ca

⁸ esse *BeMgPfTb; est CaTc

⁹ corr. fr. etates (?) Ra

¹⁰ his *CaMgTbTc; iis Pf

¹¹ -itur *BeCaPfTbVo; -iatur MgTc

66

¹Item²

Si aliquis³ unam⁴ rem per legitimas scripturas duobus donaverit, uni prius et alteri postea, non querendum est in his donationibus qui prius, qui posterius acceperit, sed qui rem tradente donatore possederit, is⁵ eam cui est tradita⁶ possidebit⁷. Nec interest utrum in⁸ parentes an in⁹ extraneos facta sit talis donatio.

¹⁰Licet prior petitor offerat sacramentum¹¹, tamen cum nulla¹² probatione debiti, is¹³ qui accusatur potest fidem suam iurisiurandi religione firmare. Si quando pulsatus repententi¹⁴ pecuniam obtulerit sacramentum et ille ei iurisiurandi

¹ De donatione inter vivas *in mg.* Ca

² Item *BeMgTbTc; De eodem Vo; om. BdEaCaMqPfPh

³ aliquis *BeCaMgPfPwTb; quis Tc; quis aliquis Vo

⁴ unam *BeMgMqPfRaTbTcVo; legitimam BdEaCaPkPw; vel legitimam *add. in mg.* Ra

⁵ is *MgPfTbTc; his Ca

⁶ est trad. *CaMgPfTc; trad. est Tb

⁷ cui est trad. poss. om. *with large lacuna* SI

⁸ in *CaMgPfTb; inter Tc

⁹ in *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁰ Item *add.* TbTc, om. *CaMgMqPfPwVo

¹¹ offerat sac. *BeCaPfTbVo; sac. off. MgQa; faciat sac. Tc

¹² tamen cum nulla *CaMgTbTc; cum nulla tamen Pf

¹³ is *MgPfTbTc; his Ca

¹⁴ -etenti BeMgPfTc; -etendi CaTb

necessitatem ultro concesserit, non potest postea ab eo debitum postulare.¹⁵ Heres eius cui pecunia credita dicitur, ad sacramentum vocari non potest¹⁶, quia que egerit auctor suus ad integrum scire non potuit¹⁷. [67] ¹⁸Quicquid in rem commodatam ob¹⁹ morbum vel aliam rationem impensum est a domino recipi potest²⁰. ²¹Si facto incendio, ruina, naufragio aut quolibet simili casu²² res commodata amissa sit²³, non²⁴ tenebitur eo nomine is cui commodata est, nisi forte cum possit rem commodatam salvam facere, suam pretulit²⁵. [68] ²⁶Si servum vel equum vel quecumque alia aliquis ab altero ad usum tantum²⁷ serviendi commodata suscepit, et eos ad pugnam vel ubi vite periculum²⁸ incurrant²⁹ duxerit, ad redditionem commodate rei merito a³⁰ domino retinetur³¹.

ID 16.195-8, 199a] L. Si ut certo. § Proinde, § Sed interd.

¹⁵ Item *add.* MgTb, *om.* *BeCaPfTc

¹⁶ quia (*om.* Mq) postea ab eo debitum postulet (-are Mq, -ari Oa) *add.* MgMkMmMoMqOaQa, *om.* *BbBeCaEaMfMhMjPdPfPhPtRaTbTcVo

¹⁷ potuit *CaMgPfTb; potest Tc

¹⁸ Item *add.* MgTb, *om.* *CaPfTcVo

¹⁹ *corr. fr.* ab Ca

²⁰ a domino recipi potest *BeMgMqObOcQaTbTcVo; restituendus (-um Ra) est CaRa; vel a domino recipi potest *in mg.* Ra; *om.* CbEaPf

²¹ Item *add.* Tb, *om.* *BeCaMgPfTc

²² sim. casu *CaPfTbTc; casu sim. Mg

²³ amissa sit *BeCaMgTb; missa sit Pf; amissa fuerit Tc

²⁴ non *CaMgPfTb; nec Tc

²⁵ pretulit *BeOaTb; protulerit Ca; pretulerit MgPfTcVo

²⁶ Item *add.* MgTb, *om.* *BeCaPfTcVo

²⁷ tantum *CaMgPfTb; tamen Tc

²⁸ vite per. *CaMgTb; per. vite Tc; per. Pf

²⁹ incurrant *CaMgPfTb; incurrerint Tc

³⁰ a *MgPfTbTc; *om.* Ca

³¹ *retinetur *BeMgPfTbVo; tenetur Ca(retinebitur ut reus *add.* Ca²)RaTc

69¹

²Si facto pretio rem vendendam aliquis cuicumque³ crediderit⁴, et dum ab eo⁵ vendenda⁶ profertur, quacumque occasione perierit, ei perit qui eam⁷ dederat

¹ Lc lacks sections indicated

² Item *add.* TbTc, *om.* CaMgMqPfVo

³ cuic- CaMgPfTc; quic- Tb

⁴ -derit *CaPfTbTc; -dit ?Mg

⁵ ab eo *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁶ *in mg.* Be²

⁷ eam *MgPfTbTc; ea Ca

distrahendam. Ceterum si rem acceptam, non rogante domino sed permittente⁸ eo qui accepit, dum velit venundare, perdidit, sibi rei perditae ingerit detrimentum⁹.

Creditor si sine conditione pignus sibi depositum¹⁰ tenens, ter debitorem suum convenerit ut soluto debito¹¹ pignora sua recipiat¹². Quod¹³ si debitor noluerit post tres admonitiones soluto debito¹⁴ pignora sua suscipere¹⁵, creditor¹⁶ distrahendi¹⁷ pignoris liberam habebit potestatem.

ID 16.199b]] L. Si ut certo, n. Vidend.

[Item]¹⁸

Si alienum animal cuicumque dampnum intulerit aut alicuius fructus leserit, dominus eius aut estimationem dampni reddat aut ipsum animal tradat. Quod etiam de cane similiter est statutum¹⁹.²⁰ Ei qui²¹ irritatu suo feram bestiam vel quamcumque aliam quadrupedem in se proritavit²², ea que dampnum dederit, neque in eius dominum neque in custodem actio²³ datur²⁴. [70]²⁵ Cum multi fideiussores institerint, etiamsi²⁶ ad solvendum que promiserunt, probantur idonei, et possint²⁷ omnes in solidum retineri²⁸, tamen restitutio debiti²⁹ inter eos dividenda est, ut unusquisque id quod eum³⁰ pro³¹ portione sua contingit exsolvat.³²

ID 16.253-5] L. Rogasti, vers. Quemad.

⁸ permittente *CaMgPfTb; permitte Tc

⁹ sibi rei – det. om. Pt

¹⁰ pignus *add. and canc.* Ca

¹¹ debito *CaMgPfTb; precio Tc

¹² rec- *BeMgPfTbVo; recipere Ca; accipiat Tc

¹³ Quod *MgMqTb; *erasure* Pf; om. BeTc

¹⁴ debito *MgPfTb; precio Tc

¹⁵ Quod si debitor - suscipere *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁶ ss Ph

¹⁷ dist- *BeCaTb; det- MgPfTcVo

¹⁸ Item TbTc; om. BeCaMgMqPfRaVoWc

¹⁹ statutum *MgPfTbTc; constitutum Ca

²⁰ Item *add.* Tb, om. *CaLcMgPfTc

²¹ Ei qui *MgTb; Et qui BeCaSITc; Et his qui Ea; Si quis MqPfPwVo; Si qui Oa

²² in se proritavit Pf; in se proritaverit BeBdEaMqOaVo; in se irritaverit CaMq²; proritaverit in se MgQa; in se irritavit TbTc

²³ auctio Ca

²⁴ datur *BeMgPfTb²Vo; detur CaOaTbTc

²⁵ Item *add.* Tb, om. *BeCaMgPfTc

²⁶ etiamsi *MgPfTbTc; et si Ca

²⁷ -int *CaMgPfTb; -unt Tc

²⁸ retineri *CaMgPfPhTc; reverti Tb

²⁹ et *add.* BePfTbVo, etiam *add.* Ca, om. *MgTc

³⁰ eum *MgRaTcVo; cum BeCaPfTb; vel cum *add.* Ra²

³¹ pro *CaMgPfTcVo²; om. TbVo

³² Ei qui irritatu – exsolvat om.Lc

³³Quicumque falsam monetam percussisse comprobatus³⁴ fuerit, manus eius amputetur, et qui hoc³⁵ consensit³⁶, si liber est lx³⁷ solidos componat³⁸, si servus³⁹ lx⁴⁰ ictus accipiat⁴¹.

⁴²Apud quem scelus agnoscitur et pars rapine fuerit inventa, statim socios suos nominare cogatur. Quod si⁴³ nominare noluerit⁴⁴, teneatur ad vindictam.

⁴⁵Filio⁴⁶ vel heredi contra priorum⁴⁷ iustam aut⁴⁸ legitimam diffinitionem venire non liceat, quia iuste repellitur presumptio illius qui facta seniorum iniuste⁴⁹ conatur irrumpere.⁵⁰

Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam et⁵¹ quicumque conscius fuerit, vel furto ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, et simili vindicte subiaceat.

ID 16. 278 to ictus accipiat; 299-301 from Apud quem to end] L. Inter Fideius. § Si plures; et ex Adrian. ep.

³³ Item *add.* TbTc, *om.* *BeCaMgMqOdPfVo

³⁴ compr- CaMgPfTb; pr- Tc

³⁵ hoc *CaPfTbTc; huic Mg

³⁶ -sit *BeMgPfTb; -serit Ca; -tit Tc

³⁷ lx *MgPfTbTc; xl Ca

³⁸ -onat *MgPfTbTc; -erat Ca

³⁹ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁴⁰ lx *MgPfTbTc; xl Ca

⁴¹ acc- *CaPfTbTc; rec- Mg

⁴² Item *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁴³ nomine cogatur. Quod si *in mg.* Mq²

⁴⁴ nom. nol. *CaPfTbTc; nol. nom. Mg

⁴⁵ Item *add.* TbTc, *om.* *CaMgPfVo

⁴⁶ *corr. fr.* ilio Ca

⁴⁷ priorum *BeCaCbMgMqOaTb²Tc; pravorum EaObOcPfPh; maiorum Vo; *om.* Tb

⁴⁸ aut *CaMgPfTb; vel Tc

⁴⁹ iniuste *CaMgPfTb etiam iuste (?) Tc

⁵⁰ Filio vel heredi contra – irrumpere *om.* Lc

⁵¹ et *CaMgPfTc; *om.* Tb

71

¹Ut nullus comparet caballum², bovem aut iumentum vel³ aliud animal, nisi illum hominem cognoscat qui eum vendiderit, et de quo⁴ est, et ubi manet, et quis⁵ est eius⁶ senior.

¹ Item *add.* Tb, *om.* BeCaMgMqPfTcVo

² *corr. fr.* gab- Mg

³ vel *BeCaMgTc; aut PfTb; an Vo

⁴ de quo *CaMgPfTb; unde Tc

⁵ quis *CaMgPfTb; qui Tc

ID 16.308] L. Civile. c. De furt., et l. Maior., c. De fals.

⁶ est eius *CaPFTbTc; eius est Mg

72

¹Si bos alicuius bovem alterius² vulneraverit, et ille mortuus fuerit, vendant³ bovem vivum et dividant⁴ pretium et cadaver⁵. Si vero sciebat dominus eius quod bos vitiosus erat⁶ et noluit eum⁷ custodire, reddat bovem pro bove⁸, et cadaver⁹ integrum accipiat.

ID 16.350] C. Si bos, extr. De iniur. et dam. dat.

¹ xvii add. Od; om. BeCaCbLdLflLjLmMgOcPFTcVo; Item Ea

² bov. alt. BeCaMgPFTbTc; alt. bov. CbLj

³ -ant CbLd²LjLmPFTbVo; -ent BeLd; -at CaLfMg; -et Tc

⁴ -ant CbLdLjLmMgPFTbVo; -ent Be; -at CaLfTc

⁵ et cad. *CaLdLflLjMgOdPFTb; om. Tc

⁶ quod (quos Cb) bos vit. erat *CaCbLdLflLjLmMgPFTc; bovem esse vitiosum Tb

⁷ eum *BeMgOaTc; om. CaCbLcLdLflLjLmMqPFTbVo

⁸ pro bove *CaMgPFTbTc; om. Lf

⁹ cadaver *CaCbLdLflLjLmMgPFTb; cadat Tc

73

xviii¹

Qui furatus fuerit bovem aut ovem², quinque boves pro uno³ restituat, et quatuor⁴ oves pro una⁵.

ID 16.351]

¹ xviii *EaMgOaTbVo; xvii BeCaTc; om. MqPFLc

² aut ovem *BeMgMqTbTc; om. CaEaPfVo

³ bove add. MqRaTc, om. *CaEaMgPFTb

⁴ quatuor *CaEaMgPFTbVo; tres Tc

⁵ det add. Mq, restituat add. Tc, om. *CaEaMgPFTb

74

xviii¹

Si effregerit fur domum² sive suffodiens³ fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus⁴ sanguinis. Quod⁵ si orto sole⁶ hoc fecerit, homicidium perpetravit⁷.

¹ xviii *BeCaEaMgOaTbTc; om. LcMqPfVo

² fur dom. *CaPFTbTc; dom. fur Mg

³ suffod- *CaMgPFTc; fod- PhTb

⁴ non erit reus *CaMgPFTb; reus non erit Tc

⁵ Quod *CaMgPFTb; Qui Tc

ID 16.352] C. Perfodiens, extr. De homicid., et l. Itaque, § Lex ad l. Aquil.

⁶ corr. fr. solo Mg

⁷ hom. perp. *CaPfTbTc; perp. hom. Mg

74[bis]

xx¹

Si leserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro vel in vinea pro dampni estimatione restituat².

ID 16.353]

¹ xx *BeCaEaMgOaTbTc; om. MqPfVo

² -uat CaMgPfTb; -uet Tc

75

xxi¹

Si egressus ignis invenerit spicas² et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris, reddat dampnum³ qui ignem succenderit⁴.

ID 16.354]

¹ xxi *BeCaEaMgTb; xx Tc; om. MqPfVo

² spicas *CaMgPfTb; spinas Tc

³ dampnum *BeMgPfTbVo; agrum dampnum Ca; dampna Tc

⁴ reddat dampnum qui ignem succ. in mg. Mq

76

¹Institutionum libro II², titulo i³

Fere⁴ bestie et⁵ volucres et pisces, id est⁶ omnia animalia que in terra, mari celo⁷que nascuntur simul atque⁸ ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt. Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur, nec interest⁹ feras bestias et¹⁰ volucres utrum in suo fundo quisque capiat¹¹ an in alieno.¹²

¹ Ex add. Tc, om. *BeCaMgPfTbWc

² II *BeMgOaPfTbVo; V Ca; om. Tc

³ tit. i *BeCaMgOaTbVo; Inst. - i in mg. Ca, in text Wc, om. Mq; cap. i Tc [Pf mf illeg.]

⁴ The 'F' in Vo is a very large and fully decorated initial depicting a horned beast grappling with a serpent. Seve Pk

⁵ et *BeOaTb; om. CaMgPfTcVoWc

⁶ id est *BeCaOaPfVo; et MgTcTb; om. Wc

⁷ mari celo⁷que *CaMgPfTbWc; celo marive Tc

⁸ atque *Be²CaMgPfTc; om. Be; ut Tb

⁹ et add. Tc, om. *CaMgPfTb

Plane qui¹³ alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi¹⁴ gratia, potest a domino, si is¹⁵ providerit, prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem eorum ceperis eo usque tuum esse intelligitur donec tua custodia cohercetur. Cum vero evaserit custodiam tuam et in naturalem libertatem se¹⁶ receperit, tuum esse desiit¹⁷ et rursus¹⁸ occupantis fit¹⁹. Naturalem autem libertatem recipere²⁰ intelligitur cum vel²¹ oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo ut difficilis sit eius²² persecutio. Illud quesitum est, an si²³ fera bestia ita vulnerata sit ut capi possit statim²⁴ tua esse intelligatur. Quibusdam placuit tuam esse, et eo usque tuam videri donec eam²⁵ persequaris. Quod si²⁶ desieris persequi desinit tua esse²⁷, et rursus fieri occupantis. Alii non aliter putaverunt tuam esse quam si ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent ut eam non capias²⁸. Apium quoque natura fera²⁹ est. Itaque que in arbore tua consederint³⁰, antequam³¹ a te³² alveo includantur, non magis tue esse intelliguntur quam volucres que in tua arbore³³ nidum fecerint³⁴. Ideoque si alius eas incluserit, is³⁵ earum³⁶ dominus erit. Favos quoque si quos³⁷ effecerint³⁸, quilibet eximere potest. Plane integra re³⁹ si⁴⁰ provideris⁴¹ ingredientem

¹⁰ et *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ capiat *CaMgPfTc; captet Tb

¹² *Here Ra has several passage in the margins in a later hand which has not appeared before, but much of it is illegible in the mf since it is in the gutter.*

¹³ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹⁴ vel alterius add. Brant, om. CaEaMgPfTbTc

¹⁵ is *MgPfTbTc; his Ca

¹⁶ ss Mq²

¹⁷ -siit *Tc; -sinit BeCaRa; -sit MgOaPfTbVo

¹⁸ -um *BeCaPfTc; -us MgTb

¹⁹ sit CaMgPfTb; fit Tc

²⁰ tuum esse desinit – libertate recipere in mg. Mq²

²¹ vel *CaMgPfTb; om. Tc

²² sit eius *CaMgPfTb; eius sit Tc

²³ si *CaMgPfTb; om. Tc

²⁴ statim *CaMgPfTb; si Tc

²⁵ eam *MgPfTbTc; om. Ca

²⁶ eam add. Tc, om. *CaMgPfTb

²⁷ tua esse CaPfTbTc; esse tua Mg

²⁸ eam (ss Tb) non cap. CaPfTbTc; non cap. eam Mg

²⁹ nat. fera *CaMgPfTb; fera nat. Tc

³⁰ considerint MgPf; consederint BeCaTbTcVo

³¹ om. Vo

³² a te *BeCaMgTbVo; a te in CaTc; erasure Pf

³³ tua arb. *BeMgPfTb; arb. tua CaTc

³⁴ -int *CaMgPfTb; -unt Tc

³⁵ is *MgPfTbTc; his Ca

³⁶ earum *CaMgPfTc; eorum Tb

³⁷ ss Mg

³⁸ effec- *BeMgPfTb; fec- CaTc

³⁹ int. re *MgPfTc; integrare BeCa; om. Tb

in fundum tuum⁴², potes eum iure prohibere ne ingrediatur. Examen quoque ex⁴³ alveo tuo⁴⁴ eo usque tuum esse intelligitur, donec in conspectu tuo est⁴⁵, nec difficilis eius⁴⁶ persecutio est, alioquin occupantis fit⁴⁷. Pavonum⁴⁸ et columbarum fera natura est, nec ad rem pertinet, quod ex consuetudine avolare et recedere solent. Nam et apes idem faciunt⁴⁹ quarum constat feram esse naturam. Cervos quoque ita quidam⁵⁰ mansuetos habent, ut in silvas ire et redire soleant, quorum et ipsorum⁵¹ feram esse naturam nemo negat. In his autem⁵² animalibus que ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque tua esse⁵³ intelligantur donec animum revertendi habeant. Nam cum revertendi animum habere⁵⁴ desierint, etiam tua esse desinunt, et fiunt⁵⁵ occupantium. Revertendi autem videntur animum⁵⁶ desinere⁵⁷ habere, cum⁵⁸ revertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum et anserum non est fera natura, idque ex eo possumus intelligere, quod alie sunt galline⁵⁹ quas feras vocamus. Item⁶⁰ alii anseres quos feras appellamus. Ideoque si anseres tui aut⁶¹ galline tue aliquo casu turbati⁶² turbatique⁶³ evolaverint⁶⁴, licet conspectum tuum effugerint⁶⁵, quocumque⁶⁶ loco sint, tui tueve⁶⁷ esse intelliguntur⁶⁸, et qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum intelligitur committere.

⁴⁰ ss Pf

⁴¹ prov- MgPfTbTc; prev- Ca

⁴² plane *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁴³ ex *CaMgPfTc; in Tb

⁴⁴ quod *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁴⁵ est *CaMgPfTb; *erasure* Tc

⁴⁶ eius *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁴⁷ fit *BeTb; sit CaMgPf; est Tc

⁴⁸ -onum *CaMgPfTb; -orum Tc

⁴⁹ faciunt Ca

⁵⁰ quidam *BeCaMgPfTb²; quid Tb; quidem Vo; *om.* Tc

⁵¹ et ipsorum *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁵² autem *CaPfTbTc; vero Mg

⁵³ iure *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵⁴ rev. an. hab. *BeTbVo; an rev. hab. CaTc; rev. (-andi Oa) hab. an. MgOaPf

⁵⁵ fiunt *CaMgPfTb; sunt Tc

⁵⁶ vid. an. MgPfTb; an. vid. CaTc

⁵⁷ esse *add. and canc.* Ca

⁵⁸ *from here to near end of cap.* Mq has long apparent erasures in mid-text, though none is missing

⁵⁹ al. sunt gall. *BeCaTbTc; gall. sunt Mg; sunt al. gall. (galliene Vo) PfVo

⁶⁰ Item *MgTcVo; *om.* PfTb

⁶¹ aut *CaMgPfTb; et Tc

⁶² -ati *CaMgPf²TbVo; turbiaritur Oa; -ate Tc

⁶³ turbatique MgOaPf; turbateque BeDbRaVo; turbateve Ca; sint Tb; fuerint turbatique Tc

⁶⁴ evolaverint *MgPfTbTc; violaverint Ca

⁶⁵ effug- *CaMgPfTb; aufug- Tc

⁶⁶ tamen *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁶⁷ tui tueve *MgPfTbTc; tue tuive Ca

⁶⁸ -untur *CaMgTbTc; -antur Pf

ID 13.35]

77

¹*Epistola prima Clementis*² *ad Iacobum*³

Clementi⁴ trado, ait beatus Petrus, a Domino mihi traditam potestatem ligandi atque solvendi, ut de omnibus quibuscumque decreverit in terris, hoc decretum sit⁵ in celis. Ligabit enim quod oportet ligari, et solvet quod expedit⁶ solvi, tanquam qui ad liquidum ecclesie regulam noverit. Item. O⁷ Clemens, omnes⁸ cum tanta reverentia tua verba suscipiant, ut sciant⁹ te¹⁰ legatum et preconem¹¹ esse veritatis, et quodcumque¹² ligaveris super terram erunt ligata¹³ et in celo, et quodcumque solveris super terram, etiam ibi esse solvendum¹⁴, quoniam quidem¹⁵ ut dixi que oportet ligabis, et que expedit solves.

ID 14.1-2]

¹ Incipit de excommunicatione *add. in mg.* BbPtRaSl; Incipit de exc.. Ex *add.* BdBeCaMgTcVoWc; De vocatione excommunicandorum *add.* Db; De absolutione *in mg.* Lj; Incipit de excommunicatis *add. in mg.* Ln²; om. *MhMjMkMqPfPtSgTb. iii. De licita et illicita excommunicatione *add. in mg.* Bd; De licita et illicita excommunicatione, de absolutione, de vocatione excommunicandorum Ph; De potestate excommunicandi *add. in mg.* Tc². De excommunicatione *in text* Vp.

² pape *add.* Tb, om. *BdBeCaMgPFTc

³ iii. De licita et illicita excommunicatione *in mg.* Bd; iii *add in mg* Be² No *in sc.* Oa

⁴ The initial 'C' much enlarged, with a wide space left blank for a rubric Pk; large space left for missing initial BeDb. episcopo et pape *add. ss* Ln²

⁵ et *add.* BeMgOaTbVo, om. BdCaPfTc

⁶ expedit *CaMgPfTb; oportet Tc

⁷ O] om. MfMf; Omnes O BeOa

⁸ omnes *ss* Mg

⁹ *corr. fr.* sciam Oe

¹⁰ ut scant te *in mg.* Mo²

¹¹ legem et predicationem DbEaMfOePfPtQaSgVo; te legem et predicationem BdCaOf; legem te et preconem Be; te et legis te et predicatorem Lg; legis te et predicatorem Mg; legem te et predicationem MhMmMqVm; legem esse et predicationem Mk; legem et predicatorem Mj; legatum et predicatorem Mo; leges te et preconem Oa; te legis et predicatorem ObPw; te legis et preconem Ph; te legem et preconem Ra; legem et preconem Tb; te legatum et preconem Tc

¹² quodc- *CaPfTbTc; quec- Mg

¹³ erunt ligata MgPf; erit ligatum BeVo; e.l. CaTc; erit legatum Tb

¹⁴ etiam ibi esse sol. BeCaPfTbVo; etiam ibi sol. esse Mg; e.s. et in c. Tc

¹⁵ quoniam quidem CaMgPfTb; quando quidem Tc

78

[De indignis prelati]¹. Gregorius in homelia xxvi²

Plerumque contingit ut iudicis locum teneat cuius ad locum minime vita concordat, ac sepe agitur ut vel³ dampnet immeritos⁴ vel alios ipse⁵ ligatus solvat. Sepe in solvendis ac ligandis⁶ subditis sue⁷ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur pastor. [79] Unde⁸ fit ut ipsa ligandi ac⁹ solvendi potestate se privet¹⁰ qui hanc pro suis voluntatibus et non pro subiectorum¹¹ moribus exercet. Sepe fit ut erga quemlibet proximum odio vel gratia moveatur pastor.[80] Iudicare autem digne de subditis¹² nequeunt, qui in subditorum¹³ causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur. Unde et recte per prophetam dicitur¹⁴, Mortificabant animas que non¹⁵ moriuntur¹⁶, et vivicabant animas que non¹⁷ vivunt¹⁸. Non morientem quippe mortificat qui iustum dampnat, et non victurum vivificare nititur qui reum a supplicio absolvere nititur¹⁹. Cause ergo pensande sunt, et tunc ligandi atque²⁰ solvendi potestas exercenda²¹. Videndum que culpa aut²² que sit penitentia²³ secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam²⁴ visitat, illos sententia pastoris absolvat. [81] Tunc enim vera est absolutio presidentis cum interni arbitrium²⁵ sequitur iudicis,

¹ De indignis prelati in mg. CaLjMgOcPw, in text BeEaPfRa²SIVoVp; De dignis prelati Tc; De licita et illicita excommunicatione et excommunicationibus add. in mg. Cb²; om. MqOaPt

² xxvi *BeCaCbLmMgMqOaTbVo; xxvii PFTc

³ ut vel *BeCaMgTb; vel Lm; ut PFTcVo

⁴ immeritos *CaCbLmMgPFTc; innocios Tb

⁵ ipse *CaMgPFTbTc; sepe Lm

⁶ solv. ac lig. *BeCaCbLmMgPf; lig. ac solv. TbTc

⁷ sue *CaCbLmMgPFTb; sive Tc

⁸ Unde *CaMgPFTc; Inde Tb

⁹ ac *BeCbLmMgPFTbVo; atque CaTc

¹⁰ se priv. *CaPFTbTc; priv. se Mg

¹¹ subiectorum BeCaMfMqPFTbRaTbVo; subditorum *LmTc

¹² subiectis Be

¹³ subditorum *BeCaMgPFTbTcVo; subiectorum CbLj

¹⁴ et recte – dicitur in mg. Ra²

¹⁵ ss Ld

¹⁶ moriuntur *BeCbLjLmOaRa²TbTc; moriebantur CaDbLdLflgMgMqOcOeOfPFPwRaSgVmVo

¹⁷ mor. et viv. an. que non (ss Be)

*BeCaCbDbLdLflgMgMqObOcOeOfPFPwQaRaSgTbTcVmVo; mor. et viv. - non om.

OdBrant; moriebantur et vivificat Od mg.

¹⁸ vivebant Oe

¹⁹ nititur BeCaMgPFRaTbTc; conatur CbLjPt

²⁰ atque *CaMgPFTbTc; et Lm

²¹ -enda *BeCbLjLmMgPFTbVo; -enda est CaLdLf; -erda est Tc

²² aut *CaCbLmMgPFTbTcBrant; precessit Vosm.

²³ sit pen. CaMgPFTbTc; pen. sit Lf

²⁴ comp. grat. *CaMgPFTbTc; grat. comp. Lm

²⁵ interni arbitrium *Mq²P²Ra²TbTcVo; in tantum arbitrium Be; intimi arbitrii Ca; eterni (vel int ss Mg) arbitrium MgRa; interni arbitrium Mq

quod bene quadriduani Lazari illa resuscitatio designat²⁶, que videlicet demonstrat quia²⁷ mortuum Dominus²⁸ vocavit et vivificavit dicens, Lazare veni foras, et postmodum is²⁹ qui vivens fuerat egressus³⁰, a discipulis est solutus³¹ sicut scriptum est, Cumque egressus esset qui fuerat ligatus institis tunc dixit³² discipulis³³, Solvite eum, et sinite³⁴ abire. Ecce illum discipuli iam viventem³⁵ solvunt³⁶ quem magister resuscitaverat mortuum. Si enim discipuli mortuum solverent³⁷ fetorem magis ostenderent quam virtutem.

ID 14.3] C 11 q 3 c 88, Plerumque contingit – abbrev. and paraph.; C 11 q 3 c 60, Ipse ligandi – moribus exercet; C 11 q 3 c 61, Iudicare digne – gratiam sequuntur; C 11 q 3 c 62, Tunc vera est -sicut scriptum est

³⁸*Idem. De prelati iniuste litigantibus*³⁹

Ex qua consideratione nobis⁴⁰ intuendum est quod⁴¹ illos nos⁴² debemus per pastorem auctoritatem solvere, quos auctorem nostrum⁴³ per suscitantem⁴⁴ gratiam scimus⁴⁵ vivificare⁴⁶. Que nimirum vivificatio⁴⁷ ante rectitudinem operis in ipsa iam⁴⁸ cognoscitur confessione peccati. Unde et huic ipsi⁴⁹ mortuo nequaquam dicitur, Revivisce⁵⁰, sed, Veni foras. Omnis quippe peccator, dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsus latet, in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus

²⁶ *obsc. corr. Ca*

²⁷ *prius add. CbTc, om. BeCaLmMgPfTb; erasure here Mq*

²⁸ *mort. Dom. *CaCbMgPfTc; Dum mort. Lm ?; Dom. mort. Tb*

²⁹ *is *MgPfTbTc; his Ca*

³⁰ *fu. eg. *CaMgPfTbTc; eg. fu. Cb*

³¹ *est sol. *CaCbLmMgTbTc; sol. est Pf*

³² *Iesus add. Cb, om. *CaMgPfTbTc*

³³ *suis add. Tc, om. *CaCbLmMgPfTb*

³⁴ *eum add. Lm, om. *CaMgPfTbTc*

³⁵ *illum disc. iam viv. *CaCbLmPfTbVo; illum iam viv. disc. Mg; disc. illum iam viv. Tc*

³⁶ *-unt *CaMgPfTbTc; -erunt Lm*

³⁷ *corr. fr. -int Pf*

³⁸ *whole section om. Lc*

³⁹ *Idem. (om. BeCaEaPwRa) De - litig. (ligantibus Sl) in text EaPf, in mg. BeCaMgOc²Pw2Ra²Sl; Item Tb; om. with no break BdCbLmMqOaPhTcVoWc*

⁴⁰ *nobis CaPfTbTc; vobis Mg*

⁴¹ *quod *BeCaLmMgPfTbVo; quia CbTc*

⁴² *illos nos *CaMgPfTbTc; nos illos Cb*

⁴³ *cognoscimus add. Cb, om. *CaMgPfTbTc*

⁴⁴ *sus- *BeCaMgMqPfTbVo; resus- CbLmTc*

⁴⁵ *scimus *CaMgPfRaTcVo; novimus (Be after vivificare) BeMq²Tb; om. CbLmMq*

⁴⁶ *-are *CaMgPfTbTc; -aret Lm*

⁴⁷ *nim. viv. *CaCbLmMgPfTc; viv. nim Tb*

⁴⁸ *iam *MgPfTbTc; anima Ca*

⁴⁹ *huic (obsc. corr. Ca) ipsi CaCbLmMgPfTc; ipsi huic Tb*

⁵⁰ *Revivisce *BeCaCbLmMgPfVo; Revivisce TbTc*

venit⁵¹ foras cum peccator nequitas suas⁵² sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur, Veni foras, ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur, Cur reatum tuum intra conscientiam⁵³ abscondis? Foras iam per confessionem egredere qui apud te per confessionem⁵⁴ interius lates. Veniat itaque foras mortuus, id est culpam⁵⁵ confiteatur peccator, venientem⁵⁶ vero⁵⁷ solvant discipuli, ut pastores ecclesie ei penam debeant amovere⁵⁸ quam meruit qui non⁵⁹ erubuit confiteri quod fecit. Hec de solutionis⁶⁰ ordine dixerim breviter ut sub magno moderamine pastores ecclesie vel solvere studeant vel ligare.

ID 14.3d]

⁵¹ corr. fr. veni Ca

⁵² suas *CaPfTbTc; om. Mg

⁵³ tuam add. Ca, om. *MgPfTbTc

⁵⁴ confessionem BeMgPfTbTcVo; conscientiam Ca; negationem Cb

⁵⁵ culpam *CaMgPfTbTc; om. Cb

⁵⁶ viventem (vel venientem in mg. Ra²) Ra

⁵⁷ vero *BeMgPfTbTc; ergo CaRa; vero foras Cb; om. Vo

⁵⁸ amov- *CaPfTbTc; admov- Mg

⁵⁹ non *MgPfTbTc; cum Ca

⁶⁰ de solutionis *CaMgPfTbTc; dissolutionis Lm

82

Gregorius¹ in Moralibus, libro III²

Cum sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis sed ex iustitie examine erumpunt. Intus subtile iudicium aspiciunt, et mala foris urgentia qua maledictione ferire debeant cognoscunt³, et eo maledicto non peccant quo ab interno iudice non discordant. Item. Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod dampnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio⁴ iustitie, ut ipso⁵ primo homine⁶ peccante⁷ prolatum est cum audivit, Maledicta terra⁸ in opere tuo, et cum Abrahe dicitur, Maledicentibus tibi maledicam⁹. Rursum quia¹⁰ maledictum non iudicio iustitie profertur, sed livore¹¹

¹ Greg. *CaMgTbTc; Idem Pf

² III BeCaEaMgOaPfTb; II Tc. iiii add. in mg. Be²

³ cogn- *MgPfTbTc; agn- Ca

⁴ iudicio *CaCbMgPfTc; voto Tb

⁵ ut ipso *BeCaMgMqPfQaRaVo; ut in ipso Tb; aliter livore vindicte. Maledictum quippe iudicio iustitie ipsi CbTc

⁶ -ine *CaMgPfTb; -ini Tc

⁷ -te *CaMgPfTb; -ti Tc

⁸ terra *MgPfTbTc; terre Ca

⁹ Maledicentibus tibi maledicam *BeCaPfQaTbTc; Maledicam tibi maledicentibus Mg

¹⁰ Rursum quia *BeCaMgPfQaTcVo; Rursumque Tb; Rursum quia vero aliter *Brant*

¹¹ rustitie add. and canc. Ca

vindictae promitur,¹² voce Pauli¹³ predicantis¹⁴ admonemur¹⁵ qui ait, Benedicite et nolite maledicere.

ID 14.4, 5a] C 24 q 3 c 12

¹² promitur *CaCbMgPfQaTbTc; punitur a quo *Brant*

¹³ apostoli *add. Tb, om. *CaMgPfTc*

¹⁴ cessare *add. Brant, om. *CaMgPfQaTbTc*

¹⁵ -emur *CaMgTbTc; -emus Pf

83

Augustinus, De verbis Domini, cap. xvi

Cepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum¹, ligas illum in terra sed ut iuste alliges vide. Nam² iniusta vincula dirumpit³ iustitia⁴. Cum autem correxeris et concordaveris cum fratre⁵ tuo, solvisti illum in terra. Cum solveris in terra⁶ solutus erit et⁷ in celo.

ID 14.5b] C 11 q 3 c 48

¹ al *add. ss. Ra²*

² ut *add. and canc. Ra*

³ dirumpit *MgWc²; durumpit BeWc; dirumpit CaMqPkRa; dirumpunt CbVo; dirumpunt EaPf; corrumpunt Tb; rumpit Tc

⁴ -tia *CaMgOaTc; -tiam PfTbVo

⁵ cum fr. PfTbTcVo; confratri CaMg

⁶ Cum solv. in terra *CaMgPfTbTc; *om. Brant*

⁷ et *CaMgPfTc; *om. Tb*

84

Hieronimus super epistolam Pauli ad Philemonem

Si quis¹ dixerit iustum iniustum, et² iniustum³ iustum abominabilis uterque⁴ apud Deum⁵. Similiter qui sanctum dicit⁶ esse non sanctum⁷, et rursus⁸ non sanctum asserit sanctum, abominabilis apud Deum est⁹.

ID 14.6] C 11 q 3 c 57

¹ aliquis Pt

² rursus *add. CaMg²PfPtVp, rursus add. EaRaTcVo, om. *MgMqOaTb*

³ et iniustum *in mg. Mq*

⁴ ab. uterque *BeEaTbVo; est uterque Ca; ab. uterque est Mg; ab. Pf; ab. est uterque RaTc

⁵ est *add. Pf², om. CaMgPfTbTc*

⁶ dicit *CaMgTbTc; dixit Pf

⁷ esse non san. *BeCaPfTcVo; non esse san. MgOa; san. non esse Tb

⁸ -um *BeCaPfTb; -us MgTc

⁹ apud Deum est *BeCaLcMgPfVo; est apud Deum MqOaRaTbTc

85

Hieronimus¹ super Mattheum², libro III³

Tibi dabo claves⁴ regni celorum, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in celo⁵. Istum locum episcopi et presbiteri non intelligentes, aliquid sibi⁶ de Phariseorum assumunt supercilio⁷, ut vel dampnent⁸ innocentes vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum⁹ non¹⁰ scientia¹¹ sacerdotum sed¹² reorum vita queratur. Legimus in Levitico de leprosis ubi iubentur ut ostendant se sacerdotibus, Et si lepram habuerint¹³, tunc a sacerdote immundi¹⁴ fiant. Non quod sacerdotes immundos¹⁵ faciant¹⁶, sed quod habeant notitiam de leprosis et non leprosis¹⁷ et possunt discernere qui mundus quive immundus sit¹⁸. [86] Quomodo ergo¹⁹ leprosum sacerdos²⁰ inmundum²¹ non facit, et sic et hic²² alligat vel solvit²³ episcopus vel²⁴ presbiter²⁵ non eos qui insontes sunt vel innoxii²⁶, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates²⁷, scit qui ligandus sit²⁸, qui²⁹ solvendus.

ID 14.7] C 11 q 3 c 44, Quomodo sacerdos mundum - end

¹ Hier. *CaMgTbTc; Idem Pf

² in *add.* Vo

³ III *BeEaMgOaTbVo; IIII CaTc; ? Pf

⁴ hee sunt discretio et potestas *add. in mg.* Wc

⁵ celo *CaMgPf; celis BeTbVo; c. Tc

⁶ sibi *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁷ ass. sup. *CaMgPfTc; sup. ass. Tb

⁸ *corr. to dampnare* Ra

⁹ *repeated* Mg

¹⁰ non *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹¹ sententia Mq, sententia *in mg.* Ra²; non sententia set *in mg with tie-mark* Wc

¹² sed *CaMgTbTc; et Pf

¹³ -uerint *MgPfTbTc; -uint Ca

¹⁴ immundi *CaMgTbTc; mundi Pf

¹⁵ immundos *MgMqPfTbTc; mundos vel immundos BeCaRa; Pf *mf illeg.*

¹⁶ -iant *CaMgPfTb; -iunt Tc

¹⁷ et non lepr. *BeRaTbTc; *om.* CaMgPf; et non de lepr. Oa; et de non lepr. Vo

¹⁸ imm. sit CaMgPfTb; sit imm. Tc

¹⁹ ergo *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁰ lep. sac. CaMgPfTb; sac. lep. Tc

²¹ inmu- *MgPfTbTc; mu- Ca; mundum vel inmundum Ra

²² et sic et hic MgTbTc; sic et hoc Be; et hic Ca; et sic Pf; sic et sic Ra; sic et hi Vo

²³ vel solvit *BeCaMgPfVo; *om.* Tb; et solvit Tc

²⁴ vel CaMgPfTc; et Tb

²⁵ vel solvit *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

²⁶ vel innoxii *CaMgPfPkPwQaTbTc; nec solvit noxios *Brant*

²⁷ *corr. fr.* vanitates Ca²

²⁸ *in mg.* Ra²

²⁹ qui *BeCaPfTbTcVo; quive MgPw

87

Augustinus super Iohannem, parte prima, tractatu xliiii¹

Cum excommunicat ecclesia in celo ligatur excommunicatus, cum reconciliat ecclesia, in celo solvitur reconciliatus.

ID 14.47] cf C 24 q 1 c 6 med.

¹ tr. xliiii *CaMgOaPfTcVo; tr. xliii Be; tr. xlv Mq; lt. xl Vp; om. EaQaTb

88

¹Chrisostomus super epistolam ad Hebreos, sermone iii²

Nemo contempnat vincula ecclesiastica. Non enim homo est qui ligat sed Christus qui hanc potestatem dedit, et dominos fecit homines tanti honoris³.

ID 14.48] C 11 q 3 c 31

¹ Iohannes *add.* PfTcVo, *om.* *BeCaMgMqOaRaTb

² sermone iiiii BeMqPfTbTcVo; feria (?) iiiii Ca; sermo iiiii Mg; iiiii (*with secr' (?) in mg*) Ra; *om.* EaQaVp

³ dom. (Dominus Be) fecit hom. tanti hon. *BeCaCbMgPfQaVo; dom. fecit tanti hon. hom. Tb; hom. fecit dom. tanti hon. Tc

89

Quinte¹ sinodi, actio² v³

Certum est quod qui impius demonstratus est, omnimodo separatus est a Deo, sicut etiam⁴ ille qui anathematizatus⁵ tanquam impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema nisi a Deo separationem.⁶

ID 14.49a] +C 24 q 3 c 9

¹ -ti Ca

² auctio Ca

³ Quinte – v *om.* Ea; v *om.* Vo

⁴ etiam *CaMgPfTb; et Tc

⁵ est *add.* CaMgTbTc, *om.* *Pf

⁶ *Wc add. in mg.:* Iheronimus. Michi inquit ante presbiterum sedere non licet, illi si peccavero licet me tradere Sathane in interitum carnis ut spiritus salvus sit in die Domini.

90

¹*Ex concilio Meldensi, cap. iii*²

Episcopus in cuius parochia aliquis consistens aliquid iniuste fecerit et³ semel et bis atque tertio, si necesse fuerit, vocabit illum⁴ sua admonitione per suum nuntium canonice ad emendationem sive compositionem et ad penitentiam, ut Deo et ecclesie satisfaciatur quam lesit⁵. Si autem despexerit atque contempserit eius admonitionem et saluberrimam invitationem, feriat illum pastoralis virga, hoc⁶ est sententia excommunicationis, ut a communione sancte ecclesie omniumque Christianorum sit separatus⁷ usque ad congruam satisfactionem et dignam emendationem. Quam⁸ excommunicationem debet idem⁹ episcopus seniori¹⁰ illius notam facere, et omnibus suis coepiscopis, et omnibus suis parochianis¹¹, ne eum recipiant usque ad satisfactionem.

ID 14.83]

¹ (iiii. *add.* Bd) De vocatione excommunicandorum *add. in mg.* BdBcLjTc², *in text* Ea; Quod episcopus post ternam (terciam BeLn) ammonitionem reum debeat excommunicare *add. in mg.* Be²CaLn²

² cap. iii *BeCaEaEgMgOaPFTbVo; cap. iiii Cb; *om.* QaTc. Ex - iii *om.* Lm

³ et CaCbLmMgTbTc; *erasure* Pf

⁴ illum *CaCbLmMgPFTc; eum Tb

⁵ lesit *CaCbLmMgPFTb; contempsit Tc

⁶ hoc *CaCbLmMgPf; hac Tb; ? Tc

⁷ sep- *CaMgPFTbTc; rep- Cb

⁸ Quam *CaMgPFTbTc; Quarum Lm

⁹ idem *CaCbLmMgRa²TbTc; *om.* PfRa

¹⁰ -iori CaCbLmMgPFTc; -ior Tb

¹¹ omn. suis par. CaMgPFTbTc; par. omn. suis Lm

90A¹

[*Ex concilio apud Compendium, cap. v*]²

Placuit etiam pro communi utilitate et instanti necessitate ut nullus episcoporum graviter ferat si eius parochianum pro causa depredationis alter episcopus excommunicaverit

ID 14. 82; C 6 q 3 c 4

¹ EgLgQaVp *here, after* 89A MgWa

² Ex – cap. v Mg *only*

91

¹*Ex concilio Rothomagensi, cap. iii*²

Noverit caritas³ vestra, fratres mei⁴, quod quidam vir, nomine ill', diabolo suadente, postponens Christianam promissionem⁵ quam in baptismo professus est, per apostasiam conversus post Satanam cui abrenuntiavit et omnibus operibus eius⁶, vineam Christi, id est ecclesiam eius devastare et predari⁷ non pertimescit, pauperes Christi quos pretioso⁸ sanguine⁹ suo redemit violenter opprimens et interficiens et bona eorum diripiens¹⁰. Misimus ad eum presbiterum nostrum et litteras commonitorias semel et iterum atque tertio, invitantes eum canonicè¹¹ ad emendationem et ad satisfactionem et¹² penitentiam, corripientes eum paterno¹³ affectu¹⁴. Ait enim Dominus in evangelio, Si peccaverit in te frater tuus¹⁵, corripe eum. Frater in unumquemque¹⁶ peccat qui in sanctam ecclesiam peccat. Si enim sancta ecclesia unum corpus est, cuius corporis¹⁷ caput est Christus¹⁸, singuli¹⁹ autem sumus²⁰ alter alterius membra, et si patitur²¹ unum membrum compatiuntur omnia membra²², procul dubio in nos peccat qui membra nostra ledit. Iubet ergo Dominus²³ ut frater, id est Christianus in nos peccans²⁴, primo secrete corripiatur, deinde cum testibus redarguatur, novissime in conventu ecclesie publice conveniatur²⁵. Quod si has tres commonitiones²⁶ et pias correptiones contempnit²⁷ et satisfacere despicit²⁸,

¹ De licita et illicita excommunicatione *add. in mg.* Tc²

² cap. ii Vp; cap. iii *om.* Ea

³ -ita Lf

⁴ mei *BeCaCbLdLflLjMgPfTcVo²; carissimi Tb; *om.* Vo

⁵ promis- *BeMgOaPfTbTcVo; profes- CaLd

⁶ *erasure follows* Lj

⁷ pred- CaCbLdLflLjMgMqPfTcVo; depred- *BeTb

⁸ *om.* Vo; pretio *in mg.* Vo²

⁹ sagne Ca

¹⁰ diripiens *BeCaCbLdLflLjMgPfTcVo; diripens Ld; opprimens Tb

¹¹ *in mg.* Be

¹² ad satisfactionem et *CaLdLfMgPfTbVo; satisf. et ad CbLj; satisf. et Tc

¹³ paterno *CaPfTbTc; patrono Mg

¹⁴ corripientes - affectu *CaMgPfTbTc; *om.* Lf

¹⁵ in te fr. tuus *CaMgPfTbTc; fr. tuus in te Lf

¹⁶ unumquemque *CaPfTbTc; unumquodque Mg

¹⁷ corporis *CaCbLdLflLjMgTbTc; *om.* Pf

¹⁸ est Chr. BeCaPfRaTbTcVo; Chr. est *Mg

¹⁹ eius *add. and canc.* Ca

²⁰ sumus *MgPfTbTc; *om.* Ca; sumul Lf

²¹ patitur CaPfTbTc; compatiuntur Mg; paritur Mq

²² et si patitur - membra CaMgMqPfRa²(mg)TbTcVo; *om.* CbLjRa

²³ ergo Dominus *MgPfTbTc; noster Deus Ca

²⁴ *obsc. corr.* Cb

²⁵ deinde - conveniatur *BeCaCbEaLdLflLjObOcOdMgPfTbTcBrant; *om.* Migne

²⁶ comm- *CaMgPfTbTc; adm- Lf; vel conventiones *add. ss* Ea

post hec, Sit tibi, inquit, sicut ethnicus et publicanus, id est²⁹ gentilis atque³⁰ paganus, ut iam non³¹ pro Christiano sed pro pagano habeatur. Et in alio loco, Membrum quod a sua compage resolvitur, et a iunctura caritatis dissociatur, et omne corpus scandalizat, Dominus³² et³³ abscidi et proici iubet dicens, Si oculus³⁴, manus vel pes³⁵ tuus³⁶ scandalizat te, erue eum et proice abs te. Et apostolus, Auferte, inquit, malum a vobis³⁷. Et item³⁸. Si quis³⁹ frater nominatur et est fornicator⁴⁰ aut adulter aut homicida aut rapax, cum huiusmodi nec⁴¹ cibum sumere licet⁴². Et Iohannes electus pre ceteris Christi discipulus⁴³, talem nefarium hominem salutare prohibebat dicens, Nec ei ave dixeris, nec eum in domum receperis⁴⁴. Qui enim ei ave dicit⁴⁵, communicat operibus eius malignis⁴⁶. Dominica itaque atque⁴⁷ apostolica precepta adimplentes, membrum putridum et insanabile quod medicinam non recipit ferro excommunicationis a corpore ecclesie abscidamus, ne⁴⁸ tam pestifero morbo reliqua membra corporis veluti⁴⁹ veneno inficiantur⁵⁰.

ID 14.75 with omissions]

²⁷ -mpnit *CaCbLdLfljMgPftb; -mpserit Tc

²⁸ -icit *CaCbLdLfljMgPf; -icit et Tb; -exerit Tc

²⁹ id est *CaMgPftbTc; et Lf

³⁰ atque *CaCbLdLjMgPftc; et Lftb

³¹ iam non *BeCaLdLflMgOaPftb; non iam CbLjTc

³² Dom. *MgPftbTc; om. Ca

³³ et *CaMgPftbTc; om. CbLj

³⁴ vel add. Lftc, om. *BeCaCbLdLjMgPftb

³⁵ ss Lf

³⁶ tuus *CaCbLdLfljMgPftb; om. Tc

³⁷ a vobis CbLdLfljMgPftb; om. Ca; ex vobis Tc

³⁸ Et item *BeLdPftRa; Et iterum CaCbLfljMgTcVo; Item Tb

³⁹ autem add. Tb, om. *CaCbLdLfljMgPftc

⁴⁰ aut avarus add. Tc, om. *CaCbLdLfljMgPftb

⁴¹ nec *CaCbLdLfljMgTbTc; ne Pf

⁴² sumere licet *BeCbLdLjMgTbTcVo; licet sumere CaLf; sumere liceat Pf

⁴³ Chr. discipulus *LdLjMgPftbVo²; Chr. discipulis BeCaCbLjVo; om. Tc

⁴⁴ dom. rec. *CaCbLdLfljMgPftb; domo recipias Tc

⁴⁵ ei ave dicit *Ca²CbLdLfljMgPftb; ave ei dicit Ca; dixerit ave Tc

⁴⁶ op. eius mal. *CaCbLdLfljMgPftc; eius mal. op. Tb

⁴⁷ atque *Tb²; et BeCaCbLdLfljMgPftcVo; om. Tb

⁴⁸ ne *CaPftbTc; nec Mg

⁴⁹ veluti *CaCbLdLfljMgPftb; om. Tc

⁵⁰ -iantur CaMgPftbTc; -iatur Lf

92

¹*Ex concilio Aurelianensi*

Dominicis igitur et apostolicis informati preceptis, iudicio Patris et Filii Domini nostri Iesu Christi, et Spiritus sancti, et auctoritate et potestate apostolis et apostolorum² successoribus a Deo concessa una vobiscum³ predictum pessimum virum a liminibus sancte matris ecclesie⁴ excludimus, et ab omni⁵ societate et communione Christiana separamus, et separatam esse in eternum decernimus⁶, id est in presenti seculo et in futuro. Nullus ei Christianus ave dicat, aut eum⁷ osculari presumat. Nullus presbiter missam celebrare cum eo audeat⁸, vel sacrosanctum corpus et sanguinem Domini⁹ tradere. Nemo ei iungatur¹⁰ in consortio neque in aliquo negotio. Et si quis ei se sociaverit et communicaverit eius operibus malignis, noverit se simili percussus¹¹ anathemate, his exceptis¹² qui ob hanc causam ei iunguntur ut eum revocent ab errore et provocent ad satisfactionem, nisi¹³ forte resipuerit, et, Dei gratia inspirante, ad penitentiae remedium conversus fuerit, et digna emendatione ecclesie Dei quam lesit, humiliter satisfecerit.

ID 14.78]

¹ Item de excommunicatione *add. in mg.* Bd, *in text* Ea; De licita et illicita excomm. *in marg.* Lj²; Forma excommunicationis *add. in mg.* Tc²

² apostolis et apostolorum BeCaLcMgPfTbVo; apostolicis et apostolorum Oa; apostolis apostolorum Qa; apostolorum ab apostolis Tc

³ vob- *BeMgTc; nob- CaMqPfTbVo

⁴ s. mat. eccl. *BePfTcVo; s. eccl. mat. CaMg; eccl. s. mat. Tb

⁵ ab omni *BeLcMqOaTbVo; a bonorum CaMgTc; a bona Pf

⁶ decern- *BeCaMgPfVo; decrev- OaTbTc

⁷ eum *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁸ cum eo aud. *CaMgPfTc; aud. cum eo Tb

⁹ Domini *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹⁰ ei iung. *CaMgPfTb; iung. ei Tc

¹¹ sim. perc. *CaMgPfTb; perc. sim. Tc

¹² his exc. *CaMgPfTb; exc. his Tc

¹³ nisi *CaMgPfPhTc; si Tb

93

¹*Ex concilio Meldensi, cap. iii²*

Ut³ nemo⁴ episcoporum quemlibet sine certa et manifesta peccati causa communione privet ecclesiastica. Sub anathemate autem⁵ sine conscientia

¹ Ut nullus (nemo Be) episcoporum aliquem communione privet sine manifesta causa *add. in mg.* BeCaLn², Non excommunicare debemus nisi pro mortali crimine *add. in mg.* Tc²

² cap. iii *om.* BeEaVp

³ Ut *BeCaMgOcQaTbTc; Et Pf

⁴ nemo *BeEaMqOaPfTbTcVoVp; nullus CaLnMgQaRa

archiepiscopi aut coepiscoporum episcopus⁶ nullum ponat nisi⁷ unde canonica docet auctoritas, quia anathema eterna est⁸ mortis dampnatio et non nisi pro mortali debet imponi crimine⁹, et illi qui aliter non poterit corrigi.

ID 14.80] +C 11 q 3 c 41

⁵ autem *CaMgTbTc; om. Pf

⁶ episc. MgPfTbTc; om. Ca

⁷ nisi *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ et. est *Ca²MgPfTb; et. Ca; est et. Tc

⁹ deb. imp. cr. *CaMgPfTb; cr. deb. imp. Tc

94

¹Calixtus² episcopis Gallie

Excommunicatos quoque³ a sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis examinationem iustam, nec cum eis oratione aut cibo vel⁴ potu vel osculo communicet, nec ave eis dicat, quia quicumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis⁵ communicaverit, iuxta apostolorum institutionem et ipse simili excommunicationi subiaceat.

ID 14.102] +C 11 q 3 c 17

¹ De excommunicatis *add. in mg.* Be, De excommunicatione *add. in mg.* CaLn², Cum excommunicatis non communicandum *add. in mg.* Tc²

² Calixtus BeCaMgOaPfTb; Cal. papa Ea; om. Tc

³ quoque *BeCaMgPfTb; quidem Tc

⁴ vel *BeCaPfTcVo; et Mg; aut Tb

⁵ sc. exc. *CaMgPfTb; exc. sc. Tc

95

¹Fabianus papa Romanus² ecclesie comministris

Cum excommunicatis³ non est⁴ communicandum. Et si quis cum excommunicato avertendo⁵ regulas scienter saltem in domo simul⁶ locutus fuerit vel oraverit, ille communionem privetur.

ID 14.24] +C 11 q 3 c 16b

¹ Ut nullus cum excommunicatis communicet *add. in mg.* BeLj²Ln²Ca; De excommunicatis *add.* Be(*after* comministris)Ea; De excommunicatis *in mg.* Ld²; De iis qui cum excommunicatis communicant *in mg.* Lj

² Romanus BeMgPfTbVo; Romane Ca; Rome Tc; om. Oa

³ excom- *CaMgPfTb; com- Tc

⁴ est *Mg; om. CaEaPfTbTcVo

⁵ avertendo *CaEaMgPfTb; adulterando Tc

⁶ vel *add.* Tc, om. *CaMgPfTb

96

Canones Martini¹ ad laicos

Non liceat² communicare excommunicatis, neque in domos eorum introeuntes orare cum eis. Si autem aliquis episcopus vel presbiter aut diaconus aut quilibet ecclesiasticus³ excommunicato communicaverit, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiasticam, excommunicetur.⁴

ID 14.31]

¹ Marciani Be; pape add. Tc, om. BeCaEaMgPfTb; can. Mart. om. Mn

² liceat *BeMgOaPfTb; licet CaTc; est add. Ca²

³ cum add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁴ Mn ends

97

Ex Antiocheno concilio¹, cap.ii²

Si³ quis de episcopis aut presbiteris vel diaconis⁴ seu quilibet⁵ ex clero deprehensus fuerit⁶ cum excommunicatis communicare, etiam iste⁷ privetur communione tanquam qui regulam confundit ecclesie.

ID 14.26]

¹ Ex - conc. PfTbTcVo; Antioenum concilium BeCaMgRa; Antioene concilio EaOa

² om. Ra

³ Qi Ca

⁴ vel diaconis *BePfTbVo; vel diaconibus CaMgQaRa; aut diaconis Oa; aut diaconibus Tc

⁵ quil- *CaMgPfTc; quisl- Tb

⁶ dep. fuer. *BeMgPfTbVo; fuer. dep. CaTc

⁷ iste *MqPfTb; ipse BeCaMgQaRaTcVo

98

¹Concil. Cartag. II², cap. viii³

Qui merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo episcopo aut⁴ presbitero vel clerico⁵ fuerint in⁶ communione⁷ suscepti etiam⁸ ipsi pari crimine cum eisdem teneantur⁹ obnoxii¹⁰.

¹ Ex add. MjPf, om. *BdBeCaCbLdLfLjMgMhMoMqOaPhPkPtTbTc

² II BdBeCaEgLdLfLmMgMhMjMkMoMqPfPkPtPwTbVo²; I CbLj; om. EaMoTcVoVp

³ viii BdCaCbLdLfLjMgMhMjMkMoMqOaPkPtPwTbVo²; ii Be; lxxi Lm; vii EgTc; ? Pf; ix Ra; iii Vo; om. Ea

⁴ aut BeCaCbLdLfLjMgMhMjMkMoMqOaPfPhPtPwTc; an Vo; om. PkTb

⁵ vel clerico *BdBeCbEgLdLfLjMgMhMjMoOaPkPtRaVp; vel clero CaLmMkMqPhTb; vel diacono Lf; aut clerico PfPw; aut diacono vel clerico Tc; an clerico Vo; om. Brant

⁶ in *CaCbEgLdLfLjLmMgMhMjMkMoMqOaPkPtPwTbTc; om. Pf

⁷ -ione *BdBeCaCbLdLfLjLmMhMjMkMoMqOaPfPkPwQaTb; -icatione Mg; -ionem Tc

⁸ etiam *BdBeCaCbLdLfLjLmMgMhMjMkMoOaOcPfPkPtTb; et Ra; om. Tc

ID 14.28a] +C 11 q 3 c 29a

⁹ pari crimine cum eisdem ten. *BeCaCbDbLdLjMgMjMoObOcPwRaTcVoVp; pari cum crimine eisdem ten. BdPfSITb; cum eisdem pari crimine ten. Lf; pari cum crimine ten. eisdem Lm; pari cum crimine eiusdem ten. Mq; pari crimine etiam isdem Oa; pari (patri Pk) cum crimine eisdem ten. MkMmPk; pari cum eisdem crim. Pt; eisdem teneantur *Brant*

¹⁰ obnoxum Lf. refugiens sui episcopi regulare iudicium *add. Brant; om.*

*AbBdBcCaCbDbEcEgFcKaLbLdLflLgLjLmMfMgMhMjMkMmMoMqObOcOdOeOfPdPpPhPkPtPwQaRaSdSeSgSITbTcVmVoVpWaWbWc

99

Concil. IIII Cartag. cap. lxxi¹

Qui communicaverit vel oraverit cum excommunicato² sive clericus sive³ laicus, excommunicetur⁴.

ID 14.28b] C 11 q 3 c 19 is widely var.

¹ Conc. - lxxi MgMqOaPkTb; In eodem conc. cap. lxxii Be; Conc. Cartag. cap. lxxi CaObOdPw; Cartag. conc. IIII cap. lxxi CbEg; Conc. Cart. IIII cap. lxxi Oc; Item. Concil' III, cap. viii Pf; Item Qa; Conc. Cath. III c. ii Ra; Ex concilio IIII Cartag. cui interfuit Augustus Cesar Tc; Ex conc. III Cartag. cp. ii Vo; Conc. Cartag. II c. lxxiii Vp

² -ato *CaMgMqPpPhTc; -atis Tb; sive presbiter *add. in mg. Ra²*

³ sive clericus sive *CaMgOaObOcOdPpRaSgTbTc; si *Brant*

⁴ si clericus, deponatur *add. Brant, om.*

*BeCaDbEgLgMfMgMhMjMkMmMoMqOaObOcOdOeOfPdPpPkPtQaRaSeSgTbTcVmVoVpWc

100

Ex Sardicensi concilio¹, cap. xv²

Sive diaconus sive³ presbiter sive quis clericorum ab episcopo suo⁴ communionem fuerit privatus et⁵ ad alterum perrexerit episcopum, et scierit ad quem confugit⁶ eum ab episcopo suo fuisse abiectum, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si⁷ fecerit sciat se convocatis episcopis⁸ causam esse dicturum.

ID 14.25, cf 6.357]

¹ Ex Sard. conc. (VIII *add. Vo*) PpTcVo; Sardicense concilium BeCaEaMqQaTbVp; Sardicensi conc. Mg; Sardicense concilio Oa; Sardinensi conc. Ra

² xv *BeCaMgMqOcPpPkRaTbVo; xx Tc; xvi Vp

³ sive *CaPpQaTbTc; seu Mg

⁴ a *add. Ca, om.* *MgPpTbTc

⁵ et *CaMgPpTb; *om.* Tc

⁶ -git CaMgPpTb; -gerit Tc

⁷ *repeated* Tc

⁸ eius *add. Tc, om.* *CaMgPpTb

101*¹Cap. vi*

Si quis a proprio episcopo communionem privatus est², non ante suscipiatur³ ab aliis quam suo reconcilietur episcopo⁴, aut certe ad sinodum que congregatur occurrens pro se satisfaciat.

ID 14.27] C 11 q 3 c 2, widely var.

¹ Item *add.* Pf, De eodem *add.* Vo; *om.* *BeCaMgTbTc

² est *CaMgPfTb; fuerit Tc

³ susc- *BeOaTb; rec- CaMgMqPfTcVo

⁴ rec. ep. *CaMgPfTc; ep. rec. Tb

102*Nicholaus¹ Epiphania archiepiscopo²*

Sancimus ut si quis presbiter pro aliquo neglectu aut³ crimine a proprio excommunicatus episcopo fuerit⁴, ab alio episcopo non communicetur. Si vero ante audientiam communicare presumpserit, dampnationis in se illatam cognoscat sententiam.

ID 14.39]

¹ papa *add.* EaTc, *om.* *BeCaMgOaPfTbVo

² Ep. arch. *om.* Ea; arch. *in mg.* Ra²

³ negl. aut *ss* Be

⁴ ep. fuer. BeCaMgMqOaRaPfTcVo; fuer. ep. *TbVp

103*Canones¹ apostolorum, cap. xi²*

Si quis³ cum⁴ excommunicato saltem in domo locutus fuerit vel oraverit, iste a communionem privetur.

ID 14.40a]

¹ Can. CaEaMgPfTb; Ex canonibus Tc

² cap. xi *om.* Ea

³ Deus Pw

⁴ cum *BeMgMqPfRa²TbTcVo; *om.* CaOaRa

104

Iohannes VIII clero¹ et ordini² Salernitano³

De⁴ illis presbiteris qui tempore sanctissimi decessoris⁵ nostri domni pape Nicholai excommunicati sacrum misterium contingere presumpserunt, ipsi in se dampnationis sicut sacri canones statuunt sententiam intulerunt, tamen quia⁶ miseratio apostolica veniam solet prestare correctis⁷, ob multitudinem misericordie illis hanc indulgentiam exhibemus, ut sancta⁸ communione saginati⁹ studeant tribus continuis¹⁰ annis per ebdomadam omni secunda et sexta feria aut¹¹ a vino aut aceto¹² penitus ieiunare, et ultra lugenda nequaquam committere.

ID 14.35] +C 11 q 3 c 109

¹ corr. fr. cleros Pf

² et ord. om. Mq

³ Sebernitano Be. v. add. in mg. Be²

⁴ De *CaMgPfTb; Ve Tc

⁵ dec- BeMqOaPfTbVo; predec- CaMgTcVp

⁶ tamen quia *CaMgPfTc; quia tamen Tb

⁷ -ectis *BeMgMqPfTbVo; -eptis CaOaRaTc

⁸ sancta *CaMgTbTc; om. Pf

⁹ saginati *CaMgPfTc; signati Tb

¹⁰ continuis *CaMgPfTc; om. Tb

¹¹ aut CaMgTbTc; om. Pf

¹² aceto *BeDbOaOePfPtTbVmVo; a carne CaLgMgOcOdOfQaRaVpWcBrant; acete Mq; carne Tc

105

Iohannes VIII² Michaeli³ regi Bulgarorum

Si ab his quos excommunicatos habebamus sacramenta quecumque suscipitis, constat quia idololatriam non ut⁴ Catholici essetis, sed ut schismatici efficeremini, reliquisse⁵ videmini.

ID 14.36]

¹ De excommunicatis add. in mg. BeCa, in text Ea

² Ioh. VIII *CaMgTbTc; Ioh. VI Be; Idem Pf

³ Nicholai Vo

⁴ non ut *CaMgTbTc; ut non Pf

⁵ reliquisse *BeCaEaOaPfTbTcVo; accepisse vel rel. MgQa (vel repetisse add. ss Mg); accepisse Pt

106

¹Nicolaus² Higmaro³ Remorum archiepiscopo⁴

Excellentissimus rex Carolus apostolatam⁵ nostrum consuluit quid agendum sit de his qui communicant cum his qui cum⁶ Ingeltrude⁷ sepe dampnata communicant femina⁸, quoniam eam cum communicatoribus⁹ et fautoribus suis¹⁰ pari vinculo anathematis retineri constat astrictam¹¹. ¹²Quapropter nunc¹³ beatitudini tue iniungimus, ut super¹⁴ hoc nostra auctoritate freta curam de his sumere studeat, et quia docta divinitus sanctitas tua valde¹⁵ novit aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod¹⁶ ex studio delinquitur; istudque¹⁷ posterius duobus prioribus strictius¹⁸ esse puniendum, idcirco solerter invigilet et cauta¹⁹ discretione singulorum modos diiudicet, quatenus hi qui ex necessitate vel ignorantia delinquant auctoritate nostra per te²⁰ absolvantur. Si tamen ipsa eorum ignorantia vel necessitas vera et non simulata, vel non²¹ ex voluntate processerit, quia ut bene nosti, plerique sunt qui possunt quidem, sed nolunt recta nosse. Unde Psalmista de huiusmodi, Noluit, inquit, intelligere²² ut bene ageret. Illos autem qui studio suo obligantur, et²³ contemptu interdicta nostra postponunt, nonnisi digna satisfactione preveniente volumus a te prorsus²⁴ absolvi.

ID 14.46] C 11 q 3 c 102

¹ De his qui communicant excommunicatis *in mg.* Ca, *in text* Ea

² papa *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

³ Higmaro Pf; Heannario Be?; Hamario Ca; Haimario Mg; Humerio Mq; Hinmaro Oa; Aimario Ph; Hymaro Pt; Hicmaro Ra; Aimaro Tb; Himario Tc; Hincmaro Vo; Eunaro Vp; Heimah' Wc

⁴ Hig. – arch. *om.* Ea

⁵ *ss after* nostrum Be

⁶ cum *Be²MgPfTbTc; *om.* BeCa

⁷ Ingeltrude *BeCaMgOaPfVo; Engeltrude Tb; Ingeldrude Tc. nomen eiusdem mulieris *add. in mg.* Ln²

⁸ comm. fem. *BeMgPfTbVo; fem. comm. CaTc

⁹ comm- *CaMgPfTb; excomm- Tc

¹⁰ suis *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ con. ast. *MgPfTbTc; ast. con. Ca

¹² Quod minori penitentia sunt corrigendi qui excommunicatis ignorantia aut necessitate communicant *add. in mg.* Be²CaLn²

¹³ *in mg.* Vo

¹⁴ super *CaMgPfTb; supra Tc

¹⁵ div. sanct. tua valde *CaMgPfTb; valde div. sanct. tua Tc

¹⁶ quod *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁷ istudque *MgMqOa; istud quoque BeCaRaTc; istud PfVo; illudque Tb

¹⁸ str- *CaMgPfTb; distr- Tc

¹⁹ cauta *CaPfTbTc; causa Mg

²⁰ per te *ss* Mg

²¹ non *CaMgPfTb; *om.* Tc

²² intelligere *CaMgTbTc; *om.* Pf

²³ *ss* Pf

²⁴ a te pr. *BeTbVo; a vobis Ca; pr. a te MgPfTcVp; prorsus Mq; propus Oa; prorsus a vobis Ra

107

Urbanus II¹ Genebaldo² Constantiensi³ episcopo

Sanctis quippe canonibus cautum constat, ut qui⁴ excommunicatis communicaverit⁵, excommunicetur⁶. Ipsi tamen penitentiae atque absolutionis modos eo moderamine decrevimus⁷, ut quicumque seu ignorantia seu timore seu necessitate negotii cuiusquam maximi et maxime necessarii, eorum se⁸ convictu, salutatione, oratione osculove contaminaverit, eum⁹ minoris penitentiae medicina societatis nostrae participium¹⁰ sortiatur. Eos vero qui aut spontaneae aut negligenter inciderint, sub ea volumus discipline coercione¹¹ suscipi ut ceteris metus incutiatur.

ID 14.45b] +C 11 q 3 c 110

¹ II *CaMgPfVo; papa II Tb; papa Tc; om. Be

² Genebaldo BeCaEaMgRaTc; Gebeardo Oa; Genedaldo PfRa²; Gebenardo PhQe; Genenardo Tb; Gebeardo Vo; Genedaldo Vp

³ Constrensi Be

⁴ cum *add.* BeCaPfTcVo², eum *add.* Vo, om. *MgTb

⁵ -averit *CaMgPfTb; -arit Tc

⁶ -etur *CaMgPfTb; -entur Tc

⁷ decrev- *CaPfTbTc; decern- Mg

⁸ se MgPf(*short lacuna follows*)TbTc; seu Ca

⁹ eum MgTbTc; cum Ca; *erasure* Pf

¹⁰ participium *BeCaPfTbVo; participem MgOa; participationem Tc

¹¹ disc. -ercione BePfQaTbTcVo; -ercione disc. Ca; disc. -ercitione Mg

108

¹Ex² epistola Gregorii ad Herimannum³ Metensem⁴ episcopum⁵

Quis dubitet sacerdotes Christi⁶ regum et principum omniumque fidelium patres et magistros censerit? Nonne miserabilis insanie esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare⁷, et iniquis obligationibus⁸ illum suae potestati subicere, a quo credit⁹ non solum in terra, sed etiam¹⁰ in celis se ligari

¹ v. (om. Ea) De absolutione *add. in mg.* Bd, *in text* Ea, Quod omnium regum et principum sacerdotes Christi magistri sint et patres *add. in mg.* BeCaLn², Quod imperatores et reges excommunicentur *add. in mg.* Tc²

² Ex BeCaMgPfTc; om. MqRaTb

³ Helim- Ea; Berimannum Vo

⁴ Remensem Vp

⁵ Ex – episcopum] Geronimus ad Herimannum Lc

⁶ Christi sac. Vo. et *add.* BeCaMgPfTb; om. *TcVo

⁷ con. sub. *CaMgPfTb; sub. con. Tc

⁸ coblig- Tb

⁹ credit *MgPfTbTc; om. Ca

posse et solvi? Hec¹¹ sic¹² beatus Gregorius in epistola ad Mauritium imperatorem directa commemorat. Constantinus magnus¹³ imperator, omnium regum et principum fere totius orbis dominus, evidenter intelligens, in sancta Nicena sinodo post omnes episcopos ultimus residens, nullam iudicii sententiam supra eos dare presumpsit, sed illos etiam dominos vocans, non suo debere subesse iudicio¹⁴, verum se ad illorum¹⁵ pendere arbitrium iudicavit¹⁶. Supradicto quoque Anastasio¹⁷ prelibatus papa Gelasius persuadens ne ille intimatam suis sensibus veritatem arbitraretur iniuriam, subintulit dicens, [109] Duo sunt quippe¹⁸, imperator et¹⁹ auguste, quibus principaliter mundus hic²⁰ regitur, auctoritas sacrata²¹ pontificum et regalis potestas, in quibus tanto gravius pondus est²² sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum²³ in divino reddituri sunt examine rationem. Et paucis interpositis inquit, Nosti itaque inter hec ex illorum te²⁴ pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Talibus ergo²⁵ institutis talibusque fulti auctoritatibus, plerique pontificum²⁶, alii reges²⁷, alii imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur²⁸ exemplum, beatus Innocentius papa Archadium imperatorem quia consensit ut²⁹ sanctus Iohannes Chrisostomus a sede sua pelleretur³⁰, excommunicavit. ³¹Alius item³² Romanus pontifex³³ regem Francorum³⁴ non tam pro

¹⁰ etiam *BeMgPfTc; et CaTb

¹¹ Hec *CaPfQaTbTc; Nec Mg

¹² sic MgPfTbTc; sicut Ca

¹³ magnus *MgPfTbTc; maximus Ca

¹⁴ sub. iud. CaPfTbTc; iud. sub. Mg

¹⁵ se ad ill. CaMgPfTb; ad ill. se Tc

¹⁶ arb. iud. *CaMgPfTb; iud. arb. Tc

¹⁷ Anastasio *OaPfPhTcVo; Athanasio BeCaMgRa; Anastasio Tb

¹⁸ quippe *BeMgOaPfRaTbVo; inquit CaTc; inquit quippe Ra²

¹⁹ et MgPfTbTc; om. *Ca

²⁰ mund. hic *CaMgPfTc; hic mund. Tb

²¹ sacrata BeMgOaPfVo; sacra CaTbTc

²² pond. est CaMgPfTb; est pond. Tc

²³ reg. hom. *CaPfTbTc; hom. reg. Mg

²⁴ ss Tb

²⁵ ergo *CaMgPfTb; itaque Tc

²⁶ ponticum Ca

²⁷ al. reg. *repeated* Ca

²⁸ req- *CaMgTbTc; exq- Pf

²⁹ ut *CaMgPfTc; quod Tb

³⁰ pel- *CaMgPfTb; expel- Tc

³¹ Nota de depositione regis *add. in mg.* Oe; Quod inutiles debeant deponi *add. in mg.* Tc²

³² item *BeOa²PfTbVo²Vp; autem BdCaLgMgOeOfQaTc; tem Oa; int' Vo

³³ Rom. pont. *BdBeCaEaFcLcOaObOcOdOeOfPfPtRaSgVo; Rom. Zacharias pont. LgMgVmVpWc; Rom. pont. Zacharias MqTc; Rom. pont. scilicet Zacharias PhTb; Zach. Rom. pont. Qa; Zazarias Rom. pont. Sl

³⁴ reg. Franc. *in mg.* Ra²

suis iniquitatibus quam pro eo quod tante potestati erat inutilis a regno deposuit, et Pipinum Caroli imperatoris patrem in eius loco substituit, omnesque Francigenas a iuramento fidelitatis absolvit. Quod etiam³⁵ ex frequenti auctoritate agit sancta ecclesia cum³⁶ milites absolvit a vinculo iuramenti, quod factum est³⁷ his³⁸ episcopis, qui apostolica auctoritate a³⁹ pontificali gradu deponuntur. Et beatus Ambrosius licet sanctus⁴⁰ non tamen universalis ecclesie episcopus, pro culpa que ab aliis sacerdotibus non adeo gravis⁴¹ videbatur, Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit. Qui etiam in suis scriptis ostendit, quod aurum non tam pretiosius sit plumbo quam regia potestate sit altior sacerdotalis, hoc modo circa principium sui pastoralis scribens, Honor, fratres, et sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adequari. Si regum fulgori compares et principum diademati, longe erit inferius⁴² quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe cum videas regum colla⁴³ et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata⁴⁴ eorum dextera orationibus eorum credant se communiri⁴⁵. Et post pauca. Hec cuncta, fratres, ideo nos premisisse debetis cognoscere⁴⁶, ut ostenderemus nihil esse in hoc seculo⁴⁷ excellentius sacerdotibus, nihil sublimius episcopis reperiri. Nonne, sicut ait beatus Gregorius recordande memorie, Vigilius papa⁴⁸ contra Theodoram, tunc augustam, dampnationis promulgavit⁴⁹ sententiam⁵⁰? Sic quoque Charibertus Parisiorum rex cum Ingobergam⁵¹ legitimam uxorem suam reliquisset, et duas sorores Meroflidem⁵² et Marchovevam⁵³ in uxores duxisset, a beato Germano Parisiorum episcopo

³⁵ etiam *MgPfTbTc; et Ca

³⁶ cum *CaMgPfTb; dum Tc

³⁷ est *CaMgPfTb; de Tc

³⁸ temporibus *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

³⁹ a *CaPfTbTc; *om.* Mg

⁴⁰ sanctus *CaMgPfPhTc; magnus Tb

⁴¹ esse *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁴² erit inf. *CaMgPfTb; inf. erit Tc

⁴³ reg. colla *CaMgPfTb; colla reg. Tc

⁴⁴ exosc- MgPfTb; osc- Ca; oc- Tc

⁴⁵ communiri *BeCaPfTbVo; communicare Mg; communicari TcVo

⁴⁶ cogn- *CaMgPfTc; agn- Tb

⁴⁷ nihil esse in hoc sec. *CaMgPfTb; in hoc sec. esse nihil Tc

⁴⁸ Vig. papa *BeTb; Iulius BdCaPfRa; Iulius papa MgTcVo

⁴⁹ damp. prom. CaMgPfTc; prom. damp. Tb

⁵⁰ -iam *CaPfTbTc; -tia Mg

⁵¹ Ingob- PfTb; Ingolb- BeCaRa; Ingelb- Mg; Goh- Oa; Glob- Tc; Ingobertam Vo

⁵² -flidem OaPfVo; Metroflidem Be; -lfidem CaMgRa; -fildem Tb; -fidem Tc

⁵³ -evam BePfTbVo; -enam CaMgOaRaTc

excommunicatus est, et cum⁵⁴ resipiscere nollet, non multo post divino iudicio ipse⁵⁵ defunctus est.

ID 5.378J +D 96 c 9, Quis dubitet - posse et solvi; +D 95, c 10, Duo quippe to credant se communicari only

⁵⁴ cum *CaPfTbTc; om. Mg

⁵⁵ ipse CaPfTbTc; om. MgPt

110

¹Gregorius VII² in V libro registri sui³

Predecessorum nostrorum statuta sequentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento⁴ astricti sunt, apostolica auctoritate a sacramento⁵ absolvimus, quousque ipsi⁶ ad satisfactionem veniant, et ne eis antea⁷ fidelitatem observent, prohibemus.

Ars. 713 fo. 137v] +C 15 q 6 c 4 var.

¹ vi. (om. Ea) De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt, quod non (om. Ph) possunt sine periurio absolvi ab illo sacramento *add. in mg. Bd, in text EaPh*; De excommunicatis qui fidelitate aut sacramento astricti sunt quod possunt sine periurio absolvi *in marg. Lj*²; Quod apostolica auctoritate (a iuramento *add. Ca*) possunt absolvi qui excommunicatis iuramento sunt astricti *add. in mg. BeCaLn*²

² VII BeCaMgMqOaPpRaVpWc; III Cb; VI PfTc; IIII Vo; om. APhTb

³ vi *add. in mg. Be*²

⁴ sacr. *CaCbMgPpPkTbA; om. Tc

⁵ astricti - sacr. CaPf(Qa)TbTcA; om. Mg

⁶ ipsi MgPfTbTcA; episcopi Ca

⁷ antea CaPfQaTbTcA; sanam Mg; amodo Mq

111

Urbanus II Ebredunensi¹, Vapicensi², Diensi episcopis³

Iuratos Wigoni milites⁴ comiti ne ipsi quamdiu excommunicatus est serviant prohibete. Quod si sacramenta pretenderint, moneantur oportere Deo magis⁵ servire quam hominibus. Fidelitatem enim⁶ quam Christiano principi iuraverunt⁷, Deum⁸

¹ Tred. Ra; Red- Vp

² Ebr- Vap- OaPfTbVoA; episcopo Vap. Ca; Edr- Vap- BeEaMqTc; Vap- Edr- Mg; Eoredunensi, Vapicensi Ph; Edredensi Vap. Pt

³ Di. ep. MgOaPfTbTcA; om. Ca; Di. om Mq

⁴ Wig- mil. BeCaMgMqRaVoA; Ningni milites Oa; Guig- mil. PpPt; Uing- mil. Tb; mil. Hugoni Tc; Ugoni mil. (mil. *after comiti*) Vp

⁵ op. Deo magis CaMgPpTcA; Deo magis op. Tb

⁶ enim CaMgPpTcA; om. Tb

⁷ iur. CaPpMgTcA; om. Tb

⁸ Deum BeMqPpTbVoA; Deo CaMgRaTc

eiusque sanctos⁹ adversanti et eorum precepta calcanti¹⁰, nulla cohibentur auctoritate persolvere.

Ars. 713 fo. 137v] + C 15 q 6 c 5

⁹ eiusque sanctos BeMqOaPfVoA; eiusque sanctis CaMgRaTc; sanctosque eius Tb

¹⁰ iuraverunt *add. Tb, om. CaMgPfPhTcA*

112

¹*Ex concilio Triburiensi², cap. xxx, cui interfuit Arnulfus rex³*

Quesitum est in eadem sinodo pro quibus causis quemlibet hominem episcopali auctoritate vinculo⁴ anathematis ligari oporteat. Atque unanimi⁵ cunctorum sententia decretum est, pro his tribus criminibus fieri debere, cum ad sinodum canonicè iussus venire contempnit⁶, aut postquam illuc⁷ venerit, sacerdotalibus respuit⁸ obedire preceptis, aut ante finitam cause sue examinationem⁹, a sinodo profugus abire presumit.

ID 14.122] + C 11 q 3 c 43, widely var.

¹ Quibus de causis homines debeant excommunicari (anathematizhari Ln) *add. in mg. BeCaLn², (iii add. Bd) De excommunicatione add. BdEa*

² conc. Trib. CaEaMgTbTc; Trib. conc. Pf

³ Arn. rex BeCaOaPfTcVo; rex Arn. MgTb

⁴ *repeated Mg*

⁵ cum *add. Mg, om. *CaPfTbTc*

⁶ -empnit *BeLcMgMqOaPfTbVo; -empserit CaRaTc

⁷ illu Tc

⁸ -uit *CaMgPfTb; -uerit Tc

⁹ *obsc. corr. Tc*

113

¹*Ex² decr' Bonifacii pape, cap. v³*

Nulli liceat ignorare omne quod Domino⁴ consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid semel fuerit⁵ consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, et ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod quia⁶ inexcusabilis erit omnis qui⁷ a Domino et⁸ ecclesia cui competunt, aufert, vastat, invadit, vel eripit⁹, usque ad

¹ Ut barbati monasteriis redditi [*sic*] *add. in mg. Ca (not Ln)*

² In Vo

³ v *BeCaMgPfTb; cv Tc; *om. Vo*

⁴ omne quod Domino *BeMgOaPfTbVo; quod Deo Ca; omne quod Tc

⁵ semel fuerit *BeCaMgPfVo; fuerit semel TbTc

⁶ quod quia BeOaPfTcVo; quia Ca; quod MgTb

⁷ *lacuna follows Pf*

⁸ ab *add. Tb, om. *CaMgPfTc*

⁹ et *add. Mg, om. CaPfTbTc*

emendationem ecclesieque satisfactionem ut sacrilegus diudicetur¹⁰. Et si emendare noluerit, excommunicetur.

ID 14.87] +C 12 q 2 c 3

¹⁰ sacr. diud- BeMgOaPfTbVo; diud. sacr. Ca; sacr. iud- Tc

114

¹*In decr' Nicholai*², *cap. xvi*³

Nicholaus papa Romanus episcopis omnibus⁴. Illi qui peregrinos vel⁵ oratores⁶ cuiusque⁷ sancti, sive clericos⁸, monachos vel⁹ feminas aut inermes pauperes depredati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, anathematis vinculo feriantur, nisi digne emendaverint. ¹⁰Pax vero illa quam treviam¹¹ Dei¹² dicimus sic observetur sicut ab archiepiscopis¹³ uniuscuiusque¹⁴ provincie constituta¹⁵ est. Qui autem eam¹⁶ infregerit, excommunicationi subdicatur¹⁷. Hec igitur et cetera¹⁸ huiusmodi¹⁹ quicquid in sacris canonibus habetur authenticum sancta²⁰ prefata sinodus fore censuit observandum.

JL 4044 ,cf Hoffmann, Treuga, 219] +C 24 q 3 c 25 to excommunicationi subdatur only

¹ Qui in remotis partibus peregrinant, qui prope *add. in mg. Ca (not Ln)*, De peregrinis *add. in mg. Tc*²

² pape *add. EaMgTbVo, om. BeCaMqOaPfTc*

³ cap. xvi BeCaMgPfTb; cap. xv Mq; *om. Tc*

⁴ ep. omn. CaMgPfTb; omn. ep. Tc

⁵ vel CaMgPfTb; et Tc

⁶ *corr. fr. arat- Mg*

⁷ cuiusque CaMgPfTb; cuuscumque Tc

⁸ sive cler. OaPfTbVo; sive cler. sive BeEaCaRaTc; cler. sive Mg

⁹ mon. vel. BeCaEaMgOaPfTbVo; sive mon. vel Mq; sive mon. Pk; sive laicos sive Tc

¹⁰ De treuga Dei *add. in mg. Tc*²

¹¹ treugam (vel treviam *in mg*) Ra

¹² Domini (*ss*) Ra

¹³ episcopis *add. Mg, om. CaPfTbTc*

¹⁴ -que *ss* Tb

¹⁵ -uta CaMgTbTc; -utum Pf

¹⁶ eam CaMgPfTb; *om. Tc*

¹⁷ subdicatur PfTb; subdatur BeCaMgMqOaVo; subiaceat Tc

¹⁸ cetera BeCaOaPfTbVo; cuncta MgTc

¹⁹ et *add. Mg, om. CaPfTbTc*

²⁰ sancta CaMgPfTb; sacra Tc

115

¹Actio prima V Sinodi²

Vane³ profertur a quibusdam qui dicunt non⁴ oportere⁵ post mortem hereticos anathematizari, et sequi in hoc⁶ doctrinam sanctorum patrum, qui non solum viventes hereticos condempnaverunt, sed et⁷ post mortem utpote in sua⁸ impietate⁹ mortuos anathematizaverunt¹⁰ sicut eos qui iniuste¹¹ condempnati sunt revocaverunt¹² post mortem, et in sacris diptichis¹³ scripserunt, quod factum est in Iohanne et in¹⁴ Flaviano religiose memorie episcopis¹⁵ Constantinopolitanis.

ID 14.62a] C 24 q 2 c 6a

¹ (vii. add. Bd) De hereticis post mortem excommunicandis in mg. BdLj²Tc², in text EaPh; Quod heretici mortui post mortem etiam possunt excommunicari add. in mg. Be; Hereticos post mortem excommunicandos add. at head of leaf Pf²

² vii add. in mg. Be²

³ Vane BdBeCaCbEa²MfMgMoPhQeSITbWc; Sane AdBbDbEaEgFcLgMhMkMmMqOaObOePdPfPtPwRaSeSgTcVoVpVqBrant; Unde Pk; Mane Qa

⁴ non BeCaMfMgMhMjMkMqPfPkRaTbVoWc²; om. EgOaPtTc

⁵ om. Oa

⁶ in hoc *BeCaCbEgMfMgMjMkPfPkPtVo; in hac Mh; in hoc possumus Tb; om. Tc

⁷ et *BeOaPkTbVo; om. CaEaEgLgMfMgMhMjMkMoMqQaRaSeSITcVmWc

⁸ utpote in sua] in sua in (subs. canc.) Ra partly in mg.

⁹ impietate *BeCaEaEgLgMfMhMjOcQaRaSe²TcVmVoWc; pietate MgMkMqSeSl; pravitate PhQeTb; potestate Pk

¹⁰ sed (et) post - anath.

*AbBeCaEaEbEcEgGcLgMfMgMhMjMkMoMqOaOcPhPkQaQeRaSdSeSITbTcVmVoVtWaWbWc; om. AaBdCbDbFcKaLbObOdOfOePfPtPwSgZaBrant; sed etiam mortuos Vosm.

¹¹ iuste Mf

¹² corr. fr. invoc- Mh

¹³ carthis add. ss Ca², vel cartis add. ss Mg

¹⁴ in *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁵ rel. mem. ep. *CaMgPfTb; ep. rel. mem. Tc

116¹²Actio V. Augustinus³ ait

Si forte isti libri ita designant traditorem suum sicut designavit Dominus⁴ Iudam, legant⁵ in eis nominatim⁶ et expresse vel Cecilianum vel eius ordinatorum eorumdem⁷ librorum fuisse traditores et si non eos⁸ anathematizavero, ipse coniudicer

¹ Lc has fragment only, run on from c 112 without a break, Multi episcopi congregati et quedam – anathemati subiciantur.

² Quod heretici in infidelitate mortui post mortem etiam possunt excommunicari add. in mg. Ca

³ V. Aug.] VI. Aug' Ph; Augustini Vo

⁴ des. Dom. *BeMgPfTbVo; Dom. des. CaTc; designaverit Dom. Oa

⁵ -ant *CaMgPfTc; -unt Tb

⁶ -tim *MgPfTbTc; -ti Ca

⁷ -dem in mg. Ra²

tradidisse. Item⁹. Que modo recitata sunt, Augustinus sancte¹⁰ memorie
 convenienter¹¹ statuit teneri¹² ab initio¹³ in ecclesia. Impium enim dogma iam¹⁴
 culpatum et condempnatum, et eos qui tali dogmati obnoxii¹⁵ sunt anathematizari vult
 ecclesie traditio, licet¹⁶ mortui essent. Ideo et sancte memorie Augustinus dixit¹⁷, Si
 modo convinceretur Cecilianus de his que inferuntur ei, etiam post mortem¹⁸ illum
 anathematizo. Item¹⁹. Multi episcopi congregati et quedam de diversis causis ad
 ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes de episcopis statuerunt defunctis qui
 suas facultates hereticis relinquunt, ita ut et²⁰ post mortem²¹ anathemati subiciantur.
 Sunt autem²² etiam²³ Augustini sancte memorie epistole dicentes quod, si qui²⁴ in vita
 sua non²⁵ recte sapuerunt, licet non condempnati fuissent adhuc viventes ut²⁶
 demonstrato peccato²⁷ isti et post mortem anathemati subiciantur. Item²⁸. Et si vera
 sunt que²⁹ Ceciliano obiecta sunt, et nobis aliquando³⁰ possent monstrari, ipsum
 mortuum anathematizarem³¹. Item³². Dicis licere mihi etiam de mortuis iudicare³³,
 quia iudicium non tantum de vivis sed etiam³⁴ de mortuis fieri potest. Item.³⁵
 Rambulas³⁶ sancte memorie episcopus³⁷ factus Edissene³⁸ civitatis, qui in

⁸ si non eos *BeMgOaTcVo; nisi eos CaPf; si eos non Tb

⁹ Item *OaTb; om. BeCaMgPfTcVo

¹⁰ sancte *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ *obscure in Pf*

¹² teneri MgPfTbTcVo; retineri Ca [tenenti *Idpma*]

¹³ ten. ab in. *CaMgPfTb; ab in. ten. Tc

¹⁴ iam BeMgOaPf(lacuna follows)TbVo; iam in Ca; om. Tc

¹⁵ -oxii *CaPfTbTc; -oxi Mg

¹⁶ etiam *add.* Mg, om. *CaPfTbTc

¹⁷ dixit BeCaMgOaPfVo; dicitTb; ait Tc

¹⁸ eius *add.* CaMgTc, om. *BeOaPfTbVo

¹⁹ Item *BeCaMgPfTbVo; om. Tc. *New canon in Vo*

²⁰ et *Ca²MgPfTbVo; om. Ca; etiam Tc

²¹ mortem *Ca³MgPfTbTc; om. Ca

²² autem *CaMgPfTb; om. Tc

²³ *ss Vo*

²⁴ qui *MgPfTbVo; om. CaTc

²⁵ non *MgPfTbTc; nec Ca

²⁶ ut *CaMgOaTcVo; *lacuna* Pf; in Tb

²⁷ suo *add.* Tc, om. *CaMgPfTb

²⁸ *New canon in Vo*

²⁹ a *add.* Tb, om. *CaMgPfTc

³⁰ -quando *CaMgPfTb; -quomodo Tc

³¹ *corr. fr.* -izamus Ca

³² Item BeCaMgTbTc; om. Pf. *New canon in Vo*

³³ iud- *CaMgPfTb; diud- Tc

³⁴ etiam *CaMgPfTc; om. Tb

³⁵ *New canon in Vo*

³⁶ Rambulas BeCaMgMqOaPfVo; Rambulans PhTb; Rabanus Tc

³⁷ *corr. fr.* -pis Mg

³⁸ *corr. to* Idess- Tc

sacerdotibus resplenduit³⁹, Theodorum Mops venustum⁴⁰ etiam post mortem in ecclesia⁴¹ anathematizavit⁴². Item.⁴³ Etiam Romanorum ecclesia ante paucos annos Dioscorum qui fuit papa eiusdem ecclesie et⁴⁴ post mortem anathematizavit, cum nec in fidem peccasset, et hoc sciunt omnes qui hic⁴⁵ degunt Rome⁴⁶, et maxime qui in dignitatibus existunt, qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserunt usque ad eius mortem. Item.⁴⁷ Etiam Origenem⁴⁸ si ad tempora Theophili sancte memorie vel superius aliquis recurrerit, post mortem inveniet anathematizatum. Quod etiam non⁴⁹ in isto fecit et vestra sanctitas et Vigilius religiosissimus papa antiquioris Rome. Item.⁵⁰ Sancta sinodus dixit, Sufficiunt quidem⁵¹ que dicta⁵² et prolata sunt ecclesiasticam traditionem demonstrare, quod oportet hereticos et⁵³ post mortem anathematizari⁵⁴.

ID 14.62b] C 24 q 2 c 6c

³⁹ resp- BePfTc; exp- CaMgQaTb; rex plenduit Oa

⁴⁰ Mops venustum BeMg; inops venustum CaMqPfQaTb; in nops venustum Ra; *om.* OaTcVo

⁴¹ in eccl. *in mg.* Ra²

⁴² in eccl. anat. *CaMgPfTb; excommunicavit Tc

⁴³ *New canon in Vo*

⁴⁴ et *CaOaPfTbVo; etiam BeMgTc

⁴⁵ hibi Vo

⁴⁶ Rome BePfQaTbTc; R. OaVo; *om.* CaMg

⁴⁷ *New canon in Vo*

⁴⁸ Etiam Or. *CaMgPfTc; Or. etiam Tb

⁴⁹ non CaPfTbTc; nunc MgPf²; *om.* Be

⁵⁰ Item *om.* Vo, *which begins a new canon here*

⁵¹ quidem *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁵² dicta *BeOaPfTbTcVo; predicta MgQa

⁵³ et *BeMgPfTbVo; etiam CaTcWc

⁵⁴ anathematizari *CaMgTbTc; anathemazari Pf

117

Actio IV¹

Sancta sinodus dixit, Augustini religiose memorie, qui inter² episcopos Africanos³ splenduit, diverse epistole recitate sunt significantes quod oportet hereticos et⁴ post mortem anathematizari.⁵ Talem autem ecclesiasticam traditionem et alii Africani⁶ reverentissimi⁷ episcopi servaverunt, sed et⁸ sancta Romana⁹ ecclesia

¹ Actio IV *BeCaEaMgMqOaPfTbVo (*MgMq in mg with no break*); Actio III Bd; Actio VIII Tc; *om.* Wc

² ceteros *add.* Tb, *om.* *BdCaMgPfPhTc

³ Africanos *MgOaPfTbTc; Africa vos Ca

⁴ et *BeCaPfTbVo; etiam MgTc

⁵ Sancta sinodus – anathemat. *om.* Vc, *add. ss* Vc²

⁶ -ican Ca

quosdam episcopos et post mortem anathematizavit, licet pro fide in vita sua non essent accusati, et utrumque apud nos habita gesta significant.

ID 14.63] C 24 q 2 c 6d

⁷ reverentissimi *CaMgPfTb; religiosi Tc

⁸ et MgPfTbTcVo(ss); etiam Ca

⁹ san. Rom. *CaTc; Rom. san. BeMgMqOaPfRaVo; Rom. Tb

118¹

²Leo³ Rustico Narbonensi episcopo⁴

De communione privatis et ita⁵ defunctis horum causa Dei iudicio observanda⁶ est, in cuius manu fuit ut talium obitus non usque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viventibus non communicavimus⁷, mortuis communicare non possumus⁸.

ID 14.60] C 24 q 2 c 1

¹ supplied with tie mark Lm²

² viii. Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis (*corr. fr. communicantis*) in mg. Bd; De communione privatis et ita defunctis quorum causa Dei iudicio reservanda est (*om. Be*) *add. in mg.* BeCaLn²; Quod sit communicandum ex nomine excommunicatis Ea

³ papa *add.* PfTc, *om.* *CaMgPfTb

⁴ episc. *CaMgPfTb; *om.* Tc. viii *add. in mg.* Be²

⁵ ss Tc

⁶ obs. MgPfTbTc; res- Ca

⁷ -avimus *BeCaMqRaTb; -amus MgOaPfTbVo

⁸ poss. non comm. *before corr.* Tb

119

Gregorius¹ papa Fausto² magistro militie³

Mortuos suscitasse legimus Christum⁴, in errore mortuos⁵ absolvisse non legimus. Et qui hoc certam⁶ faciendi solus⁷ habuit potestatem, beato Petro apostolo⁸ principaliter mandat, Quecumque ligaveris super terram, erunt ligata et in celo, et quecumque solveris super terram erunt soluta et in celo. Super terram inquit, nam in alligatione defunctum nusquam dixit absolvendum.

ID 14.61] C 24 q 2 c 2b – the earlier form of the canon before enlargement

¹ Gregorius CaMgOaPfPkQaTb; Leo Tc

² Fausto MqPfQaTb; Faustino BeCaTc; Fausto EaOaVo; Fausti Mg

³ malicie Mq

⁴ etiam *add.* Mg, *om.* *CaPfQaTbTc

⁵ mortuos *BeMgMqOaRa²TbTc; *om.* Ca(lacuna follows)PfRaVo

⁶ certam *BeOaTb; tamen CaMgMqPfQaVo; certamen Pk; tum (vel certam in mg Ra²) Ra; *om.* Tc

⁷ solus *CaMgPfTb; certam Tc

⁸ apostolo *CaMgTb²Tc; *om.* Pf

120

Ex concilio Epaonensi¹, cap. xi

Si aliquis² excommunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus, et testimonium habet bonum, et non poterat venire ad sacerdotem, sed preoccupavit eum mors in domo aut³ in via, faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, et dent redemptionem⁴ pro captivis.

ID 14.114b] +C 26 q 6 c 11 var.

¹ Epaon- *EaLcMqPfQaRaTbVo; Apagnensi ? Be; Pandensi Ca; Paudensi Mg; Opanonensi Pt; Epagn-Tc; Parisiensi Vp

² aliquis BeCaPfTbTcVo; quis MgMqQaWc

³ aut *CaMgPfTc; vel Tb

⁴ dent red. *CaMgPfTb; red. dent Tc

121

¹Ex eodem concilio², cap. x³

Si episcopus ante dampnati absolutionem obitu rapiatur, correptum⁴ aut penitentem successorem licebit absolvere.

ID 14.114a] C 11 q 3 c 40

¹ Quod successor possit absolvere quos possessor episcopus excommunicavit (-erit Be) *add. in mg.* BeCaLn²

² Ex eod. conc. BeCaMgTbTcVo; Ex concilio Epaonensi Oa; Item Pf

³ xi Vo

⁴ correptum *BeCaEaOaPfQaTcVo; correctum MgMqTb

122

¹Ex concilio Magontiens², cap. v³

Quesitum est ab⁴ aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, utrum cadavera illorum⁵ ad ecclesias deferenda sint, et oblationes pro eis offerende et misse celebrande an non? Quibus respondemus, Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus et digne

¹ Utrum cadavera eorum qui suspenduntur ad ecclesiam deferri debeant, et si sit pro eis offerendum *add. in mg.* BeCaLn², Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis *in marg.* Lj²Tc² (*cf c 123*), De suspensis *add. in mg.* Tc²

² Mag- *CaPfQaTb; Mog- Mg

³ Ex - v *CaCbMgPfTbVo; Ex - Mag. Qa; *om. with no break* Tc

⁴ *corr. fr.* pro Ra²

⁵ illorum *BeCa²MgOaPfRa²Tb; eorum CaRaTcVo

penitentibus communio in fine⁶ secundum canonicum⁷ iussum danda est, cur canones interdicunt⁸ eis qui pro peccatis suis⁹ penam extremam persolvunt, et confitentur vel¹⁰ confiteri desiderant. Scriptum est enim, Non iudicat Deus bis in idipsum.

ID 14.124] +C 13 q 2 c 30

⁶ comm. in fine *in mg.* Ra²

⁷ -onicum *BeCaMgOaPfVo; -onum TbTc

⁸ -unt *CaMgPfTb; -ant Tc

⁹ suis *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁰ vel *CaMgPfTb; et Tc

123

¹Urbanus² Guilmundo³ episcopo

Sane quod⁴ super Ricardo Borelli filio vestra fraternitas⁵ egisse⁶ innotuit pro zelo Dei et animarum caritate laudamus. Sed non adeo timendum⁷, non adeo vobis est ab eius eleemosinis abstinendum. Inter ceteros quippe nostre fidei patres beatus Leo doctor egregius quibus, inquit, vivis non communicavimus nec mortuis communicare debemus. Constat ergo quoniam quibus vivis, ut ex opposito loquamur, communicavimus⁸, mortuis quoque communicare⁹ possumus. Nos plane inter duo oppugnantia positi, impiis quidem¹⁰ et schismaticis communicare nullo modo possumus, istis autem, licet peccatoribus¹¹ et predonibus dispensative¹² pro tempore communicamus¹³, quia et hactenus ecclesiam¹⁴ sustentaverunt, et se fideiores in posterum pollicentur. Alioquin oportet de his mundi partibus exire, sub qua etiam sponsione nos eis nuper in beati Petri natalitiis¹⁵ absolutionem indulsumus.¹⁶ Quia

¹ Ut quibus vivis communicavimus (-amus Be) communicemus et mortuis et e contrario *add. in mg.* BeCa, Ut quibus – et mortuis *in mg.* Ln²Quid sit communicandum non ex nomine excommunicandis *add. in mg.* Tc²

² papa II *add.* Vo

³ Guilm- BeOaPfPh; Gilm- Ca; Guitm- EaQa; Wil- MgMq; Guim- PtVo; Guilim- Ra; ? Tb; Wol- Tc; Vilielmo Vp; Willimundo Wc

⁴ *corr. fr.* quo Ra

⁵ vestra frat. *CaMgPfTb; frat. vestra Tc

⁶ egisse *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁷ est *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

⁸ -avimus *CaOaRaTc; -amus BeMgPfTbVo

⁹ non *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁰ quidem *BePfTbVo; quippe CaMgRa; quod Oa; *om.* Tc

¹¹ peccatoribus *CaMgTbTc; peccantibus Pf

¹² dispative Tc

¹³ -camus *MgPfTbTc; -cavimus Ca

¹⁴ et hact. eccl. *CaMgPfTb; eccl. et hact. Tc

¹⁵ -itiis *CaMgPfTb; -itio Tc

¹⁶ *Vo mg has a large drawing of a lion, with the note: Raimundus me fecit, anima sua fruatur boni*

ergo predictus vir neque nominative excommunicatus, neque communicans¹⁷ cum excommunicatis ex nomine exiit, sed in Domini sui fide atque servitio, licet nobis eius¹⁸ dispensative, id est quandiu eos nos¹⁹ patimur, eleemosinis communicare, et defuncti animam Christiane religionis moribus adiuvare²⁰.

ID 14.68] C 24 q 2 c 3

¹⁷ corr. fr. excomm- Ra²

¹⁸ nobis eius *BeCaTb; vobis eius MgPfRaVo; vobis eis Oa; eius vobis Tc

¹⁹ nos CaMgPfPhTc; non Tb

²⁰ adiuvare *CaEaMgPfTb; adiunare RaTc; vel adiuvare (?) in mg. Ra²

124

¹Ex concilio Parisiensi tempore Ludovici²

De³ illicita excommunicatione, lex Iustiniani⁴ catholici imperatoris, quam probat et servat⁵ ecclesia catholica, constitutione⁶ cxviii⁷, capitulo cccli, decrevit ut nemo episcopus⁸, nemo presbiter excommunicet aliquem⁹ antequam causa probetur, propter quam¹⁰ ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem adversus ea aliquem excommunicaverit, ille quidem qui excommunicatus est maioris sacerdotis auctoritate ad gratiam sancte communionis redeat. Is¹¹ autem qui non legitime¹² excommunicavit¹³ in tantum abstineat¹⁴ a sacra communione tempus¹⁵ quantum maiori sacerdoti visum fuerit, ut¹⁶ quod iniuste fecit ipse¹⁷ iuste patiat. Et hinc sanctus Gregorius ad Iohannem episcopum iniuste excommunicantem inter cetera scripsit dicens, Cassatis prius atque¹⁸ ad nihilum redactis predictae sententiae tue

¹ (iiii. add. Bd) Item de illicita excommunicatione in mg. BdLj²; Quod iniuste excommunicatus maioris sacerdotis auctoritate possit absolvi add. in mg. BeCaLn²; Quod sit communicandum non ex ratione excommunicatis Ph

² temp. Lud.] cap. v Vp

³ Ne Wc

⁴ -iniani *CaMgTbTc; -iani Pf

⁵ prob. et serv. *CaMgPfTc; serv. et prob. Tb

⁶ const- *MgPfRaTbTc; inst- CaRa²

⁷ cxviii *BeCaMqOa²PfTbVo; cxxviii MgQa; cxviii Oa; cxxxiii Tc

⁸ et add. Mg, om. *CaPfTbTc

⁹ -quem *BeOaPfTbTcVo; -quam CaMg

¹⁰ propter quam *CaMgTbTc; corr. fr. qua to quia Pf

¹¹ Is *MgPfTbTc; His Ca

¹² non. leg. *MgPfTbTc; leg. non Ca

¹³ -avit *BeMgOaTbVo; -averit CaPfTc

¹⁴ abstineat *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁵ tempus BeCaOaPfRaTbVo; temporis MgTc; vel episcopus in mg. Ra²

¹⁶ ut *CaMgPfTb; et Tc

¹⁷ ipse *CaMgPfTc; om. Tc

¹⁸ atque pr. subs. corr. Tb

decretis, ex beati Petri¹⁹ apostolorum principis auctoritate decrevimus xxx dierum spatio sacra te²⁰ communione privatum, ab omnipotenti²¹ Deo tanti²² excessus veniam cum summa penitentia ac lacrimis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognoverimus implese remissius²³, non iam tantum iniustitiam, sed et²⁴ contumaciam fraternitatis tue cognoscas, iuvante Domino, severius puniendam, quia nemo prepropere vel prepostere, scilicet non²⁵ commonitus²⁶ neque conventus²⁷ est iudicandus. De conventionem²⁸ huiusmodi²⁹ patratioris³⁰ manifestorum criminum³¹ lex dicit, ³²Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conventus vel tribus edictis³³ fuerit ad iudicem provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est quod causam exstinguit, fuerit vocatus³⁴, et presentiam suam apud³⁵ eum iudicem a quo ei denuntiatur est³⁶ exhibere³⁷ noluerit, adversus eum quasi in contumacem iudicari potest, quin immo nec³⁸ retractari per appellationem negotia possunt, quotiens in contumacem fuerit iudicatum. Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus conventis³⁹ ex⁴⁰ evangelica veritate Celestinus ad Nestorium scribens, et Ephesina sinodus de eodem decernens⁴¹, et beatus Gregorius ad Iohannem scribens comprobant⁴². De peremptorio autem scripto Africanum concilium monstrat de Cresconio ut si conventus resipiscere⁴³ detrectaverit⁴⁴, suo contemptu⁴⁵ et contumacia⁴⁶ faciente, auctoritate iudiciaria⁴⁷

¹⁹ Petri *MgPfTbTc; om. Ca

²⁰ te *here* BePfTbVo; om. CaMgOa; *before* lxxx Tc

²¹ -enti CaMgPfTb; -ente Tc

²² tanti *CaMgPfTb; om. Tc

²³ impl. rem. *CaMgPfTb; non impl. Tc

²⁴ et *CaMgPfTb; om. Tc

²⁵ non *CaMgPfTb; neque Tc

²⁶ confessus *add. ss.* Ra

²⁷ conventus *BeOaTb; convictus CaMgMqPfRaTcVo

²⁸ autem *add.* Mg, om. *CaPfTbTc

²⁹ huiusm- *CaMgPfTb; huiuscem- Tc

³⁰ scilicet *add.* Mg, om. *CaPfTbTc

³¹ -inum *CaMgPfTc; -en Tb

³² De tribus auctoritatibus *add. in mg.* Tc²

³³ edictis *CaMgTbTc; dictis Pf

³⁴ voc- CaMgPfTb; provoc- Tc

³⁵ apud *CaMgTbTc; ante Pf

³⁶ est *CaMgTbTc; om. Pf

³⁷ -ere *CaPfTbTc; -eri Mg

³⁸ immo nec *MgPfTbTc; nimmo non Ca

³⁹ -tis *CaMgPfTb; -tus Tc

⁴⁰ ex *MgPfTbTc; om. Ca

⁴¹ dec- *MgTb; disc- BeCaPfTc

⁴² -bant *MgPfRa²TbTc; -bavit CaRa

⁴³ resipiscere CaMgPfTb; respicere Tc

⁴⁴ detre- *CaPfTbTc; detra- Mg

⁴⁵ contemptu *BeCaPfTcVo; cont. sua Mg; contentu Tb

⁴⁶ et contumacia *CaMgTbTc; contumaciam Pf

protinus excludatur. Et item, beatus Gregorius de sententia in contumacem scribens ad Maximum presumptorem Salonitanum episcopum dicit, Hortamur ut ad nos venire omni postposita excusatione festines, quatenus servata iustitia, hec de quibus accusaris et cognoscere⁴⁸ et finire secundum canonica instituta, Christo revelante, possimus. Ita autem fac ut ad veniendum amplius iam moras non⁴⁹ ingeras, ne⁵⁰ ipsa te⁵¹ magis absentia obnoxium⁵² his que⁵³ dicuntur assignet, et nos in te hec res non solum propter dicta crimina, que purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientie culpam durius scilicet ut in contumacem cogat ex concilio ferre iudicium.

ID 14.21] C 24 q 3 c 6

⁴⁷ iudiciaria *MgPFTbTc; fiducioria Ca

⁴⁸ cogn- *CaMgPFTb; recogn- Tc

⁴⁹ non *BeCaMgOaVo; nec PFTb; ne Tc

⁵⁰ ne *MgTc; nec BeCaOaPFTbVo

⁵¹ iam *add.* Tb, *om.* *CaMgPFTc

⁵² abs. obn. *CaMgPFTc; obn. abs. Tb

⁵³ que *Mg?PFTbTc; quo Ca

125

¹Decretum Gregorii² VII³

Quoniam multos, peccatis nostris⁴ exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus prout possumus temperamus. Apostolica itaque auctoritate⁵ ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, filios, servos, ancillas, seu mancipia⁶, nec non rusticos et servientes⁷, et omnes alios qui non adeo curiales sunt ut eorum consilio scelera perpetrentur, et eos qui ignoranter excommunicatis communicant, sive illos qui communicant cum eis qui⁸ excommunicatis communicant⁹. Quicumque autem aut arator aut peregrinus sive viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi

¹ Non facile excommunicandum *add.* Ea; Quod innocentes pro crimine alieno non debent excommunicari *add. in mg.* BeCa, Innocentes – excommunicari *add. in mg.* Ln²; Qui communicantes cum excommunicatis non sint excommunicati *add. in mg.* Tc²

² pape *add.* Tb, *om.* *BeCaCbMgPFTc

³ ix *add. in mg.* Be²

⁴ nostris *CaMgPFTb; meis Mq; *om.* Tc

⁵ prout possumus *add.* Tc, *om.* *CaCbMgPFTb

⁶ lacuna in mid-word Pf

⁷ seu mancipia *add.* Tc, *om.* *CaMgPFTb

⁸ cum *add.* BeCa, *om.* *MgPFTbVo

licentiam damus. Et si quis excommunicatis¹⁰ non pro sustentatione superbie, sed humanitatis causa dare voluerit, non prohibemus.

ID 14.43] C 11 q 3 c 103

⁹ sive illos - communicant *BeCaCbDbEaLcLgMgOaObOcOdOeOfPfPtQaRaTbVmVoWcBrant; sive illos - qui excommunicati sunt Mg; om TcMigne

¹⁰ -atis *CaDbMgPfTb; -atus Tc

126

Epistola¹ Augustini ad Auxilium² episcopum

Si habes³ de hac re sententiam certis rationibus⁴ vel scripturarum testimoniis exploratam⁵, nos docere digneris quomodo recte anathematizetur⁶ pro patris peccato⁷ filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini servus, aut⁸ quisquam in domo etiam nondum natus, si eo tempore quo universa domus est anathemate⁹ obligata nascatur, ne eis¹⁰ possit per lavacrum regenerationis in mortis¹¹ periculo subveniri. Hec enim corporalis est¹² pena qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes fuerunt¹³ pariter interfectos. Tunc quippe ad terrorem viventium mortalia corpora¹⁴ perimebantur quandoque etiam moritura. Spiritualis¹⁵ autem pena qua fit quod scriptum est, Que ligaveris super terram erunt ligata et in celo, animas obligat de quibus dictum¹⁶ est, Anima patris mea est¹⁷, et anima filii mea est, anima que peccaverit ipsa morietur. Audistis fortassis¹⁸ aliquos magni nominis sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium¹⁹. Ego autem si

¹ Epistola BeCaPfQaTbTc; Excepta Mg: Ex ep. Vo

² Aux- *CaMgPfTb; Aus- Tc

³ -es *BeMgPfTbVo; -ens Ca; -eas Tc

⁴ certis rationibus *BeCaMgOaTcVo; certis rationis Pf; rationibus certis Tb

⁵ approbatam (vel exploratam in mg.) Ra

⁶ si add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁷ pat. pec. *CaMgPfTb; pec. pat. Tc

⁸ si add. Tb, om. *CaMgPfTc

⁹ est an. *CaMgPfTb; an. est Tc

¹⁰ eis CaMgPfTb; eius Tc

¹¹ in mortis *BeMgTbTcVo; om. CaPf

¹² enim cor. est *CaMgPfTb; est enim cor. Tc

¹³ -unt *BeMgPfTb; -int CaTc

¹⁴ mort. cor. *CaMgPfTc; cor. mort. Tb

¹⁵ -lis *CaPf(after obscure corr.)Tb; -l' Mg; -li Tc

¹⁶ dictum *CaMgPfTb; scriptum Tc

¹⁷ mea est *CaMgPfTc; est mea Tb

¹⁸ fortassis BeCaMgPfOaTbVo; fortasse Tc; forsitan Pk

¹⁹ forte autem si fuissent interrogati, reperirentur idonei inde reddere rationem add. Brant, om.

*AaAbBdBcCaCbDbEcEgFcKaLbLgMgOaObOcOdOeOfPfPkPtPwQaRaSdSgTbTcVmVoWaWbWc

quis ex²⁰ me quesierit utrum recte fiat, quid ei²¹ respondeam non inuenio. Nunquam hoc facere ausus sum de quorundam facinoribus unanimiter adversus ecclesiam perpetratis, nisi gravissime commoverer. Item. Quomodo possumus vel Deo vel hominibus iustam reddere rationem, si animas innocentes²² pro scelere alieno quod non trahunt, sicut ex Adam in quo omnes peccaverunt originale peccatum spirituali supplicio puniamus²³? Etenim Classiciani²⁴ filius, etsi traxit ex patre noxam primi hominis, sacro²⁵ fonte baptismatis expiandam, tamen quicquid postea qui eum genuit peccati pater²⁶ eius admisit, ubi particeps iste²⁷ non fuit, ad eum non²⁸ pertinere quis ambigat? Quid dicam de coniuge, quid dicam de tot animabus in²⁹ universa familia?

ID 14.44] C 24 q 3 c 1a

²⁰ ex *MgOaPfTb; a CaRaTc

²¹ ei *CaOaPfRaTbVo; ei recte MgQa?Ra²; eam Tc

²² an. inn. *CaMgPfTb; inn. an. Tc

²³ -mur, *with* vel *mus in mg.* Ra

²⁴ Classiciani *BeCaOaPfTbVo; Classiani Mg; Cassiani Tc

²⁵ sacro *CaPfTbTc; sacri Mg

²⁶ pec. pat. *MgPfTcVo; pat. Ca; pat. pec. Tb

²⁷ part. iste *CaMgPfTc; iste part. Tb

²⁸ ad eum non *MgOaPfTb²TcVo; non ad eum BeCa; ad eum Tb

²⁹ in *BeMgOaPfTbVo; vel CaTc; Ra *obsc. corr.*

127

¹*Sardicense concilium*², *cap. xvi*³

Si quis episcopus forte iracundus, quod esse non debet, cito et⁴ aspere commovetur adversus presbiterum sive diaconum, et exterminare eum de⁵ ecclesia voluerit, videndum est ne innocens dampnetur aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem is⁶ qui abiectus est ut episcopos finitimos interpellet⁷, et causa eius audiatur ac⁸ diligentius tractetur, quia⁹ non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui iuste aut iniuste eum abiecit¹⁰ patienter accipiat ut negotium

¹ Ut si episcopus indiscrete excommunicaverit a finitimis redarguatur episcopis *add. in mg.* Be; Quod episcopus indiscrete excommunicaverit, a finitimis redarguatur *add. in mg.* Ln²; iuste excommunicatus ante discussionem non recipiatur *add. in mg.* Tc

² Sardicense concilium *BeCaEaMgMq; Sardicense concilio LcOa; Ex Sardicensi concilio PfVo; Sardicensi conc. Tb; Ex Sardinensi conc. Tc

³ x *add. in mg.* Be²

⁴ quod esse - et *in mg.* Mg

⁵ de *CaMgPfTb; ab Tc

⁶ is *MgPfTbTc; his Ca

⁷ *corr. fr.* -at Ca

⁸ ac *CaMgPfTb; et Tc

⁹ quia *MgPfTbTc; quoniam Ca

¹⁰ abiecit *BeMgRaTbVo; abiecit CaPfTc; obiecit Oa

discutiatur, ut vel¹¹ probetur sententia eius a plurimis vel emendetur. Tamen priusquam¹² omnia diligenter et fideliter examinentur; eum qui fuerit a communione separatus nullus debet presumere ut communioni societ¹³.

ID 14.15] C 11 q 3 c 4

¹¹ vel *BeMgOaRa²TbTcVo; om. CaOa²PfRa

¹² illa add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹³ societ *MgPfTbTc; restituatur (vel societ add. ss) Ca

128

¹Ex² Agathensi concilio, cap. ii

Episcopi si³ sacerdotali moderamine postposito, innocentes ac⁴ minimis causis culpabiles excommunicare presumpserint, aut⁵ ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, a vicinis episcopis cuiuslibet provincie litteris moneantur, et si parcere noluerint communio illis usque ad tempus sinodi a reliquis episcopis denegetur.

ID 14.16] C 11 q 3 c 8a

¹ De eodem add. in mg. Be; Si episcopus indiscrete excommunicaverit a finitimis redarguatur episcopis add. in mg. Ca, Non temere excommunicare add. in mg. Tc²

² Ex Agat. conc. PfTcVo; Agatense concilium BeCaEaMgMqTb; Agatense concilio OaPh

³ Ep. si MgPfPhTbTc; Ep. qui Mq; Si ep. Oa; Ep. Qe

⁴ ac *MgPfTbTc; aut Ca

⁵ aut *BeCaEaMgOaPfPh; om. Tb; ut Tc; an Vo

129

Gregorius¹ Magno episcopo Mediolani²

Comperimus quod Laurentius quondam frater et coepiscopus noster³, nullis te culpis exstantibus, communione privaverit. Ideoque huius precepti nostri auctoritate munitus, officium tuum securus perage, et communionem sine aliqua sume formidine⁴.

ID 14.17] C 24 q 3 c 2

¹ Gregorius *CaMgOaPkTcVo; ? Tb; om. Pf

² Mediolani BeCaPfPkTbVo; Mediol' Mg; Medensi Tc

³ noster *CaMgPfTc; om. Tb

⁴ sume form. *MgPfTbTc; form. sume Ca

130

Gregorius Maximiano¹ Siracusano² episcopo³

Frequenter me admonuisse vos recolo, ut in proferenda⁴ sententia esse precipites nullatenus deberetis⁵. Et nunc ecce cognovi quia reverendissimum virum abbatem Eusebium, commota⁶ furore vestra fraternitas⁷ excommunicavit, quod ego valde miratus sum.

ID 14.18]

¹ -ianus Vo

² Siracusano *BeCaMgOaPfVo; om. PkTc

³ om. Vo

⁴ in prof- *CaMgPFTb; pro inf- Tc

⁵ nul. deb. *BeMgOaPfTcVo; nul. haberetis Ca; deb. nul. Tb

⁶ -ota *CaMgPfTc; -oto Tb

⁷ fur. vestra frat. *CaEaPf?RaVo; fur. frat. vestra BeMgTc; vestra fur. frat. Oa; fur. nostra frat. Tb

131

¹Epistola Augustini ad Auxilium² episcopum

Precor ut ignoscas precanti veniam³ excommunicato⁴, si agnoveris⁵ culpam. Si autem nihil eum peccasse prudenter advertis⁶, fac quod sanctum virum facere oportet, ut si tibi contigit⁷ tanquam homini quod utique homo dicit in psalmo, Turbatus est pre ira oculus meus, exclames ad Deum, Miserere mei, Domine⁸, quoniam infirmus sum, ut porrigat tibi dexteram suam, et comprimat iracundiam tuam, et tranquillet mentem tuam ad videndam⁹ faciendamque iustitiam. Aufer gesta ecclesiastica que perturbatio quam consideratio forsitan fecisti.

ID 14.19]

¹ Hereticus excommunicare non debet *add. in mg.* Tc²

² Aux. *CaMgPFTb?; Aus- Tc

³ prec. ven. *CaMgPFTb; ven. prec. Tc

⁴ *corr. fr.* -atos Ca

⁵ -eris CaMgPFTb; -erit Tc

⁶ adv- *MgPFTc; av- CaTb

⁷ -igit *BeCaMgOa; -igerit PfVo; -ingit TbTc

⁸ Domine *CaMgPFTc; Deus Tb

⁹ vid- *MgMqTcVo; evid- BeCaPfRaTb; emendandam Oa

132

Rabanus de pressuris¹ ecclesiasticis, libro I²

Non in perpetuum dampnamur cum iuste iudicamur, dicente psalmista, Nec dampnabit illum³ cum iudicabitur illi. Multi denique sacerdotum culpam zelo Dei se persequi profitentur⁴, sed, dum indiscrete hoc agunt, sacrilegii facinus incurrunt; et dum precipites quasi ad emendandum ruunt⁵, ipsi quoque multo magis⁶ deterius cadunt.

ID 14.20] C 24 q 3 c 5

¹ de press. *CaMgPfTbTc; episcopus viris Pk

² lib. I *CaMgPfPbTb; om. Tc

³ illum *CaMgOaPfVo; eum TbTc

⁴ prof- *BeOaPfTbTcVo; conf- CaMg

⁵ et dum precipites - ruunt *MgPfTbTc; om. Ca

⁶ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

133

Alexander II Willelmo² marchioni³

Audivimus quod Henricus Ravennas dictus archiepiscopus nisus⁴ te sit excommunicare, quod⁵ quia excommunicatus te excommunicare⁶ non potuit, apostolica auctoritate⁷ te tuosque absolventes mandamus exinde non curare.

ID 14.57] C 24 q 1 c 4

¹ Excommunicatus excommunicare non potest add. in mg. Tc²

² Willel- BeMgPfTbVo; Will'o Ca; Willermo EaQa; Willihelmo Mg; Gillermo Oa; Guillemo PhRa; W. Pt; Wiel- Tc; Guilielmo Vp; Guilgelino Wc

³ -ionis Vo

⁴ nisus *BeMgMqPfTbTcVo; iussus Ca; missus EaPt(vel nisus ss Ea); nuus Oa

⁵ quod *MgPfTb; qui Mq; nec potuit Tc

⁶ quod quia excomm. - excomm. *MgPfPtRaTb(Tc)Vo; om. CaOa

⁷ ap. auct. *CaPfTbTc; auct. ap. Mg

134

Nicholaus papa Michaeli augusto²

Ait Celestinus papa orientalibus episcopis scribens³, Si quis ab episcopo Nestorio aut⁴ ab aliis qui eum sequuntur ex quo talia predicare ceperunt⁵ vel

¹ Quod ab hereticis excommunicatus non sit a commuione privandus add. in mg. CaLn²

² om. Ea

³ in mg. Ea

⁴ aut *CaMgPfTb; vel Tc

⁵ ex quo - ceperunt *CaCbMgPfQaTb; om. Tc

excommunicatus vel exutus est seu antistitis seu clerici dignitate, hunc⁶ in nostra⁷ communione et durasse et durare manifestum est⁸, nec iudicamus eum esse remotum quia non poterat quemquam eius remove sententia, qui se⁹ iam prebuerat ipse¹⁰ removendum.

ID 14.58] C 24 q 1 c 35

⁶ -ate hunc *MgPftbTc; -atem hec Ca

⁷ nostra CaMgPf; ?? Tb; vestra Tc

⁸ est *CaMgTbTc; om. Pf

⁹ ipsum add. Tc, om. *CaMgPftb

¹⁰ ipse *Be²CaMgMqOaPftRaVo; om. BeTbTc

135

Idem ad clerum Constantinopolitanum¹

Aperte, inquit, sedis nostre sanxit auctoritas nullum sive episcopum sive clericum seu² professione aliqua Christianum, qui a Nestorio vel eius similibus ex quo talia predicare ceperunt vel³ loco suo vel communione deiectioni sunt, vel eiectum vel⁴ excommunicatum videri. Sed hi omnes in nostra⁵ communione et fuerunt et hucusque perdurant, quia neminem⁶ deicere⁷ vel remove poterat qui predicans talia titubabat.⁸ Intellexisti imperator ex supra memoratis non potuisse ut non dicamus⁹ prelatum suum saltem quemlibet remove qui fuerant¹⁰ olim remoti¹¹, nec¹² deicere¹³ quemquam iam¹⁴ ante prostrati¹⁵.

ID 14.59] C 24 q 1 c 36

¹ Constantianum Oa. De eodem add. Ra

² seu *MgPftbTc; sive Ca

³ Lj fo.96v ends; text recommences on fo. 97r in 6.12 below

⁴ repeated Tc

⁵ nostra *BeMgPftbVo; vestra CaTc

⁶ quia neminem *CaMgPftb; qui Tc

⁷ d're Ca

⁸ Non possunt quemquam remove iam remoti, nec deicere quemquam iam ante prostrati in mg. Pt³

⁹ ut non dicamus *CaMgPftb; om. Tc

¹⁰ -ant *CaMgPftb; -at Tc

¹¹ -oti *CaMgPftb; -otus Tc

¹² nec *CaMgPftc; om. Tb

¹³ deicere *MgPftbTc; dicere Ca

¹⁴ iam *CaMgPftc; om. Tb

¹⁵ -ati *CaMgPftb; -atus Tc

136

¹*Ex decretis Gelasii*² *pape, cap. ii*

Quicumque igitur intra anni spatium civiliter sive³ publice causam suam coram suis⁴ excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientie⁵ clausisse⁶ aditum videantur. Quod si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos illius⁷ causam iuxta beati Leonis predecessoris nostri sententiam divino iudicio reservantes, quibus vivis non communicavimus⁸, mortuis communicare non possumus.

ID 14.111] C 11 q 11 c 37

Explicit liber quintus⁹

¹ Quod (*om. Be*) qui infra annum coram suo excommunicatore causam suam peragere neglexerit ulterius in ea causa non audiatur *add. in mg. BeCaLn*², Ante annum coram excommunicatore causa agatur *add. in mg. Tc*²

² Gaii Vp

³ sive *CaMgPfTb; vel Tc

⁴ *corr. fr. suas Tc*

⁵ sue *add. Tc, om. *CaMgPfTb*

⁶ auditum vel *add. Pf, om. *CaMgTbTc*

⁷ illius CaPfRaTbVo; illorum BeMgTc

⁸ -avimus *CaMgPfTb; -amus Tc

⁹ Expl. lib. quintus

AdBdBeCaDbEaLgMhMkMmMoMqObOcOdOeOfPdPfPhPwQeSeSgSITbTcVmVoVp; Explicit pars quinta Pt (*adding fourteen canons*)Ra; *om. BeMfMgMjWc. Bb ends. Require retro in mg. Lf*